
Havet og Menneskene

Et skuespil af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Havet og Menneskene	4
Metadata om værket	4
Titel	6
1. Akt: I	6
2. Akt: II	21
3. Akt: III	36
4. Akt: IV	44
5. Akt: V	60
6. Akt: VI	67

Havet og Menneskene

Kilde Munk, Kaj. 1948. “Havet og Menneskene”, i *Mindeudgave: Cant og andre Skuespil*, 7-90, København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.

Indledning

I sommeren 1926, tre år forinden dette skuespil indsendtes til Det kgl. Teater, hvor det blev forkastet, oplevede Munk en stormende forelskelse i købmandens hustru i Vedersø sogn, hvor han var blevet præst i 1924. Denne hændelse var den primære inspirationskilde til skuespillet *Kærlighed* (skrevet 1926), men har med stor sandsynlighed også haft indflydelse på dette skuespil, hvortil der endvidere findes et upubliceret romanforlæg, *Pastor Erling fra Klitte* (1926). Selvom Munk i sommeren 1929 også selv var blevet gift, kan han altså ikke have været færdig med sin bearbejdning af materialet fra hin forelskelse – muligvis kunne det ligefrem hævdes, at den tidlige distance og ægteskabet med Elise Jørgensen (Lise Munk) har givet Munk ny inspiration til behandlingen af “gammelt” stof.

Handlingen foregår i “Klitte”, et lille sogn ud til den jyske vestkyst, hvor den tilflyttede præst, Pastor Bynke, er blevet forelsket i Købmanden, Alma Jensens datter, Gunhild. Alma Jensen har bestemt datteren for en anden mand og sætter sig imod af alle kræfter og med alle midler. Præsten og Alma Jensen bliver livsfjender, og deres hårde, indædte kamp på viljestyrke tegner skuespillets handlingsgang. Alma Jensen er en af Munks stærkeste kvindeskikkelser og kan sammenlignes med *Fru Koltchak* (1934) og Mor Sigbrit fra *Diktatorinden* (1937).

Med handlingen henlagt til den jyske vestkyst indskriver skuespillet sig i en særlig gruppe af dramaer hos Munk. Den barske natur under havets og vindens kraft og den nøjsomme, hårdtarbejdende fisker- og landbrugsbefolkning er kendetegnende for Munks “jyske skuespil”. Beslægtetheden er markant tættest mellem *Havet og Menneskene* og *Kærlighed* pga. motivet eller symbolikken vedr. havet, der skal tæmmes vha. kystsikring. I *Ordet* (1925/1932) spiller havet en langt mindre rolle, men det viser alligevel i samme grad Munks optagethed af denne egn af Danmark og dens befolkning – selv om forfatterens barndom på Lolland tydeligvis har sat sit præg på “Borgensgaards-tykket”. I en vis forstand kan *Niels Ebbesen* også henregnes til Munks “jyske skuespil”.

Bortset fra dets syndflodagtige slutscene tilhører skuespillet den realistiske kunsttradition, hvor det mest fremherskende træk er dets dialektale særpræg. Stil- og genremæssigt sammenblandes folkekomedie og tragedie, det fjollede med det rørende og det jordnære med det ophøjede.

Havet og Menneskene

1. Akt: I

I ALMA JENSENS BUTIK

En Sommeraften i det vestjydske Sogn Klitte¹.

- (1) Gunhild: Lad nu være, Henrik. Hold dem Fingre ved dig selv. Nu er vi voxet fra dem Pjank.
- (2) Henrik: A vil gerne veje dem Svedsker af til dig.
- (3) Gunhild: Kan godt selv.
- (4) Henrik: A har digtet en Vise, Gunhild. Vil du høre den?
- (5) Gunhild: Paa Søndag. I Aften har a ikke Tid.
- (6) Henrik: Er det Sanden²? Vil du virkelig høre den paa Søndag?
- (7) Gunhild: Naar a siger, a vil, saa vil a. Flyt dig nu.
- (8) Henrik: Den er paa 23 Vers, men den er ikke hel færdig endnu. Den gaar paa denher Tone: Paa blomsterklædt Bakke³ —
- (9) Gunhild: Hvis vi skal have kocht dem Grød i Aften, skal a ind med æ Svedsker nu. Saa flyt dig da.
- (10) Henrik: Nu tager a en Kys fra dig.
- (11) Gunhild: Nej, du gør ikke. For du er saadan en Krævl, te du tør ikke, uden du først faar Lov.
- (12) Henrik: Nu gør a det.
- (13) Gunhild: Nej, du gør ikke. Pyh! Sikke En!
- (14) Henrik: Ved du, te det er over en halv Aar siden, te du har given mig en?

¹*det vestjydske Sogn Klitte*: I dette særlige Munk'ske sogn taler flere af indbyggerne også med vestjysk dialekt, hvilket bl.a. betyder, at der siges "a" i stedet for "jeg", "æ" i stedet for bestemthedsendelse ved substantiver, "te" i stedet for konjunktionalt "at", "ogg" i stedet for "også", "dem" (2. person akkusativ) i stedet for "de" (2. person nominativ), at substantiverne alle har fælleskøn (fx en kreatur), at "t" ofte udelades ved adjektiver, der står adverbialt fx "du spørger så venlig" samt den særlige genitivform fx: "æ Sognefoged hans Kone". [JO]

²*Sanden*: Betyder sandhed. [ODS]

³*Paa blomsterklædt Bakke*: Første verslinie af 1. strofe af skillingsvisen "Hjalmar og Hulda". En skillingsvise er en tryksag på 3-4 sider i oktavformat og kendes også under navne som gadevise, flyvebladsvise og markedsvise. Skillingsviserne har været et udbredt fænomen i Europa fra begyndelsen af 1500-tallet og frem til begyndelsen af 1900-tallet. "Hjalmar og Hulda" handler om fiskerpigen Hulda, der svigter Hjalmar, mens han er i krig. Han slår hendes ægtemand ihjel, hvorefter han begår selvmord. Oprindeligt var teksten en "ballade" fra 1843 af den svenske digterinde Wilhelmina Ståhlberg, som blev oversat og bearbejdet i Norge, hvorfra den via skillingstryk blev kendt i Danmark, bl.a. af Julius Strandberg, der i 1879 digtede en version på 23 vers, som blev 1800-tallets mest kendte skillingsvise. [DSD & GDS]

- (15) Gunhild: Og ved du, te der kan gaa mange halve Aar, før a giver dig en mer?
- (16) Henrik: Den Vise, Gunne —
- (17) Gunhild: Der kommer Peter Sofie med Tilbehør.
- (18) Sofie: (*ind med Peter og hilser*) Der hænger den, Peter. Er den ikke dejlig, Peter?
- (19) Peter: Uha jo, Sofie. Den vilde skam pynte paa dig. Og det trænger du jo ogg saadan til.
- (20) Sofie: Den koster kun 15 Kr.
- (21) Peter: Er hver enestens Perle nu ægte Rav?
- (22) Henrik: Garanteret vaskeægte Vesterhavsrav. Er der en, der er uægte, tager æ Hav den tilbage.
- (23) Peter: A har saadan en ødsel Kone, Henrik.
- (24) Sofie: Og a har saadan en gerrig Mand.
- (25) Peter: Du skal faa den til din Fødselsdag. Er det saa god?
- (26) Sofie: Jamen a vil have den i Aften.
- (27) Peter: Hvad skal a gøre, tykkes⁴ I?
- (28) Henrik: Du skal føje din Kone. Det vilde a da.
- (29) Gunhild: Du kan give hende den til hendes Fødselsdag. Saadan faar æ Mand sin Vilje og æ Kone æ Smykke.
- (30) Peter: Pak den ind til os, Henrik.
- (31) Sofie: A tager den paa strax. — Du skal rigtignok faa en Kop Kaffe, naar vi kommer hjem, Peter. Er a ikke dejlig nu? (*De ud*) .
- (32) Henrik: Han faar nok mer end Kaffe, naar de kommer hjem. Ja, saadan skulde En have det!
- (33) Gunhild: Tykkes du det? A betakker mig. Rende rundt hele sin Liv med to Øjne, der ikke staar andet i end som Sofie. Sikke en Fjog!
- (34) Henrik: A tykkes, det er, som det skal være. Gunne, maa a ikke synge den første Vers for dig af den Vise, a har digtet?
- (35) Gunhild: Paa Søndag, har a sagt.
- (36) Henrik: Nu skal du høre:

I Købmandens Have der stod der en Blomst,
den var saa forunderlig skøn.
Og alle de Folk, der hos Købmanden kom,
de tyktes, te den var da saa skøn.

Saa er der noget, a ikke ret har faaet til at passe endnu; men saa kommer den næste

⁴tykkes: Betyder i denne sammenhæng at skønne, finde, mene eller synes. Ordet bruges næsten udelukkende i arkaisk og dialektal sammenhæng. [ODS]

Vers:

Der stod en Kommiss bag ved Købmandens Disk,
han listed til Liljen saa huld,
naar han efter Fyraften var bleven fix
og færdig og af Kærlighed fuld.
Og Liljen blev glad, naar den saa ham komme.

Nej, det var falsk.

(37) Gunhild: Det er ellers hel godt, Henrik, du er sluppen hel godt fra det. Hvad saa mer?

(38) Henrik:

Og Liljen blev glad, naar den saa ham komme.
Hun skinnede for ham som Stjerner og Maane.
Da kom der en Herre med Kravetøj paa,
og strax var Alverdens Kommiss'er for smaa.

(39) Gunhild: Det er noget god Vrøvl. A vil ikke høre mere af saadan noget Pjank-i-hejl⁵. Er det ogsaa noget for saadan En som dig at lave Vers?

(40) Henrik: A kan lave Vers lige saa godt som en anden En, bare a har æ Begavelse. At lave Vers det er ikke noget, der har at gøre med Examinere og Læsning og Lærdom; det kommer kuns an paa, om En har æ Gave for det.

(41) En Dreng: (*ind*) A skulde have en Flaske Brændevin til æ Sognefoged. Han har en So, der er bleven syg.

(42) Henrik: Han maa heller sælge den So som at blive ved at tulle al den Spiritus i hende.

(43) Drengen: A har Penge med.

(44) Henrik: Det kan ikke hjælpe. Du kan hilse og sige, te han kan ikke faa mer Brændevin her, undtagen han selv vil hente den.

(45) Drengen: Det siger a saa til æ Sognefoged, te du har sagt. (*Ud*).

(46) Gunhild: Har Mor sagt, te du skulde gøre saadan?

(47) Henrik: Det kan jo ikke blive ved at gaa. Der sidder han og drikker med sig selv snar baade Nat og Dag.

(48) Gunhild: I Steden for at tærse hende.

(49) Henrik: Han holder jo af hende, Gunne.

(50) Gunhild: Holder af sin Kone, naar hun ligger i med en anden En! Hvis det var mig, der var æ Sognefoged — a skulde laske til baade hende og æ Proprietær, saa de ikke skulde kunne røre sig fra æ Sted. Saa kunde de se, hvad Sjov der var ved det.

⁵*Pjank-i-hejl*: Sandsynligvis er ordet jysk dialekt for "at hegle" og betyder at være meget eller overdrevent omsorgsfuld over for noget, at pylre. Gunhild bryder sig ikke om poesi. [ODS]

- (51) Henrik: Jamen, Gunne —
- (52) Gunhild: Naar Folk er gift, kan de holde dem ved sig selv.
- (53) Henrik: A vil sige, hvis vi to blev gift —
- (54) Gunhild: Ja, og hvis du blev Konge i Sverrig, og a havde en Slot i æ Maane — der har du en Svedske, lille Henrik; kan du saa lade være med at græde.
- (55) Henrik: Min Far er Købmand i æ Stationsby, og hans Far igen var æ Prokurator⁶ i Gjeiby. Din Mor er da bare Datter af en Klitfoged, og han var saa nøjeregnende, te han gik og pilled alle Splinter op langs æ Hav —
- (56) Gunhild: — for at sælge dem paa Auktion til Fordel for æ Herskab. Ja, min Bedstefar han var en hæderlig Mand, og din Bedstefar han var Sagfører.
- (57) Henrik: Vi kan være lige meget værd, a og du, og din Mor har lovet min Far, te hvis ellers vi to kunde blive gode Venner —
- (58) Gunhild: Ja, saa vilde de købe den Slot i æ Maane, og du skulde være Kejser, og a skulde være Pave, og der skulde komme Smaaengle og hjælpe dig i æ Buxer hver enestens Morgenstund, du lille Pe Hjælpeløs, din Mors Kælepotte, du kan jo ikke engang magte mig; tror du, a vil have en Mand, der ikke kan magte mig?
- (59) Henrik: Du maa ikke komme Sirup i æ Haar. A kan ikke vaske den af.
- (60) Gunhild: Kan du ikke vaske æ Haar af? Er der noget ved dig, der er ægte og ikke kan gaa af? Jamen det er heller ikke Sirup, det er Soya, du. Og her er Mel —
- (61) Kapellanen, Pastor Erik Bynke: (*ind*) Aah undskyld — jeg kommer maaske — jeg ved ikke —
- (62) Gunhild: Nej, Hr. Pastor, De —, nej, det var bare — a skulde hente lidt Svedsker til æ Køkken.
- (63) Præsten: Svedsker — naa — ja, Svedsker er en sund Spise, en god Spise.
- (64) Gunhild: Ja, det er.
- (65) Præsten: Der er jo to Slags Svedsker, dem med Sten og dem uden Sten.
- (66) Gunhild: Ja, vi har begge Slags i æ Butik — i Forretningen.
- (67) Præsten: Deraf er vel de *med* Sten de almindeligste?
- (68) Henrik: De ønsker?
- (69) Præsten: Jeg har lidt Varer skrevet op paa en Lap Papir. Hvor er det nu? Hvor har jeg gjort af det? Jeg skulde lige et Smut hen i Kirken og se, om Wolle Klokke har husket at lukke Vinduer op. Der er tit saa kvalmt derinde, synes jeg. — Her er det. Hvis det kunde være expederet, til jeg kom igen?
- (70) Henrik: Skal ske.
- (71) Gunhild: A kan hjælpe til med at veje dem af.

⁶*Prokurator*: Latinsk betegnelse for fuldmægtig, forvalter, der bruges om personer med juridisk uddannelse, der har modtaget beskikkelse til at føre andres sager for retten - nu afløst af "sagfører". [ODS]

- (72) Præsten: Frk. Gunhild kan nok selv staa bag Disken?
- (73) Gunhild: Vor ene Kommiss er bleven syg. Og saa —
- (74) Henrik: Skal den Blæk være blaa eller sort? For af Blæk har vi og to Slags.
- (75) Præsten: Tak! Helst blaat.
- (76) Henrik: Den blaa er og den almindeligste.
- (77) Præsten: Naa, jeg maa vel videre.
- (78) Gunhild: Hør, Henrik, vi havde jo nogen Varer, der skulde hen i æ Skole.
- (79) Henrik: De kan vente, til vi har lukket. Saa skal a bære dem hen.
- (80) Gunhild: Du kan godt gaa med dem nu. Saa skal a passe æ Butik imens.
- (81) Henrik: Det gaar ikke an. Det kan jo snar blive den travle Tid.
- (82) Præsten: Jeg kan saa godt tage noget med. Jeg skal jo den Vej.
- (83) Henrik: Tak! Den var fin.
- (84) Gunhild: Aldrig Tale om, te De skal gaa og slæbe for os, Pastor Bynke. Gaa nu, Henrik.
- (85) Henrik: Du havde jo saadan Hastværk med dem Svedsker.
- (86) Gunhild: Det skal a nok passe.
- (87) Henrik: Og æ Butik —
- (88) Gunhild: Den skal a og nok passe.
- (89) Henrik: Maaske æ Præst saa vil hjælpe dig her?
- (90) Præsten: Jeg vil altid gerne hjælpe. Men jeg bestemmer selv hvem og hvor, unge Mand.
- (91) Henrik: Naa. (*Ud*) . Da kom der en Herre med Kravetøj paa — —
- (92) Præsten: Han har en dejlig Sangstemme, det unge Menneske.
- (93) Gunhild: Den er ikke saa fejl.
- (94) Præsten: Jeg sidder og skriver paa noget — Sanglegssyngeværk til Sct. Hans Festen oppe i Præstegaarden. Jeg har halvt om halvt bestemt, at Henrik skal synge for.
- (95) Gunhild: Det bliver han glad ved.
- (96) Præsten: De kommer da med, Frk. Gunhild? Baade De og Deres Mor? Jeg — — vi glæder os til at se Dem deroppe — begge to. Pastor Magle⁷ taler altid saa kønt om Dem fra den Tid, De gik til Præst hos ham.
- (97) Gunhild: Da mindes a snar ikke andet fra den Tid end, te a aldrig kunde mine Salmevers. I æ Skole kunde a altid mine Ting, men til æ Præst —
- (98) Sogneraadsformand Hans Peter Nielsen: (*ind*) A vilde gerne have 12 salte Sild, en halv Pd. Chokolade og en Dunk Petroleum.
- (99) Præsten: Det var en stram Blanding.

⁷*Magle*: Sandsynligvis allusion til ”magelig”, da Pastor Magle er en doven mand.

- (100) H. P. Nielsen: Jamen det skal ikke blandes.
- (101) Præsten: Det skal holdes hver for sig. Det er som med Regnskaberne, det maa De som Sogneraadsformand forstaa; begynder man først at blande det sammen, saa ser det galt ud.
- (102) H. P. Nielsen: Saa kan den komme til at se gal ud, ja.
- (103) Gunhild: Kan du selv maale æ Petroleum af derude?
- (104) H. P. Nielsen: Ja, a kan da. — Hvordan tykkes De saa om at være ved vi andre, Pastor Bynke?
- (105) Præsten: Overmaade godt for det halve Aar, jeg har prøvet det. Venlighed, Høflighed, Gæstfrihed møder I jeres Præst med overalt. Og Hørelyst er her og gammeldags Fromhed. Jeg synes, det er en velsignet Egn, jeg har faaet Lov at begynde paa. Det store Hav, de vældige Udsyn til alle Sider, og de rolige, redelige, stoute⁸ Sind — jeg synes — ja, jeg synes det er let at tro paa Gud her.
- (106) H. P. Nielsen: Vi har altid faaen god Lov⁹ af vor Præster herude ved æ Hav.
- (107) Gunhild: For det har i alle dem Aar, a har hørt om, været nogle Ja-og-Amen-Præster, der har ladet Folk leve, som de vilde.
- (108) Præsten: Det kan man jo ogsaa godt, Frk. Gunhild, naar blot Folk vil leve kønt.
- (109) H. P. Nielsen: Hvordan har æ gammel Præst det?
- (110) Præsten: Tak! Pastor Magle har det for Tiden helt godt. Men det kniber jo med at faa Vejret.
- (111) H. P. Nielsen: En skulde jo ellers tykkes, te den Ting er her nok af herude. Han har jo da og faaet det til den her Tid.
- (112) Præsten: Klimaet er jo noget barsk herovre.
- (113) H. P. Nielsen: Æ Klima er sund nok. Den, der mener noget andet, mener fejl. — Værsgod og hils. (*Ud*).
- (114) Præsten: Naa; jeg maa hen i den Kirke. Farvel saa længe.
- (115) Gunhild: Farvel saa længe.
- (116) Præsten: For Resten er det den dejligste Sommeraften, nogen kan tænke sig. Havet ligger blidt og blaat og lokker ad Landet, men Klitterne staar som store graa ludende Kæmper, holder Vagt og siger: „I bliver, hvor I er, hver for sig!”
- (117) Gunhild: Men saa den Stykke, hvor der ikke er Klitter, hvad saa der?
- (118) Præsten: Der lister Landet helt ud til Havet, bøjer sig frem og hvisker: „Næi, a komme et; ve do haa' mæ, maa do komm te mæ!”
- (119) Gunhild: Vil De ikke ind og hilse paa Mor, Pastor Bynke? Hun sidder ved æ Protokoller.

⁸stoute: Betyder: rank, knejsende, stolt. [ODS]

⁹Lov: Jf. tysk ”Lob”. Betegner i denne sammenhæng en positiv vurdering eller bedømmelse af en persons gode egenskaber, ”pris” eller ”ros”. [ODS]

- (120) Præsten: Tak, i Aften faar jeg visst ikke Tid.
- (121) Gunhild: Maa a spørge Dem om en Ting?
- (122) Præsten: Ja, da saa inderlig gerne.
- (123) Gunhild: Tror De virkelig, Folk her i æ Sogn er uden Fejl?
- (124) Præsten: Uden Fejl er vel ingen. Men jeg indrømmer Dem, jeg er ved at tro, Folk herovre er bedre end i det øvrige Land. De er mere nøjsomme, mere opladte, mere hele i Karakteren. Her er mange tiltalende Skikkelser i dette Sogn.
- (125) Gunhild: Er der?
- (126) Præsten: Ja ja da. Hvad siger De om ham, der var her nys?
- (127) Gunhild: Jo. Men han er saa ung.
- (128) Præsten: Nej, jeg mener Sogneraadsformanden. Ja, ja, han har det med at gemme sine Øjne, men statelig er han og frank¹⁰ i sin Mening: „Den, der mener andet, mener fejl.” Og der er en gammel Kone — hvad hedder hun nu? Trine Skelby, ja — saadan et elskeligt, mildt, fredsælt¹¹ Sind. Eller Sognefogeden og hans Kone, naar de gaar op ad Kirkegulvet sammen om Søndagen, de to unge, aabne, smukke Folk!
- (129) Gunhild: Aah ja saamænd.
- (130) Præsten: De sagde „uden Fejl”. Jo, skulde jeg nævne en Fejl, skulde det være, at her er lige som *for* stor Ærbødighed for *Ordet*; de vil gerne høre det, gerne synge det, gerne nyde det ved Nadverbordet, men de har lige som Sky for at trække det ned ved at tage det ind i deres personlige Dagligliv. Men — derfor er jeg her jo, Frk. Gunhild, er her for at lære dem, at Troen er ikke blot noget, man søger i Højtidens eller klynger sig til i Alvorens Timer, nej, Gud er hos dem, bag Ploven, ved Opvasken, den Helligaand kan sætte sig i Skolen mellem Børnene og synge for, i Forsamlingshuset blandt de Unge kan Jesus selv danse med.
- (131) Gunhild: Kommer De ikke ind og ser til Mor paa æ Tilbagevej, Pastor Bynke? Mor vil nok blive glad ved det; for hun er visst lidt fornærmet paa Dem.
- (132) Præsten: Hvad siger De? Det vil jeg sandelig ikke haabe. Deres Mor er den, der mest gæstfrit og kærligt har givet mig Velkomst i Sognet. Hun er den, jeg nødigst af alle vilde være kommen til at gøre imod. Hvad er min Brøde¹², om jeg tør spørge?
- (133) Gunhild: Aah, det er — vi har hørt, te De gaar rundt og agiterer for, te der skal bygges Sikring mod æ Hav¹³.
- (134) Præsten: Jamen, kære, det kan Deres Mor da ikke have noget imod. Det er fortalt mig, at da det sidst var paa Tale, var Alma Jensen en af dem, der var ivrigt for.
- (135) Gunhild: Jo, men — ser De, Pastor Bynke, Mor er vant til, te naar der skal sættes saadan noget Større igennem, er hun den Første, der bliver tagen paa Raad.

¹⁰*frank*: Fransk ord for det at være ligefrem af væsen, frejdig, frimodig, kæk. [ODS]

¹¹*fredsælt*: Betegner en person, som lever i landefred og nyder fredens velsignelser. [ODS]

¹²*Brøde*: Betegner en handling, hvorved man forser sig alvorligt, en overtrædelse eller skyld. [ODS]

¹³*Sikring mod æ Hav*: I Danmark byggedes de første kystsikringshøfder i 1875 ved Bovbjerg i Vestjylland.

- (136) Præsten: Men kære Gunhild, kære Frk. Gunhild, det er en Formalisme¹⁴, jeg ikke havde ventet mig af en Kvinde af Deres Mors Format. Det hele er kommen rent tilfældigt ved, at Proprietær Kristensen til Lerhøj —
- (137) Gunhild: Det er ogsaa en Fyr for en Præst at ture rundt med!
- (138) Præsten: Men kæreste Gunhild da! en Fyr! om Proprietær Kristensen! Jeg har nok forstaaet, at der er lidt Gnidning mellem Deres Mor og ham. Han er et Par Gange begyndt lige som at ville — men jeg har selvfølgelig aldrig givet ham Lov til at sige noget som helst til mig om Deres Mor. En Fyr, nej, ved De hvad? Ja, hans Sprog og Form kan udæske¹⁵ lidt, det indrømmer jeg Dem. Men Manden selv er en hel Renæssancenatur¹⁶, hjertelig, charmerende, frodig, dygtig, foretagsom — hans Gaard er simpelt hen en Mønstergaard. Har De været paa Lerhøj for nylig?
- (139) Gunhild: Nej Tak, a hører ikke til dem, der kommer der.
- (140) Præsten: Jamen, Gunhild — naa.
- (141) Trine Skelby: (*ind*) Goddag.
- (142) Præsten: Godaften, Trine Skelby. Hvordan har De det?
- (143) Trine: Tak, Pastor Bynke, De spørger altid saa venlig. Jo jo, det gør De, æ gammel Præst spørger smænd aldrig, nej. A har det jo godt i min Hoved og i min Krop. Men æ Ben —
- (144) Præsten: Benene er det ikke saa godt med?
- (145) Trine: Hvad a gennemgaar i mine Ben, det vilde a ikke ønske nogen Menneske paa æ Jord. Det kan jage og stikke nede fra æ Hæl af og op ad æ Skank¹⁷ hel op til æ Knæ og saa uden om æ Knæskal op med begge Sider af æ Laar lige op i æ Laarkrog og saa samme Vej ned igen —
- (146) Præsten: Naa.
- (147) Trine: A tænker mig, om det ikke kunde være noget Magnetiseringer, de kalder det, fra æ Luft, fordi te det jo altid er værst hen under Stormvejr. A faar sommetider kun en 6—7 Timers Søvn i æ Nætter; det kan være streng nok, ja. Men saa ligger En jo og tænker paa dem, der har det værre, og En skal jo bære sin Kors med Taalmodighed og takke til, fordi En endda ikke er ringere.
- (148) Præsten: Det er sandt, Trine Skelby; ja, det gælder endog om at naa til at takke for Sygdommen; for den er jo ogsaa en af Guds Maader at tale til os paa og altsaa en

¹⁴*Formalisme*: Kommer af det latinske "forma" (form) og betegner adfærd eller tænkemåde, som lægger overdreven eller udelukkende vægt på det formale eller formelle (det som angår formen). [ODS]

¹⁵*udæske*: Ordet betyder i denne sammenhæng at fremkalde irritation eller vrede hos nogen: at ægge eller udfordre. [ODS]

¹⁶*Renæssancenatur*: Begrebet skal i denne forbindelse forstås som den periode og kulturstrømning, som opstod i Italien i 1400-tallet og bredte sig til det øvrige Europa i 1500- og 1600-tallet. Inspirationen kom fra antikken som en reaktion mod middelalderens kultur. Der opstod en voksende interesse for ikke-kristen kunst, litteratur og filosofi fra oldtiden, og perioden var kendetegnet ved bl.a. en større national bevidsthed og en større optagethed af det enkelte menneske og dets dannelse (individualisme og humanisme). Et renæssance-menneske er et menneske, der kombinerer vidtfavnende interesser og arbejdsområder med en livsnydende leveform efter forbillede i flere af renæssancetidens store skikkelser. [DSD]

¹⁷*Skank*: Betegner en del af for- og bagbenet på bl.a. kvæg, omfattende stykket fra knæet til og med fodroden, bestående af underlårbenet. [ODS]

Naade. — Men jeg skal gaa. Jeg kommer saa ind efter Varerne, Frk. Gunhild. Og vil saa gerne hilse paa Deres Mor, ja. Saa skal vi nok faa den Smule Misforstaaelse ud af Verden. Tror De ikke ogsaa?

(149) Gunhild: Det haaber a.

(150) Præsten: Det skal vi nok. Skulde det knibe, vil De hjælpe mig. Ikke?

(151) Gunhild: Jo, a vil da.

(152) Præsten: Tak, Gunhild, Tak. (*Ud*).

(153) Trine: Misforstaaelse?

(154) Gunhild: Mor kan ikke faa det til at stemme i æ Kassebog. Og æ Kapellan er saa skrap til at regne.

(155) Trine: Hm! saa? hm! Saa æ Præst skal hjælpe Alma Jensen til at faa hendes Regnestykke til at stemme. De siger ellers i æ Sogn, te Alma Jensen hun regner altid ret, hvad enten saa æ Kassebog stemmer eller ej.

(156) Gunhild: Jo, Trine, du ved visst god Besked med, hvad de siger i æ Sogn.

(157) Gaardmand Niels Øster: (*ind*) Kan a købe en Stykke Reb til en Kotøjr?

(158) Gunhild: Saadan en 7 Alen vel.

(159) Niels Øster: 6 $\frac{3}{4}$ kan a nøjes med; kanskesens 6 $\frac{1}{2}$.

(160) Gunhild: Det bliver lige dyr, enten du tager 6 eller 7.

(161) Niels Øster: Naa. Ja, a kan vanskelig hjælpe mig med mindre end 7.

(162) H. P. Nielsen: (*ind*) 20 Liter Petroleum. Og dether er min Pakke. Du skriver det vel?

(163) Gunhild: Det skal a.

(164) Trine: Tillykke med den nye Hingst, du har købt, Hans Peter. Bliver det nu ikke for dyr for dig med alle dem Hingste?

(165) H. P. Nielsen: A betaler dem selv.

(166) Niels Øster: Jamen det maa ligegodt koste Penge med saadan nogle Dyr.

(167) H. P. Nielsen: Det gør det og, Niels Øster. Men a kan ikke gøre for det. Naar a ser en skøn Dyr paa en Marked, tykkes a altid, a skal have den med mig hjem.

(168) Lærer Tember: (*ind*) Godaften. Undskyld, hvis jeg gør Ulejlighed. Der skulde vel ikke være kommen en ny Bogpakke til mig fra Centralbiblioteket?

(169) Gunhild: A skal se efter.

(170) H. P. Nielsen: A tykkes, De bliver noget nærsynet, Tember. De sidder vel ikke og læser til for lang ud paa æ Nat?

(171) Trine: Det passer æ Degn nok selv. Hver har jo sin Lyst, en har Hingste, og en har Bøger.

(172) Husmand og Fisker Niels Kvas: (*ind*) A skulde have en Pakke Tandpasta.

(173) Gunhild: Tandpasta?

- (174) Niels Kvas: Skipperskraa Nr. 4 — jovel.
- (175) Gunhild: Der er Henrik. Saa kan han fly dig den. Hvad skal du have, Trine?
- (176) Trine: A skal bare have en Fjerding¹⁸ Kaffe. Det har ingen Hast med mig.
- (177) Fisker og Arbejdsmand Bernhard Hjælme: (*ind*) A skulde have *det* i æ Bog. — Du skylder mig en Dagløn, Niels Øster, fra sidste Efteraar. Naar faar a den?
- (178) Niels Øster: Du kan lige komme op, saa snar a har faaen æ Mejeripenge.
- (179) Bernhard Hjælme: Kan a ikke faa den i Aften? — A kender nok jer Bønder. I tror, te naar vi Fiskere kan faa al den Hvilling at æde, som vi kan gaa ud i æ Hav og slaa æ Løkke om æ Hals paa —
- (180) Niels Kvas: Ja, saa har I Lykken med jer, som der stod i vor Læsebog.
- (181) Trine: Hvor mon æ Kapellan skulde hen? Han gik herfra for nys. — Det er ellers en dejlig Mand.
- (182) Niels Øster: En dejlig Mand, ja, en dejlig Mand.
- (183) H. P. Nielsen: Er han?
- (184) Trine: Ja, en dejlig Mand — saadan til at tale da. Men han siger sgi meget Vrøvl imellem.
- (185) Niels Øster: Jøs da! sig da ikke det!
- (186) Trine: Han sagde til mig nu, te a skulde takke for æ Gigt i mine Ben.
- (187) Lærer Tember: Det er jo da sandt nok, Trine Skelby.
- (188) Trine: Jo, dem, der ikke har nogen Skindpels, de kan sagtens love for æ Lus.
- (189) Toldbetjent Magnussen: (*ind*) Godaften, Gunhild. Godaften, Henrik. Jeg vilde gerne bede om en Kasse Cigarer, saa tager vi Hul paa Ankeret, endnu inden Ribsvinen er begyndt at gære. Godaften, Sogneraadsformand, Godaften, Lærer Tember, Godaften, Bernhard Hjælme, Godaften de Herrer Nielser Kvas og Øster. Fint Vejr i Dag, lige helt op til Skorstenen, hvad?
- (190) Trine: Godaften, Hr. Toldbetjent Magnussen.
- (191) Magnussen: Godaften, Trine Skelby, naa, glemte jeg Dem. Her er jo et helt lille Vælgermøde. Hvad staar der paa Dagsordenen, om man tør spørge?
- (192) H. P. Nielsen: Hidtil har vi nærmest behandlet Eventuel.
- (193) Magnussen: Værsgod og ryg. Værsgod og ryg.
- (194) Lærer Tember: Ingen af Tolstoy¹⁹. Ingen af Tolstoy igen,
- (195) Magnussen: Tag en Cigar, Lærer Tember. Naa, det er sandt. De skulde nu prøve det engang. Denneher den er fin-fin, extra dry, første Kvalitet. — Hvad siger De,

¹⁸Fjerding: Betyder en fjerdedel. [ODS]

¹⁹Tolstoy: Leo Tolstoj (1828-1910), russisk forfatter, som bl.a. skrev "Krig og Fred" (1865-69) og "Anna Karenina" (1875-77), der regnes blandt verdens bedste romaner, og hvor han ligesom i sine fortællinger, skuespil og pamfletter fordømte den herskende klasses umoralske levevis, i kontrast til bondens og naturmenneskets flid og næstekærlighed. [DSD & BOE]

Sogneraadsformand? Har De hørt, at Kapellanen er paa Trommestikkerne for at blive Folketingsmand for os herude?

(196) H. P. Nielsen: Det passer ikke. Vi trænger heller ikke. Gamle Pedersen-Lyngstrup er god nok for os.

(197) Magnussen: Om Forladelse, at jeg har en anden Mening. Giver De mig ikke Ret, Lærer Tember? Pedersen-Lyngstrup han har 2 Fejl, der for mig er intet mere end afgørende: han er ikke fra Egnen her, og saa er han kedelig til Bunds. Saadan et Sogn som dether det har saa forskellige Interesser — De er Fisker, Bernhard Hjælme, og De er Landmand, Niels Øster, og De er et Amfibium²⁰, Niels Kvas. —

(198) Niels Kvas: En hvad for en Bum?

(199) Magnussen: En, der lever baade i Land og Vand, og De, Sogneraadsformand, De avler Heste, og De, Lærer Tember, De er en Læsningens Mand — det undrer mig, at et Menneske som Alma Jensen, der er den mest begavede Mennesketype af de Kvinder, jeg har haft Omgang med, og som jeg næsten helt ud igennem deler Synspunkter med, at hun ikke har Blikket skærpet for Betydningen af for et Sogn med saa forskellige Erhverv at have en Mand fra Sognet selv i Tinget — det er jo dog den personlige Nærværelse, der gør Udslaget i en Tid som vor.

(200) Niels Kvas: Det er endda skøn at sidde og høre paa saa meget Fynsk paa eengang.

(201) Bernhard Hjælme: Tykkes du?

(202) Niels Kvas: Ja, ja, naar æ Fynboer snakker — det er som at høre dem vilde Svaner synge.

(203) Magnussen: Jeg vedgaar gerne, hvor jeg er fra; det skal ingen faa mig til at skjule. — Jeg synes jo altsaa, Alma Jensen skulde lade sig opstille, men det vil hun jo ikke høre Tale om. De trænger spe²¹ til noget Afvexling derinde. Hele vort politiske Liv, det stagnerer for Tiden i Dødvande, det maa De godt sige, jeg har sagt, Dødvande simpelthen, stillestaaende, altsaa, Andemad. Det skorter Christiansborg paa Aandslivlighed; har jeg ikke Ret, Sogneraadsformand? Der var et Forslag fremme om, at der skulde indlægges Radio i Rigsdagen, saa vi kunde sidde hjemme og høre Talerne. Hvis det sker, sagde jeg til min Kone, saa sælger vi Gearkassen der inden i Morgen ved Højvande; for der er ikke noget i Vejen med min Middagsøvn.

(204) Niels Kvas: Mutter hjemme til os vil minsæl ogsaa have Højttaler. Men a siger: vi har 12 Børn, vi har Højttaler nok.

(205) Magnussen: Det er dog Idealerne, det kommer an paa, Lærer Tember, lad os to være enige om det! Men det er med Idealerne som med Boghvedegrød, det siger jeg tit til min Kone; det duer ikke til noget med Tvang. Det er bedst med Begejstring; men ellers skal det lirkes ned — man skal lirke Idealerne ind i Folk. Men Dødbiderne inde

²⁰*Amfibium*: Græsk ord (*amphibion* - sammensat af "amphi" (på begge sider eller måder) og "bíos" (liv) med latinsk endelse, der egentlig betyder "dobbellevende" og betegner et dyr, som lever både i vandet og på land. [ODS]

²¹*spe*: Anvendes som forsikring jf. "skam", fx "det tror jeg spe gerne". [ODS]

i Rigsdagen de vil sætte Idealerne igennem med Tvang. Det er en Dødssynd. Hvis De har lagt Mærke til det, Bernhard Hjælme, saa vil De have set, at det Ord „Død” er kommet igen og igen i det, jeg har udviklet her, det er faldet mig i Munden ganske uvilkaarlig; det kommer af, at „Død” er Kendeordet for Rigsdagens Virksomhed. De trænger til Aandslivlighed inde paa Christiansborg. Giver De mig ikke Ret, Lærer Tember?

(206) Tember: I det med at begejstres for Idealerne, har De utvivlsom Ret. De rører ved Livsnerven i min Overbevisning, naar De staar fast paa, at al Tvang, under hvad Form den end viser sig, er af den Fader Djævelen.

(207) Niels Kvas: Der har vi æ Herremand.

(208) H. P. Nielsen: Det høres nem paa æ Fodslag af den *til* æ Haand.

(209) Proprietær Kristensen: (*ind*) Godaften! Aah, Kommis, bind mig den Fjærmer²² ved Pinden derude! Helst lidt villig! ret saa! Og tag Kurven med ind. Godaften, Tolder! Godaften, Sogneraadsformand! Naa, faar vi snart klistret den Dæmning op i Sandet og smidt nogen Høfder i Havet?

(210) H. P. Nielsen: Det bliver hverken i mine eller i Deres Levedage, Kristensen.

(211) Kristensen: Det var Fandens. Hvad siger De, Tolder? Naar et Kvindfolk gaar op i Ryggen, ikke sandt, saa syer hun sgu Trykknapper i.

(212) Magnussen: Jeg ved spe ikke rigtig, hvad jeg skal sige til det, Hr. Proprietær. Det lader jo ikke til, at Alma Jensen er nær saa stemt for det denne Gang som sidst, det skal have været paa Bane.

(213) Kristensen: Alma Jensen?! Har heller ikke De Raad til at have Dem en Mening selv? — Jeg kørte derud med Kapellanen forleden Dag, og han var enig med mig i, at det var Død og Helvede, saadan som det laa. Hvad siger De, Niels Øster? De er en forsigtig Mand. Tør De blive ved at være saa nær ved Tyren, hvis vi ikke faar ham en Ring i Næsen?

(214) Niels Øster: Det kommer jo noget an paa, hvor dyr saadan en Ring kan trille hen og løbe op til at blive.

(215) Kristensen: Det er gratis at dø, min Herre; det koster sgu altid at leve.

(216) Niels Øster: A mente bare — En skal jo stikke æ Finger i æ Jord og lugte, før En begynder at grave.

(217) Kristensen: Stik mig en Finger i Næsen og lugt, stik mig en Finger i Bagen og lugt. Vil man naa noget her i Verden, skal man ikke prøve sig frem. Man skal Fanden gale mig springe i det og lade staa til. Det gælder Kvindfolk, som det gælder —

(218) Tember: De skulde ikke bande saadan, Hr. Proprietær.

(219) Kristensen: Om Forladelse, Lærer Tember! Var De her? det saa jeg sgu ikke. Saa havde jeg ikke gjort det.

²²Fjærmer: Betegner den hest i et tospand, der er længst væk fra kusen, når han går ved siden af vognen - i modsætning til "nærmer". Man bruger også betegnelsen "frahånds" og "tilhånds", jf. H.P. Nielsens tidligere replik: "til æ Haand". [ODS]

- (220) Tember: Det er en grim Vane, Hr. Proprietær.
- (221) Kristensen: Truffet, Lærer Tember, truffet. En Fandens beskidt Vane. Andet er det ikke. Men man skulde lægge den af. Naa, er her en Kommis i dette Vareskur? Jeg skulde have — Men hvad er det? staar Frøkenen selv for Udsalget? Godaften, Frk. Gunhild. Kan de fine smaa Jomfrufingre nok slaa Sejlgarn om Pakkerne?
- (222) Gunhild: A kan slaa mere end som det.
- (223) Trine: Gunhild tænker vel ellers paa at bruge dem til det huslige, Kristensen. Der er jo nok, der kan gøre sig Ærinde til æ Butik, ogsaa af dem, der streng tagen ikke havde Behov at komme her selv.
- (224) Kristensen: Hvad mener De?
- (225) Trine: A mener — hehe, Kristensen — der er jo nok, der vil giftes med En, naar En er om ved dem 20.
- (226) Kristensen: Gunhild skal sgu ikke giftes. Det er hun altfor god til. Gunhild skal være Oldfrue paa Lerhøj, hvis min Kones Sygdom trækker ud.
- (227) Gunhild: Nej Tak.
- (228) Kristensen: Saadan! De Hopper, der slaar bagud som Plage, bliver altid de bedste. Altsaa, Kommis! Jeg skal have nogen Varer. En Cognac, den bedste, I har, den er sikkert ikke for god, en Fønix, 5 Pd. Kaffe — skriv, skriv, skriv, Menneske! — en Sygevin, kraftig, mild, Knas til Drengene, for en 5 Kr. forskelligt, ja, 10 Pd. Rugmel — 10 Pd.! det slaar til til at klistre Billeder ind i et Album med — vi tager 30, 30 Pd. Rugmel, 20 Pd. Melis og noget, hvad var det, de kaldte det? Husblas, tror jeg.
- (229) Henrik: Hvor meget Husblas?
- (230) Kristensen: Ved jeg ikke. Et Par Pd. eller saa.
- (231) Magnussen: Kunde Proprietæren ikke lade sig friste af en lille Pind.
- (232) Kristensen: Hvis det ikke er af den Slags, der bliver Pinde til Ens Ligkiste. For den frister mig sgu ikke foreløbig.
- (233) Gunhild: Her er dine Sager, Bernhard.
- (234) Bernhard Hjælme: I skriver dem vel?
- (235) Gunhild: Ja.
- (236) Kristensen: Ikke ilde, ikke ganske ilde, nej.
- (237) Magnussen: Det er Hakken spætte mig ogsaa en af dem til 5 Kr. Snesen.
- (238) Kristensen: Hvad det angaar, vi snakkede om, I gode Bonde- og Embeds- og Fiskermænd, skal jeg sige jer een Ting: vi vil have Høfder og Dæmning, det hele Ramasjang, og vi vil have Ramasjanget nu. Jeg har sgu ikke drevet Lerhøj op til at blive Vestjyllands fineste Gaard, for at en Tyveknægt skal rende ind og tage hele Herligheden med sig en Efteraarsnat. Gaarden er nu mindst 190.000 værd, og over halvtredie²³ Tusind skylder jeg ikke i den. Ræson skal der være i alle Ting, som han

²³halvtredie: Gammeldansk ordenstal: 2,5. [ODS]

sagde den store norske Digter Henrik Ibsen²⁴; skal Gaarden og jeg nu skilles, skal det være mig, der sættes fra Gaarden, og ikke Gaarden, der sættes fra mig.

(239) Bernhard Hjælme: Vi kan saamænd leve lige godt herude ved æ Hav, selv om ingen faar sig en Dannebrogsmandskors paa at faa lavet den Skidt.

(240) H. P. Nielsen: Vi har jo stillet an med det engang før, og da drukned det i Kiv²⁵ og Spektakel.

(241) Kristensen: Vi drukner sgu i det, der værre er, hvis det ikke sker, nemlig i Vand. Gud bevare os vel! hvis der var Whisky i Vesterhavet, angfæng²⁶. Men under disse Forhold begriber jeg ikke, hvad I vil med det herinde. — Jeg sagde forleden Dag til Sognefogedens Kone, hun var oppe at se til min, der ligger syg — 2 Flasker Vin maa vi hellere tage, fyldig og mild — jeg sagde: Kan De ikke faa Deres Mand til at gaa sammen med Sogneraadsformanden i Spidsen for en Liste til Ministeriet, saa bliver jeg ikke her i Sognet to Aar endnu. Det er ikke, fordi Proprietæren paa Lerhøj er bange for at dø, men jeg vil sgu ikke dø paa samme Maade som en Kattekillling. Godaften, Fru Jensen, godaften!

(242) Alma Jensen: (*ind*) A har glemmt at sige til Dem, Kristensen, te De kan ikke faa flere Varer her, før De har Deres gamle Regning betalt.

(243) Kristensen: Hvadbehager?

(244) Alma Jensen: Pak æ Sager ud igen, Henrik, og giv æ Mand hans Kurv (*Ud*).

(245) Kristensen: Fru Jensen, De vil da ikke — en Forglemmelse — husk, jeg er en optaget — Jasaa. Saa findes der Gudskelov Tusind af Købmandsgaarde Landet over, der staar Ejeren af Lerhøj aabne til Erstatning for denne Bix (*Vil gaa, men træder pludselig til Side og holder Hatten halvt op for sit Ansigt*).

(246) Sognefogeden Jørgen Toft: (*ind*) Er a ikke Sognefoged? Er a ikke Sognefoged? Kan a ikke arrestere, hvem a vil, i Kongens Navn?

(247) H. P. Nielsen: Jørgen Toft da! Jørgen da!

(248) Toft: A arresterer hende. Hun vil ikke sælge mig Brændevin, hører I, hun vil ikke sælge mig mer. Hvad skal a gøre uden Brændevin? Sig mig det, I — Strandvaskere, sig mig det, hvad skal vi gøre, vi Havlig, hvad skal vi gøre uden Brændevin?

(249) H. P. Nielsen: Kom til dig selv, Jørgen!

(250) Toft: Hans Peter? er du her? er du og druknet? Han har ingen Øjne, se, han har ingen Øjne. Æ Fisk har ædt dem af.

(251) H. P. Nielsen: Hold din Mund!

(252) Trine: Aah nej, aah nej da!

²⁴Henrik Ibsen: Henrik Ibsen (1828-1906), norsk forfatter, kendt som en af det moderne gennembruds mænd og grundlæggeren af det moderne drama, der satte samfunds- og familiemæssige problemer under debat. Kristensen slår om sig med digternavne, men dette "citater" er højst sandsynligt opdigtet. [BOE & DSD]

²⁵Kiv: Det samme som skænderi. [ODS]

²⁶angfæng: Sikkert en fordanskning (jysk) af det franske "enfin", som i denne sammenhæng betyde "endelig", "færdig" eller "slut med den sag". [ODS]

- (253) Tember: Lad mig prøve at tale ham til Rette.
- (254) Toft: Hans Peter! Hans Peter! hvorfor er du død? Du havde dog saa meget at leve for, Kone og Børn havde du, og Folks Velvilje og, der var ingen, der lo ad dig. Nej, men ser du, det ligger gemt i æ Brændevin, der har a det hele, Agtelse, Folk deres Agtelse og Børn og — og en Kvinde, der — æ Lykke, forstaar du, æ Lykke, som æ Præst snakked om den Dag, han viede os, saadan som man tænkte sig det selv, æ Lykke, æ Liv.
- (255) Tember: Vær stille under Prøvelsen, Sognefoged! husk —
- (256) Toft: A skulde have tagen den ned, aah ja, aah Gud, aah Gud! a skulde have tagen æ Sejl ned, det gik for rask, forstaar du, æ Sol glimted i æ Vand, og æ Bølger sang mod æ Baad, klukklukkluk, klukklukkluk, hør, som i en Flaske, klukklukkluk, og vi lo, vi to i æ Baad, men det gik for rask, og saa krænged den over, og vi gik til Bunds. A skulde have tagen æ Sejl ned.
- (257) Tember: Husk, naar det *er* galt, kan det *blive* godt.
- (258) Toft: Derfor vil a have Brændevin. A kræver Brændevin. I Kongens Navn. Æ Liv er i den. Nægter I mig den, er I Mordere. A arresterer jer. I Kongens Navn. A slaar jer ihjel. I Kongens Navn.
- (259) Gunhild: Mor! Mor! Mor!
- (260) Toft: A slaar Hul i æ Bund, I skal drukne hver en —
- (261) Bernhard Hjælme: Saa lad os dog holde ham.
- (262) Lærer Tember: Aah nej. Ikke Vold!
- (263) H. P. Nielsen: Tag fat.
- (264) Niels Øster: Aah Jøs! han bløder.
- (265) Magnussen: Dether er det bedst at være uden ved. (*Ud*) .
- (266) Trine Skelby: Aah Herregud! aah Herregud!
- (267) Toft: Kom an! kom an! a skal knuse —. Er du der, din Morderske? A skal —
- (268) Alma Jensen: (*ind*) Vend dig om!
- (269) Toft: (*vender sig, lige som stivner*)
- (270) Alma Jensen: (*rækker en Stok frem mod ham*) Slaa ham saa! slaa ham!
- (271) Toft: (*ser ufravendt paa Kristensen; pludselig bøjer han sig som i Ærbødighed*)
- (272) Kristensen: For Satan! (*Ud*) .
- (273) Toft: A vil hjem og i Seng.
- (274) Alma Jensen: Hans Peter Nielsen, følg æ Sognefoged hjem.
- (275) H. P. Nielsen: Kom, Jørgen, kom (*Toft ud*) .
- (276) Alma Jensen: Sig mig, I Mænd af Klitte Sogn! hvor længe vil I have den Mand her — til at spolere æ Ægteskaber, til at foregaa dem Unge med Drik og Spil, til at fylde æ Husmandssteder med uægte Børn? A spørger: hvor længe vil I have ham her?

(277) Bernhard Hjælme: Hvad skal vi —

(278) Alma Jensen: Hvad I skal? Faa ham ud af æ Sogn! Faa æ Hø til at svide hans Gaard af! lad en Ko støde ham ned i æ Stald! lad ham drukne i en Mosehul en Nat, han skal hjem fra en af hans Koner. Gør, hvad I vil! faa ham kun ud af æ Sogn — denne Sogn, der er vor — — der er — min.

2. Akt: II

I PRÆSTEGAARDHAVEN SCT. HANS AFTEN

Paa et Par Bænke sidder nogle af Sognets Ældre, de Unge ligger i Græsset om Baalet.

(279) Pastor Bynke: *(læser sit Baaldigt højt)*

Fra Ærteholmene til Blaavandshuk^a,
 fra Gedser Rev til Klitterne ved Skagen,
 — hvor Aftenhimlen nu har sølvklart smuk
 med gyldne Frynser spændt sin Teltdugs Lagen —
 der flammer rødt og stærkt nu Baal ved Baal,
 der gør den lyse Nat mer lys end Dagen,
 der samler Ungdom sig i Tusind Lejre
 for Lysets Fest, for Lyset selv at fejre.

^aÆrteholmene til Blaavandshuk: Danmarks henholdsvis østligste og vestligste punkt; Bornholm og Esbjerg. [DSD]

Og Jordens Glæde er en Ild, der tænder;
 alt bli'r til Ild i denne Koglenat^a.
 Langs Kysterne Smaabølgerne sig vender
 med Morildsglans^b i tumlende Tagfat,
 selv Sildestimen lyser fjernt mod Himlen
 og bitte Orme nær ved Urt og Krat,
 og naar mit Blik dit Blik tilfældigt møder,
 Veninde, ser jeg, at selv Øjet gløder.

^aKoglenat: "At kogle" er det samme som at øve trolddom, at trylle. [ODS]

^bMorildsglans: "Morild" betegner et stærkt lys, som kan iagttages på havets overflade i mørke, og som bl.a. skyldes organismer. [ODS]

Vor Hyldest vi da Ilden, Lyset bringer
 og den, der Ilden os og Lyset gav.
 Vi ved jo nok, at Luen, der nu springer
 saa højt, engang skal blusse mere lav,
 vi ved, at disse Baal skal hurtigt synke,
 de lyse Nætter gaa i Vintrens Grav,
 men ved dog og, at i vort Hjertekammer,
 det dunkle, der et evigt Livsbaal flammer.

(280) Pastor Magle: Kære Børn, jeg er jo gammel nu og skal snart i Seng. Men vi plejer altid at raabe et Hurra for Lyset og Ilden og saa folde vore Hænder i Stilhed med Tak til Gud for de to gode Skabelser. Altsaa: Et Hurra for Ilden og Lyset.

(281) Pastor Bynke: Lyset leve! Hurra! Ilden leve! Hurra!

(282) Pastor Magle: Ja, kære Børn, hvor er det et velsignet Vejr, vi har faaet efter de 3 Dages Storm. Hør! Havet raser derude! Lad det kun! her er fredhelligt og mildt og lunt i gamle Danmark. Løb I nu og leg og tak Gud for jer Ungdom ved at være ret saa lystige i Aften.

(283) Pastor Bynke: Skal vi, mens vi endnu kan se ved Baalet, synge den Sang, jeg har bundet sammen til jer af andres og mit eget?

(284) Stemmer: Det er hørt.

(285) Pastor Bynke: (*synger for*)

Der staar et fredsælt Land
 med Smil af gyldne Vange
 bag Klitters strenge Rand.
 Og Bølgen gaar mod Polens Havn
 og slaar om Nordhavs Fjælde
 og synger Danmarks Navn,
 det gamle Danmarks Navn.

Mens Duggen falder sval
 mod lyse Sommernætter,
 slaar Gøg og Nattergal.
 Mod lave Strandes sejge Trods
 gaar Vintrens hvide Vrede
 med Himlens mørke Flos^a,
 Stormhimplens mørke Flos.

^aFlos: En stump optrevlet tøj, uldtot. Bruges her overført eller metaforisk om skyen/skyerne. [ODS]

I Bøgens brede Hvil
 saa djærvt^a blev Mandens Lune,
 saa lyst blev Pigens Smil.
 Og naar til Kamp der kaldtes frem,
 bar Dansken ofte Sejren
 og altid Æren hjem,
 ja, altid Æren hjem.

^a*djærvt*: Betyder i denne sammenhæng modig, dristig. [ODS]

Du Bølgers Dronningland,
 Aartusindkongedømme,
 vi sværger dig hver Mand:
 vor Moder tro indtil vor Grav
 vil vi dig Fremtid bygge,
 som du os Fortid gav,
 vor Vugge og vor Grav.

- (286) Pastor Bynke: Danmark leve! Og saa til Legen. Vi begynder her. Og med Troldene og Feeerne i Spidsen danser vi ned til Toften, altsaa:
- (287) Henrik: (*kommer frem og synger*) Hvorfor er du saa muggen, Lars Hansen?
- (288) En Karl: Er der Grund til at svinge med Svansen²⁷?
- (289) Henrik: Svend Aage, hvorfor er du gnaven?
- (290) En anden: Jo, for jeg har Spektakler i Maven.
- (291) Henrik: Hvad er der i Vejen, Jens Ole?
- (292) En tredie: Der er ingen, paa hvem man kan stole.
- (293) Henrik: Hvorfor ser du saa sur ud, Jens Peter?
- (294) En fjerde: For jeg savner bestandig Moneter²⁸.
- (295) Alle: Til Bloxbjerg²⁹ med dem! Til Bloxbjerg med dem! Hej! Kosterkafterne frem! (*Pastor Bynke kommer med 4 saadanne; dem rider de rundt paa under Løjer og Tumult.*)
- (296) Henrik: Hvorfor smiler du altid, Petrea?
- (297) En Pige: Jo, for alting er da til at le af.
- (298) Henrik: Hvorfor ser du saa glad ud, Jensine?
- (299) En anden: Pyt! hvad hjælper en Eddikemine?

²⁷*Svansen*: Betegner enten et slæb, et skørt eller et menneskes bagdel. [ODS]

²⁸*Moneter*: Kommer af det latinske "moneta" og betegner mønter, penge. [ODS]

²⁹*Bloxbjerg*: Bloksbjerg, Brocken, højeste punkt i Harzen. Ifølge folketraditionen samles tyske hekse på Bloksbjerg på Valborgsaften, natten før 1. maj, for at holde gæstebud med Djævelen. Fra 1700-tallet er traditionen også optaget i Danmark. [DSD]

- (300) Henrik: Hvorfor synger du altid, Marie?
- (301) En tredje: For det er da umuligt at tie.
- (302) Henrik: Hvorfor gaar du saa let, lille Hanne?
- (303) En fjerde: For I andre sku' gaa li'saadanne.
- (304) Alle: I Dansen med dem! I Dansen med dem! Harmonikaerne frem! *(Der spilles og danses. Pastor Bynke gaar frem mod Gunhild, Henrik snapper hende, de 4 „sure” Karle tager de 4 „glade” Piger op foran sig paa Kosteskafterne, alle stormer ned til Toften.)*
- (305) Pastor Magle: Det er dog ret et Guds livsalige Syn at se Ungdom fornøje sig. Ak ja, det var dengang. Jeg har saamænd ikke danset, siden min Kone døde. Jeg faar ligefrem Lyst til at prøve et Par Trin.
- (306) Frk. Andersen: Det kan der slet ikke være Tale om. Vil Pastoren strax sætte sig ned!
- (307) Pastor Magle: Snak, lille Andersen, kom nu her, De har vel ogsaa været et Menneske engang.
- (308) Frk. Andersen: Raser Pastoren? *(Ud. Kommer lidt efter tilbage)* .
- (309) Pastor Magle: Ak ja, Fru Jensen, ak ja, ak ja. Kender De det lille fordringsløse Digt om Blomsten i Engen?

Der stod en Urt saa rig paa Duft
i Engens Blomstertæppe.
Jeg saa den nok — og aanded dybt —
men ænsede den næppe.

Først Aar derefter randt dens Duft
mig levende i Sinde.
Og strax tilbage søgte jeg
for atter den at finde.

Jeg søgte mellem Sten og Græs
og under Busk og Skræppe^a.
Og da jeg den omsider fandt,
da kendte jeg den næppe.

^a*Skræppe*: Navn for planteslægt (på latin Rumex) af skedeknæfamilien med ca. 200 arter af urter, hvoraf vi har 12 arter i Danmark. Dog anvendes navnet ”skræppe” i daglig tale generelt om planter med store, grundstillede blade, fx tordenskræppe om rød hestehov, der tilhører kurvblomstfamilien. [DSD]

Den stod saa visnet, stod saa bleg
 der i Septemberluften.
 Men da den lagdes mod min Mund,
 forn^a jeg atter Duften.

^afornam: Gammeldansk præteritumsform af "at fornemme" (fornemme). [ODS]

Ak ja, Stemme har man ikke engang mer.

- (310) Frk. Andersen: Det er slet ikke saa galt. Den kan Pastor Magle meget godt være bekendt.
- (311) Pastor Magle: Synes De ikke, man trænger til et Par Dansetraadd engang imellem, Fru Jensen?
- (312) Alma Jensen: A tykkes, En faar vigtigere Ting at tænke paa med æ Alder.
- (313) Pastor Magle: Aah ja, saamænd. Jeg ved egentlig ikke, om der er noget vigtigere i Verden end at være glad.
- (314) Alma Jensen: Sig mig, Pastor Magle, hvad tykkes De egentlig om Deres Kapellan?
- (315) Pastor Magle: Han er et dejligt Menneske.
- (316) Alma Jensen: Javel. Det ved a. Det tykkes De jo om alle. Men derudover?
- (317) Pastor Magle: Han er mig lidt for aktiv, lidt for lidt neutral.
- (318) Alma Jensen: Naa.
- (319) Pastor Magle: Jeg siger det aabent til Dem her privat under 4 Øjne: jeg synes ikke, han skulde have blandet sig ind i den Høfdesag. En Præst skal efter min Formening holde sig udenfor, i det hele taget fare lempeligen — skarpt formuleret: den Præst, der sidder og sover i et Embede en Snes Aar, er den ideale Præst. Den stille Gerning, det er Præstens. Hvad naar vi Mennesker med Kiv og Proces? hvordan kunde jeg have samarbejdet med Dem i saa lang en Tid, Fru Jensen, hvis jeg ogsaa vilde have arbejdet, De, der vil gøre det hele selv?
- (320) Alma Jensen: A er enig med Dem i, te en Præst skal ikke blande sig i alt mulig og umulig.
- (321) Pastor Magle: *Regnum nobis fuit non solum commune, sed etiam concorditer*³⁰, det er udlagt: vi to har delt Overkommandoen over Sognet paa den Maade, at De har givet Ordreerne, og jeg har sagt: det er hørt. Og saadan skal det være: en Præst skal sørge for det religiøse, og derudover angaar Verden ikke ham. Ikke sandt, Hr. Toldbetjent Magnussen, Tolderne er de eneste Embedsmænd, Staten udnævner til at stikke Næsen i andre Folks Sager.

³⁰*Regnum nobis fuit non solum commune, sed etiam concorditer*: Latinsk formulering, der betyder noget i retning af: "Herredømmet var for os ikke blot fælles, men også hjerteligt."

- (322) Magnussen: Det passer, Hr. Pastor Magle. Andre, der gør det, gør det uden Statsudnævnelse. Ja, undskyld, det sagde jeg da ikke for at fornærme nogen, men hvad? noget skal man jo sige, og saa faldt dether mig ind.
- (323) Pastor Magle: Dæmning eller Ikke-Dæmning — aldrig kunde jeg finde paa at blande mig i det. Jeg ved godt, Stillingen er farlig derude. Men om Folk vil drukne, det maa de jo selv vide. Vil de, saa holder jeg mit Organ og drukner med dem. Hellere det end Staahej og Splid. Enighed for enhver Pris, Fiat concordia, pereat mundus³¹.
- (324) Frk. Andersen: Pastoren kan ikke taale at tale saa bredt.
- (325) Trine Skelby: Nej, De er rigtignok kommen til at se noget opkogt ud, Pastor Magle.
- (326) Frk. Andersen: Pastoren er ikke opkogt, Pastoren er varm.
- (327) Pastor Magle: Ja, jeg har det saadan med at svede. Jeg skal sige Dem, jeg plejer at tage 2 Uldskjorter paa, naar det blæser; men nu har jo Vinden lagt sig.
- (328) Frk. Andersen: Pastoren maa heller gaa ind og tage den ene Uldrøje af.
- (329) Pastor Magle: Tror De?
- (330) Niels Øster: Ja, mon ikke det kunde blive det bedste?
- (331) Magnussen: Det kan aldrig komme til at gøre nogen Fortræd paa en Aften som i Aften. Det er meget mere farligt for de indvendige Organer med al den Sved.
- (332) Trine: A tykkes ikke, De skulde gøre det; det kan blive meget mer kølig længer hen paa æ Nat. Og hvis De skulde faa dem Smerter, a har i min Læg — det vilde a ikke ønske for nogen Menneske paa æ Jord.
- (333) Frk. Andersen: De kan faa et Tæppe om Dem, hvis vi skal drikke Kaffe herude.
- (334) Trine: Det er da meningsløs at tage en Skjorte af og en Tæppe paa.
- (335) Pastor Magle: Hvad synes De, jeg skal gøre, Fru Jensen?
- (336) Alma Jensen: A tykkes, i saadan Ting skal man lade Folk raade sig selv.
- (337) Pastor Magle: Jeg vil ind at se, hvordan Folk morer sig i Stuerne. Saa kan jeg jo endda bestemme, hvad jeg vil (*Ud*) . (*Folk spreder sig noget.*)
- (338) Fru Toldbetjent Magnussen: Den gamle Blæsebælg! at han vilde puste dig saadan en ud!
- (339) Magnussen: Hvad for en, Mor?
- (340) Fruen: At du stikker din Næse i andre Folks Sager. Det har du for altid at være paa Stikkerne og gaa og give Haand til enhver.
- (341) Magnussen: Jamen, Herregud, forstaar du da ikke, Mor —

³¹*Fiat concordia, pereat mundus*: Latinsk formulering, der betyder noget i retning af ”Lad der blive enighed, lad verden forgå” eller ”Lad os være enige, om så verden forgår”. Minder endvidere om det kendte udtryk: ”Fiat justitia, pereat mundus”, hvor emnet i stedet er retfærdighed.

- (342) Fruen: Jeg forstaar, du var et Fjog i Aften, du, der ellers altid kan give igen. Jeg kalder Gud til Vidne paa, at det brændte mig paa Tungen at sige til ham: „Aah, Tolderne er visst ikke værre end Farisæerne³², Hr. Pastor.”
- (343) Magnussen: Nu skal du Hakken spætte mig tage dig lidt i Agt, Mor. For nu kan det godt falde mig ind at gaa hjem og i Seng; for nu er jeg vred. Kan du da ikke forstaa, Menneske, at — (*De ud*) .
- (344) Henrik Sandevig: (*hen til Alma Jensen*) Du har vel ikke set Gunhild?
- (345) Alma Jensen: Er hun ikke paa æ Toft?
- (346) Henrik: Hun er gaaen. Hun gik efter første Dans.
- (347) Alma Jensen: Med hvem?
- (348) Henrik: Hun dansed med mig.
- (349) Alma Jensen: Med hvem gik hun?
- (350) Henrik: Det saa a ikke.
- (351) Alma Jensen: Med hvem?
- (352) Henrik: Æ Kapellan er der heller ikke.
- (353) Alma Jensen: Find ham og sig til ham, a vil gerne tale med ham.
- (354) Henrik: Det skal a (*Ud*) .
- (355) Alma Jensen: Det er en skøn Aften, Niels Øster.
- (356) Niels Øster: Saa meget en herlig Grødevejr³³ for æ Korn.
- (357) Alma Jensen: Sig mig, vil du have bygget Lade i Aar?
- (358) Niels Øster: Det var da æ Mening.
- (359) Alma Jensen: Hvadbehager?
- (360) Niels Øster: A siger, a har tænkt saa smaat paa det.
- (361) Alma Jensen: Kan du ikke nøjes med at bygge til æ gammel Ladeende imod Vest?
- (362) Niels Øster: A er ræd, der bliver for lidt Plads. Saa skal a jo og til at flytte æ Mødding.
- (363) Alma Jensen: Du skylder 12.000 i Kreditforeningsobligationer.
- (364) Niels Øster: 11 Tusind og 5 Hundred, ja.
- (365) Alma Jensen: Og saa dem til mig. Og saa Løsgæld.
- (366) Niels Øster: Æ Løsgæld — den er nu ikke farlig, den.
- (367) Alma Jensen: Du kan jo altid bygge mer, naar du faar bedre Raad. A vil raade dig til at tække æ gammel Lade og bygge til imod Vest.

³²*Tolderne er vist ikke værre end Farisæerne*: En farisæer var et medlem af et folkeligt religiøst jødisk parti, der blomstrede op i Palæstina i århundrederne op til og efter Kristi fødsel. I Det nye Testamente fremstilles farisæerne ofte som selvretfærdige og hykleriske. Tolderne til gengæld blev regnet blandt storsyndere, fordi de tjente deres penge på uretfærdig vis. Jævnfør også lignelsen i NT: Luk. 18,10-14. [DSD & BOE]

³³*Grødevejr*: ”Grøde” er beslægtet med ”at gro”. Ordet bruges særligt om planter i betydningen vækst, trivsel, frodig udvikling og især om den første vækst tidligt på året. ”Grødevejr” er et vejr, som giver gode vækstmuligheder. [ODS]

- (368) Niels Øster: A har jo selv tænkt paa det. Det kan være, det bliver bedre at nøjes med det foreløbig (*De ud*) . (*2 Piger Arm i Arm over Pladsen*) .
- (369) Den ene Pige: A har tabt min ene Strømpebaand, Signe.
- (370) En Karl: (*dukker op*) Hvor har den siddet sidst, Laura? (*Pigerne hviner og løber; han fanger den ene og løfter hende.*)
- (371) Pigen: Slip mig, Andreas!
- (372) Karlen: Ikke i dem første 60 Aar.
- (373) Pigen: Vil du bære mig paa Hænder saalænge?
- (374) Karlen: Nej, Laura, du skal nok komme ned paa æ Jord. Men a giver ikke Slip. (*De ud.*)
- (375) Pastor Bynke: (*ind med Gunhild*) For jeg spørger Dem ikke, Gunhild, jeg gør det uden at spørge.
- (376) Gunhild: Hvad gør De?
- (377) Pastor Bynke: Fæster denne dejlige, dybrøde, duggede Rose, jeg har gemt her paa Busken siden i Morges, fæster den paa Deres Bryst.
- (378) Gunhild: A tykkes ikke om Roser.
- (379) Pastor Bynke: Ikke om Roser? Hvorfor dog ikke, Gunhild?
- (380) Gunhild: Fordi de saadan byder sig til.
- (381) Pastor Bynke: Det gør de jo netop ikke. Ingen Roser uden Torne, vel?
- (382) Gunhild: Pyt, det er kun for en Syns Skyld. De skal se saa utilnærmelige ud, men de er det ikke. Dem Torne, æ Roser har, kan enhver da nemt komme om ved.
- (383) Pastor Bynke: Hvad Blomst er da Deres, Gunhild?
- (384) Gunhild: A bryder mig ikke om Blomster.
- (385) Pastor Bynke: Ikke?
- (386) Gunhild: Der er alt for megen Kælenskab ved dem. Jo, en Tidsel. Vi har en nede bag Mors Plantage. Den er mere høj end som mig. Gaar a hel hen til den, skal a se lige op mod æ Himmel for at se æ Top. Saadan en Tidsel er ikke til at tage paa, og ingen Myrer og Biller tør kravle op ad den, og saa er den stolt og skøn. A tykkes —
- (387) Pastor Bynke: Hvad synes De, Gunhild?
- (388) Gunhild: A gaar tit ned og staar og ser paa den. A tykkes, den ligner Mor.
- (389) Pastor Bynke: Deres Mor?
- (390) Gunhild: Ja, fra dengang te — naa, det er altsaa bare noget, a tykkes. — Skal vi ikke gaa ned til æ Toft igen imellem dem andre.
- (391) Pastor Bynke: Jo, det skal vi vel.
- (392) Gunhild: Jamen — Pastor Bynke — jamen — a vil da godt have æ Rose saa.
- (393) Pastor Bynke: De skal ikke tage den — af Medlidenhed med mig.

- (394) Gunhild: Jamen, Pastor Bynke, a tænkte jo da ikke — hm, det er jo ikke mig, der er en Tidsel, det kan godt være, a er en Rose — en Klitrose³⁴ da. Hvorfor sukker De saadan?
- (395) Pastor Bynke: Fordi — jeg kan visst aldrig naa til at blive en Tidsel.
- (396) Gunhild: Det er lige meget — a har og tænkt paa Dem, naar a stod ved æ Tidsel, stod og keg³⁵ mod æ Top og saa hel ind i æ Himmel — dem hvide Skyer, der drev i det blaa med æ Vind for æ Sol — da tænkte a tit paa Deres Tale i æ Kirke.
- (397) Pastor Bynke: At den ogsaa var saadan noget luftigt noget ud i det blaa, der drev med Vinden?
- (398) Gunhild: Nej, a har tænkt — ja, saadan hvad De siger om Folk herovre, det tykkes a ikke om, og hvad De siger om Gud og dem Ting, det kender a ikke til; men naar De taler om æ Natur herude, om æ Fjord og æ Klitter og den vældige Hav og om æ Lyngbakker og den drivende Røg fra æ Hedebrande — a har aldrig vidst, det er saa stolt en Egn, a bor paa, før nu.
- (399) Pastor Bynke: Jamen det er det, Gunhild.
- (400) Gunhild: Jo; men den, der kan skildre det saadan, han er og — a vil ikke sige mer.
- (401) Pastor Bynke: Gunhild!
- (402) Gunhild: Nej, De maa ikke (*De to unge Bønderfolk Peter og Sofie ind*).
- (403) Sofie: Saa skøn en Vejr var det og, den Aften du friede til mig, Peter.
- (404) Peter: Kan du huske det, Sofie?
- (405) Sofie: Kan *du* ikke, Peter?
- (406) Peter: Nej, a kan ikke huske andet end som dig (*De ud*).
- (407) Pastor Bynke: Hvor er de lykkelige, de to. Det er rigtig nok ogsaa en Aften til at være lykkelig i. Tror De — tror De, jeg kan slaa et Kraftspring endnu? Vi prøver. Naa, det gik altsaa ikke saa godt. Men saa klavrer³⁶ jeg op i Træet der — for De bryder Dem jo ikke om Blomster — saa jeg vil hente noget Større til Dem, jeg vil klatre op i Træet og hente en af Stjernerne ned til Dem, Gunhild.
- (408) Gunhild: Tror De, De kan naa dem derfra?
- (409) Pastor Bynke: Jeg er da ikke — synes De, jeg er latterlig? Jeg har altid været saadan lidt genert for Damer, lidt sky for Kærlighed, saadan lidt bange for, at jeg skulde tage mig latterlig ud. Men har jeg ikke Lov til at være lykkelig? Herregud, jeg er jo dog saa ung. Vi er jo begge to saa unge. Saa maa vi ogsaa være lykkelige. Gunhild, nu kysser jeg dig.
- (410) Gunhild: Pastor Bynke, det maatte De ikke have gjort.

³⁴*Klitrose*: På latin *Rosa pimpinellifolia*, som er en 15-50 cm høj buskdannende rose med små gullig-hvide blomster og små, matgrønne blade. Den vokser i de vestjyske klitter og ved den vestlige del af Limfjorden. [DSD]

³⁵*keg*: Præteritumsform af "at kige", jf. tysk "gucken". "Kigge" har afløst "kige" og er i dag enerådende. Skriftformen "kige" er arkaisk. [ODS]

³⁶*klavrer*: Afledt af middelnedertysk "klouwe" (klo) og betegner det at arbejde sig frem frem krybende, kravlende, klatrende. [ODS]

- (411) Pastor Bynke: Jo, Gunhild, det maatte³⁷ jeg.
- (412) Gunhild: Nej, for — a har aldrig før været ræd for at spørge lidt med æ Kærlighed, men — a er ræd for det nu, og a er meget ræd for det med Dem.
- (413) Pastor Bynke: Det er heller ikke Spøg, Gunhild; det er min hele fulde Alvor.
- (414) Gunhild: Det er det, a er saa ræd for. A ved jo ikke — a er ræd nok for, te hvad Mor vil sige. Og a er jo heller ikke hverken fin nok eller har Læsning nok til at blive gift med Dem.
- (415) Pastor Bynke: Er det det hele, der forskrækker Dem, Gunhild? Der er da ikke Examinere for Præstekoner endnu.
- (416) Gunhild: Nej, men saa — a kan ikke finde æ Ord — jo, a kunde blive gift med en Bondemand eller en Købmand, og saa var det godt. Men bliver det os to — a har set det saadan for mig — a kan naa at dreje udenom endnu — men ellers er a ræd, a vilde komme til at holde saa uendelig meget af Dem, te a vilde slet ikke være mig selv mer — og det er a saa ræd for.
- (417) Pastor Bynke: Gunhild!
- (418) Gunhild: Hys!
- (419) En Pige: (*og en Karl ind*) Du maa ikke saadan rende efter mig æ hele Aften, Torvald; for saa tror Folk, te du er towle³⁸ efter mig.
- (420) Karlen: Det er a da og. Men du skulde ikke saadan rende for mig æ hele Aften, Mette; for saa tror Folk ikke, te du vil have mig.
- (421) Pigen: Jamen det vil a da, Torvald. (*De gaar leende ud.*)
- (422) Pastor Bynke: Gunhild!
- (423) Gunhild: Au! Aah! pyh!
- (424) Pastor Bynke: Gunhild! Gunhild! Gunhild!
- (425) Gunhild: Uha da! Jamen — kan en Præst kysse saa voldsom?
- (426) Pastor Bynke: Gunhild! min egen kære Brud skal du være, min kloge stolte Hustru. Du, som kender Folk herovre langt bedre end jeg, du kan rette mig, støtte mig, føre mig. Gudskelov og Tak for dig, lille Gunhild. Det skal lykkes altsammen for mig nu. Vi skal skabe en Menighed, vi skal leve iblandt, i Latter og Lys og Lovsang.
- (427) Gunhild: Erik da!
- (428) Pastor Bynke: Gun — aah, kommer der nogen igen? Det er da ogsaa et forbandet Sted, vi har sat os paa.
- (429) Kristensen: (*ind*) Oh, undskyld — jeg kommer maaske til Ubehag.
- (430) Pastor Bynke: Proprietær Kristensen? De her? Velkommen herop!

³⁷*maatte*: Her spiller Munk på modalverbets forskellige betydninger. Gunhild bebrejder Pastor Bynke: ”Det skulle De ikke have gjort”, mens han mener, at han var nødt til at kysse hende eller måske havde lov til det. [ODS]

³⁸*towle*: Dialektal stavemåde af ”tåbelig”, som her betyder tosset, skør, fjollet, forelsket. [ODS]

- (431) Kristensen: Jeg er kommen herop, om jeg saa maa sige, paa Embeds Vegne. Men hvis jeg forstyrrer, jeg er nemlig, om jeg saa maa sige, meget, hvad hedder det, *distrain*.
- (432) Pastor Bynke: Diskret mener De visst.
- (433) Kristensen: Diskret, Pardon, Pardon! Diskret. En Fortalelse! hahaha! Jeg har søgt efter Pastor Magle; men paa Kontoret sidder Folk og spiller Kort.
- (434) Pastor Bynke: Jeg skal finde ham. Vil De tage Plads paa Bænken saa længe, Proprietær Kristensen?
- (435) Kristensen: Dette Sted er særdeles velegnet, Tak. — Ja, det drejer sig om en Melding til Kirkeprotokollen.
- (436) Pastor Bynke: Javel (*Ud*).
- (437) Kristensen: Naa, lille Frk. Gunhild, kan de smaa Jomfrufingre holde fast paa Me-destangen?
- (438) Gunhild: Farvel.
- (439) Kristensen: Er der snart Bid, lille Lystfiskerske! Ikke trække til for tidligt. Før Snoren frem og tilbage og prøve til med smaa Ryk. Lad nu være at mopse ad mig, lille Dame. Jeg har jo aldrig forulempet Dem.
- (440) Gunhild: Nej. Og De kommer heller aldrig til det.
- (441) Kristensen: Saa saa saa, lille Hakkespætte. Af Piger i Deres Alder beder jeg aldrig om mere end — 0.
- (442) Gunhild: Og De faar ikke mere end Farvel. (*Ud*).
- (443) Pastor Magle: (*ind med Bynke. Et opdækket Kaffebord bæres efter dem*) Det er ret! her! stil det her! Godaften, Kristensen, naa, her sidder De. Forsigtigt, Smaapiger, forsigtigt, saa I ikke vælter Fløden, for saa faar I Flødeskæg til Mænd. Er der noget, jeg kan tjene Dem med, Kristensen?
- (444) Pastor Bynke: Proprietær Kristensen siger, det er en Melding til Kirkebogen.
- (445) Pastor Magle: Nej se, ja, saa Tillykke, Kristensen. Har De et Blyant, Bynke? Er det en Dreng eller Pige denne Gang?
- (446) Kristensen: Nej, det er —
- (447) Pastor Magle: Herregud! er det dødfødt?
- (448) Kristensen: Nej, det er min Kone, der — har haft et Dødsfald.
- (449) Pastor Bynke: Har haft et Dødsfald.
- (450) Pastor Magle: Er Deres Kone død?
- (451) Kristensen: Hun gik bag Forhænget³⁹ Kl. 4, ja.
- (452) Pastor Bynke: Jamen — død! Jeg vidste, hun var syg, men jeg har da ikke troet —

³⁹*Forhænget*: Bruges her overført eller billedligt om skellet mellem liv og død, grænsen for den synlige verden. [ODS]

- (453) Pastor Magle: Det gør ogsaa mig ondt, Kristensen. Saa vidt jeg har forstaaet har Deres unge Hustru været Dem en tro og stille Livsledsagerske i de faa Aar, der er gaaet, siden Pagten blev sluttet mellem Dem.
- (454) Kristensen: Det var hun, Hr. Pastor. Tro og stille, det var de rette Ord, De der fandt paa staaende Fod, Hr. Pastor; tro og stille; der er aldrig slaaet Tallerkener i Stykker i vort Hjem, det er der ikke. Og det tjener Camilla til Ære i hendes Grav. For selv om jeg er flink og omgængelig saadan i det daglige, saa kunde hun jo godt have været et Rivejern. Det var hun ikke, nej. Jeg kan ikke sige andet end, at det er et Dødsfald, der gør Indtryk paa mig.
- (455) Pastor Bynke: Ja ja, Proprietær Kristensen, De har jo Deres Gaard, og De har Deres Smaagutter, og nu skal vi til at kæmpe for Høfdesagen; jeg mener, De vil ikke synke sammen i Sorgen; De har altid noget at leve for, der er Opgaver, der stiller Krav til Dem og vil hjælpe Dem igennem.
- (456) Kristensen: Sandt, Hr. Pastor, sandt nok, De finder de rette Ord. Det er min Overbevisning, at jeg vil komme igennem. Livet, Hr. Pastor, Livet, ikke sandt? Det stiller jo sine — Begreber til os alle.
- (457) Pastor Magle: Ja, det er godt. Bordet er dækket. Værsgod, tag Plads. Vil De drikke en Kop Kaffe med, Kristensen?
- (458) Kristensen: Jeg havde jo tænkt at svare Nej Tak, men paa den anden Side — naar De nu nøder mig —
- (459) Pastor Magle: Ja, værsgod, tag Plads allesammen. Ja, Kristensen er her og meddeler os, at hans Hustru er død.
- (460) Trine Skelby: Aah nej endda. Aah ja endda.
- (461) Toldbetjent Magnussen: Kondolerer.
- (462) Niels Øster: Det kommer jo til os alle engang.
- (463) Lærer Tember: Døden er Hvile og Fred.
- (464) Trine: Har hun lidt meget, før hun slap?
- (465) Kristensen: Tak, noget. Tak, noget. Men Døden kom jo alligevel som en Overraskelse, jeg betænker mig ikke paa at sige en smertelig Overraskelse.
- (466) Niels Øster: Det er streng for dem 2 smaa Drengene af Deres at miste deres Mor saa smaa.
- (467) Pastor Bynke: Det er sandelig ogsaa strengt for Kristensen. Den Kvinde, man har holdt i sine Arme — at skulle lægge det Legeme i Jorden!
- (468) Trine: Og saa ung! saa ung! Ak ja!
- (469) Alma Jensen: Ja, En kan have ondt af dem unge Træer i æ Vind.
- (470) H. P. Nielsen: Nu Vil a ønske for Dem, te De maa være heldig og faa en god Husbestyrerinde til den store Gaard!

- (471) Kristensen: Tak, Sogneraadsformand, Tak! Det Ønske kom fra Deres Hjerte. Og det er godt i Sorgens Timer at møde Hjertelag, der er ægte; det er ikke hos enhver.
- (472) Trine: Er der ingen særlig, De har tænkt Dem, Kristensen?
- (473) Kristensen: Jeg har tænkt lidt paa Frk. Gunhild dernede. Hun har sikkert taget gode Anlæg for at bestemme og dirigere i Arv.
- (474) Alma Jensen: Og økonomisere. Det er vel heller ikke af æ Vej.
- (475) Gunhild: A skal ikke til Lerhøj. Ellers Tak.
- (476) Kristensen: Ogsaa for mine Sønners Skyld. Gunhild har sikkert arvet gode Anlæg for at være Mor. Og det vilde jo for mig bøde paa, om de var mindre gode til at behandle en Mand.
- (477) Pastor Magle: Forsyn Dem nu med Kager og Kaffe og gør Dem det rigtig hyggeligt.
- (478) Alma Jensen: A er ræd, Gunhild er for ung, hun og. Saa vilde a snarere anbefale æ Sognefoged hans Kone. Hun er ikke helt ung mer. Og de skal jo skilles, hører a.
- (479) Pastor Magle: Nej, nej, det er slet ikke afgjort. Det er nærmest kun løs Folkesnak.
- (480) Pastor Bynke: Skilles? Jamen det har jeg da ikke hørt det mindste om. Det kan jeg ikke tro. De to kønne Folk. Det kan jeg ikke tro om dem.
- (481) Trine: Hvorfor kan Pastor Bynke ikke tro det om dem?
- (482) Pastor Bynke: For de er for gode til det.
- (483) Pastor Magle: Tag en Cigar, Bynke, og send Kassen videre.
- (484) Trine: For gode?
- (485) Pastor Bynke: Skilsmisse er en Usømmelighed.
- (486) Pastor Magle: De er saa ung, lille Bynke. Hvad skal disse stærke Ord?
- (487) Frk. Andersen: Det siger jeg rigtignok ogsaa.
- (488) Pastor Bynke: Jamen jeg mener det. Det er ækelt at lade sin Kærlighed forvandles til Lede; det er umoralsk at løbe fra Vanskeligheder, man har taget sig paa at klare. Og religiøst — Ægteskabet er helligt, Skilsmisse er en Haan mod Gud.
- (489) Alma Jensen: A er skilt.
- (490) Pastor Bynke: Er De — nej, jamen — De er da Enke, De er da ikke fraskilt, Fru Jensen. De er da Enke, ikke sandt?
- (491) Pastor Magle: Tiden er egentlig kommen til, at jeg skal til Ro — efter min Læges Befaling. Men jeg ved ikke — skal vi ikke synge en Sang, nu Aftenen er saa lun og stille? Jeg foreslaar, vi synger Drachmanns Midsommervise: Vi vil Fred her til Lands.
- (492) Niels Øster: Ja, Fred er en dejlig Ting, en dejlig Ting. Den faar man ikke let for meget af.
- (493) Trine: En kan jo ikke have Fred længer end sin Nabo vil.

- (494) Lærer Tember: Jeg har Fred, saa langt jeg selv vil. Af mig afhænger det, om jeg har Fred eller Krig.
- (495) Sogneraadsformand H. P. Nielsen: Der er Forskel paa Planter og Mennesker, Tember.
- (496) Magnussen: Jeg vil sige, inden for min Etat⁴⁰, ikke sandt? Der glider Baaden lige forbi mig fuld af Sprit! „Holdt! eller jeg skyder.” Men de holder spe ikke. Hvis man saa ikke skyder, saa staar man der, kongelig Embedsmand, fuld i Halsen af Løgn. Jeg ser altsaa saadan paa det, Fred, ja, det er godt nok, naar bare det er dem, der skal lystre, der vil holde Fred.
- (497) Trine: Fred kan vi vel heller ikke vente saadan lige foreløbig her i æ Sogn, hvis det da bliver til noget med dem, der vil have Høfder. Hvad siger Pastor Bynke? A hører, De har været agende⁴¹ til æ Hav i æ Stormvejr. Ser det saa slem ud derude, som det er bleven sagt?
- (498) Kristensen: Pastor Bynke mener det samme, som jeg har været Talsmand for i en betydelig Aarrække, at Dæmningen er en psykologisk Nødvendighed.
- (499) Trine: Er det Sanden?
- (500) Alma Jensen: Det er nem at slaa dem store Brød op, naar man ikke selv skal betale æ Mel⁴².
- (501) Kristensen: Jeg skal sandelig nok betale den Del af Udgifterne, der vil paalignes Lerhøjs Jorder.
- (502) Alma Jensen: Med hvis Penge?
- (503) Pastor Bynke: Det er ikke et Spørgsmaal om Penge. Efter den Forstand, jeg har paa det, er det et Spørgsmaal om Liv og Død.
- (504) Pastor Magle: Skal vi ikke synge den Sang, Venner?
- (505) Alma Jensen: Og hvad Forstand har De saa paa det, Pastor Bynke? Liv og Død! Er De ræd for at være ved vi andre, kan De jo flytte fra os, hvad Dag De vil.
- (506) Pastor Bynke: Det gør mig ondt, at De indtager det Standpunkt, Fru Jensen. Men jeg vil tro, at der ikke er personlige Momenter i det, men at det skyldes det konservative Træk i Deres Natur, der ofte før har modsat sig Forandringer. Men denne Gang nytter det Dem ikke. De fik hindret Elektricitetsværket og udsat Fjordafvandingen, men —
- (507) Alma Jensen: De er sat godt ind i æ Sager. Hvem har besørget det?
- (508) Trine: Pastor Bynke er jo saa flink til at snakke med enhver. Det kan smænd din egen Datter have gjort. De har tit en Snak sammen.

⁴⁰*Etat*: Fransk ord af latinsk oprindelse (”status”: stilling, tilstand), som her bruges i embedsmæssig henseende til at betegne en gren inden for forvaltningen. [ODS]

⁴¹*agende*: Jf. det græske ”ágein” (bevæge fremad). I rigssproget er ordet blevet fortrængt af ”at køre”, men bruges stadig i forældet eller poetisk sprogstil og i dialekter. [ODS]

⁴²*Det er nem at slaa dem store Brød op, naar man ikke selv skal betale æ Mel*: Forretningskvindens økonomiske version af ordsproget: Man skal ikke slå større brød op, end man kan bage. [OOFV]

- (509) Kristensen: Det har *jeg* gjort, Frk. Skelby. Det har jo ikke været let for mig, Fru Jensen, paa de Ture, jeg har kørt for vor unge Kapellan, at undgaa at nævne for ham den døde Haand, De har lagt over Sognet nu i mange Aar.
- (510) Alma Jensen: Det har vel været lettere for Dem at undgaa at nævne den Liv og Røre, De har skabt her i æ Sogn i den Tid, De har været her.
- (511) Kristensen: Da var her saamænd Liv og Røre nok, før jeg kom; det var den Tid, Deres Skilsmisseproces stod paa.
- (512) Frk. Andersen: Dette skal Pastoren ikke høre paa. Det er Pastorens Sengetid.
- (513) Gunhild: Mor! lad os gaa!
- (514) Alma Jensen: A hører ikke godt. Men De sagde: Skilsmisse. Ja, a har altid set saadan paa den Ting, te noget, der ikke duer, maa helst høre op med at existere. Er der Ukrudt i min Have, luger a den op.
- (515) Kristensen: Javel! det er Skik hos Edderkopperne, at Hunnen æder Hannen, naar hun har faaet af ham, hvad hun vil have.
- (516) Frk. Andersen: Nu kommer De her, Pastor Magle, og det strax (*De ud*) .
- (517) Kristensen: Hvis ikke stakkels Jensen havde reddet sig i hastig Flugt, saa havde —
- (518) Alma Jensen: — saa havde a voldt hans Død, mener De, lige som De nu har voldt Deres Kones Død.
- (519) Lærer Tember: Vej Deres Ord, Alma Jensen!
- (520) Alma Jensen: A hader Fortielser og Besmykkelser. A kan sige højt, hvad I andre tør hviske. Og hvad Gud og Hvermand ved, kan æ Præst vel og taale at høre.
- (521) Pastor Bynke: Gud i Himlen! hvad sigter De til?
- (522) Alma Jensen: Æ Sandhed, æ Sandhed om Deres nye Ven og kære Selskabsbroder, æ Sandhed, som er den, at han har myrdet sin Hustru med dem Vaaben, der hedder Sorg og Skam.
- (523) Pastor Bynke: De lyver, Alma Jensen! det er Opdigt og Sladder.
- (524) Alma Jensen: Spørg, hvem De vil ved denne Bord. Eller hent æ Sognefoged! spørg *ham!* spørg ham, hvorfor han skal skilles!
- (525) Pastor Bynke: Nej, nej, Kristensen, saa svar hende dog, svar mig, svar os alle! Sig, det er Løgn, hvad der slynges imod Dem.
- (526) Kristensen: Gu' er det Løgn. Gu' er det Løgn. Ingen Beviser — ingen har set —
- (527) Pastor Bynke: Sandt — altsaa — sandt — Jer, som jeg troede paa!
- (528) Kristensen: Jeg giver Helvede i det hele. Fordi I andre vil være Skidt og Skarn paa Jorden for et halvskørt Fruentimmer at trampe paa —
- (529) H. P. Nielsen: Kom! lad os gaa!
- (530) Kristensen: — saa er jeg den, jeg er. Jeg gør, som jeg lyster, driver min Gaard, som det passer mig, og gaar i Seng, hvor jeg vil (*Ud*) . (*Alle i Opbrud*) .

- (531) Lærer Tember: Ak ja! Naturen er dejlig. Blot Mennesker ikke var til!
- (532) Gunhild: Erik! hvad er der? hvordan er det, du staar? Er du syg?
- (533) Pastor Bynke: Der er gaaet noget i Stykker herinde. Mennesker er visst ikke, som jeg troede — man maa dø eller blive som de.

3. Akt: III

I PRÆSTEGAARDEN

2 Maaneder efter.

- (534) Pastor Magle: Jamen hvad skal vi gøre, Andersen? Sig mig dog, lille Andersen, hvad skal vi stille op?
- (535) Frk. Andersen: Jeg tillader mig at gøre Pastoren opmærksom paa, at jeg er uden Lod og Del i dette. Det var ikke mig, der var oppe for at importere en provinsiel Grønskolling fra København til at udfylde Deres Plads. Og stod det til mig, skulde han komme paa Døren heller i Dag end i Morgen.
- (536) Magle: Snak! Snak! visst skal han ej. Sig mig, tror De ikke — hvis der bliver stoppet et Par Puder ind i mine Benklæder og bag Vesten, at jeg saa kan staa og støtte mig til Alteret og forrette Vielsen selv.
- (537) Frk. Andersen: Det faar De aldrig Lov til af mig.
- (538) Magle: Saa maa der gaa Bud til en Nabopræst.
- (539) Frk. Andersen: Jamen naar Mennesket nu *vil* vie hende selv!
- (540) Magle: Det er jo fuldstændigt græsseligt⁴³. Han kan ikke. Tror De vel, han kan?
- (541) Frk. Andersen: Han har ligget og hulket ned i Puderne i Nat, som jeg ikke har hørt Mennesker give Lyd fra sig, siden jeg passede min Broders 9-Maaneders Barn, der havde Orm i Maven.
- (542) Magle: Igen i Nat. Jamen det er jo helt uudholdeligt. Stakkels lille Andersen, De faar jo ikke Søvn i Deres Øjne selv. Kan De ikke flytte hen i et Værelse, der ligger endnu længere fra hans? Det er dog græsseligt ubehageligt at ligge vaagen om Natten.
- (543) Frk. Andersen: Mig? Hvad i Alverden gør det mig, om jeg skal undvære et Par Timers Søvn? At Pastoren vil sige det! Har jeg maaske nogensinde klaget over Pladsen her?
- (544) Magle: Jamen kæreste, bedste —

⁴³*græsseligt*: Kommer af det middelnedertyske ”gresen” (gyse) og betyder her frygtelig, skrækkelig. I Pastor Magles næste replik forekommer ordet igen, men her bruges det som gradsadverbium i betydningen, at noget frastødende, ubehageligt er til stede i en meget høj grad. [ODS]

- (545) Frk. Andersen: Hvor det oprører mig, at Pastoren kan tro det om mig. De burde dog kende Andersen! For min Skyld maa han saamænd tude som en Sirene Døgnnet rundt. Men det er jo en Uro i Huset at være i for Dem. Og man kan da heller ikke andet end at have ondt af Mennesket selv. Pastor Magle, kan De ikke prøve at tale med ham? De har jo dog saa ofte før været Manden med Lægedom for den oprevne Sjæl.
- (546) Magle: Hvad skal jeg sige til ham? Aah, kunde man slaa dem ihjel allesammen, Alma Jensen og Høfderne og Havet og den hele Verden og sig selv. Saa fik man da Fred. Men man sidder bare her og kan ikke røre sig for Fedt.
- (547) Frk. Andersen: Det er ikke Fedt, Pastoren lider af.
- (548) Magle: Snak. Visst er det Fedt. De har jo fodret mig til deres Gilder, som om de vilde slagte mig til Julen og lave Sylte af mig. — Nu kommer han, nu kommer han. Det stakkels, sønderknuste Menneske! — Hvordan kommer vi dog igennem denne Jammers Dag?
- (549) Pastor Bynke: (*ind*) Jeg vil bare spørge: Er der nogen Salme, De ønsker sunget? Eller kan *jeg* bestemme det?
- (550) Magle: De vil altsaa — forrette Vielsen selv?
- (551) Bynke: Selvfølgelig. Hvorfor spørger De? Jeg forretter jo alle kirkelige Handlinger i denne Tid, De ikke har det saa godt.
- (552) Frk. Andersen: De behøver jo ikke ligefrem svare Deres Foresatte studst, Pastor Bynke. Det var sikkert kun af Velvilje, Hr. Pastor Magle spurgte.
- (553) Magle: Det gør ikke det mindste. Smid mig kun et Blækhuis i Hovedet, hvis det kan trøste Dem lidt. Kære unge Kollega, jeg skal ikke paanøde mig Dem eller ville anmasse mig med Fortrolighed, men — ser De, jeg har jo ogsaa været et Menneske engang. Og saadan noget som dette her, aah ja, det er svært, mens det staar paa; men det gaar over, det gaar altid over, gaar altsammen over, altid altsammen over. Og saa kan —
- (554) Bynke: Jeg forstaar ikke —
- (555) Magle: Jo, og man kan endda blive glad ved det bagefter og komme til at sige Tak for det. Jeg mistede jo min Kone, ved De; det er 10 Aar siden, 10 Aar og 5 Dage, ja. Børn havde vi ikke, og nogen, der synderligt forstod mig, var der jo ikke her i Sognet, saa Gitte og jeg var saa svært henvist til hinanden. Ja, min Kone hed Birgitte. Jeg syntes ikke, det var muligt, jeg kunde komme over det Tab. Gitte havde et dejligt rød-blondt Haar, stort og fyldigt, og saa fint i Traadene, det enkelte Haar var saa spinkelt, forstaar De, men tilsammen blev de som en Krone, et Brus, en Glorie, en Sol, vil jeg sige, en Sol ja, aah ja — Andersen, skal vi ikke lukke et Vindue op?
- (556) Frk. Andersen: Paa Klem. Saa Pastoren ikke faar Træk.
- (557) Magle: Det var tit saadan — hvis jeg da maa sige det — naar jeg vaagnede om Morgenen, saa laa jeg med min Haand indviklet i hendes Haar, saadan ganske løst,

naturligvis; selv i Søvnne maa jeg jo have kærtegnet det, lagt mig paa Ryggen for at kærtegne det; for jeg sover ellers bedst paa højre Side. Men naar jeg nu vaagnede — ja, min Haand laa paa hendes Hovedpude, men der var jo intet Haar, forstaar De, der var jo intet Haar, Menneskers Tanke er saa løjerlig; min begyndte jo strax at lede efter det Haar. Aah ja, gennem Maaneder — indlede hver Guds Dag med *det!* Sol skinnede, Lærker sang, men jeg var i Graven, og Haaret var der, det blev ved at holde sig — men Panden og Kinder og Øjne — aah nej, aah nej, det var mig til sidst, som der var ingen Trøst i, at Sjælen var i Guds Himmel, naar Legemet jo dog var der.

(558) Frk. Andersen: (*hulker højlydt*)

(559) Magle: Men siden den Tid har jeg — hvis jeg da selv maa sige det — synes jeg, jeg har været helt god til at tale med dem, der har mistet. Aah jo, det kan blive til Velsignelse, det, der ser ud, som om der er Vanvid og Fortvivlelse i det; det er min Erfaring, og Gud hjælpe Dem til, kære unge Ven, at det ogsaa maa blive Deres — og undskyld, hvis jeg har sagt eller gjort noget, De ikke synes om. Tror De saa ikke, jeg skal prøve paa at tage den Vielse for Dem?

(560) Bynke: Paa ingen mulig Maade. Det er jo Folk, jeg kender ret godt. Der er ingen nærmere til det end mig. Nu skal jeg blot have bestemt et Par Salmenumre.

(561) Magle: Jeg vil nu alligevel sikre mig med de Puder. Hvis De vil hjælpe mig, lille Andersen (*Ud*).

(562) Frk. Andersen: Jeg vil bare sige Dem, Pastor Bynke, at hvis De ikke føler Dem trøstet efter *de* Ord, saa er De en utaknemmelig (*Ud*).

(563) Bynke: (*blader i Salmebogen*)

(564) Gunhild: (*ind ad Vinduet*) Erik!

(565) Bynke: Du? De? hvad vil De? her? nu?

(566) Gunhild: Hvorfor kysser du mig ikke, Erik?

(567) Bynke: Kyss Dem? Henrik Sandevigs Brud!

(568) Gunhild: Hvorfor er du ikke kommen til mig?

(569) Bynke: Kommen til Dem? Jeg læser i Avisen 2 Dage efter, at jeg havde — at De havde — at vi havde givet hinanden Kærlighedens Pant, læser jeg i Avisen, at Forlovelsen er indgaaet — ha! jeg begriber ikke, hvad der var for mig at komme efter — efter *det!*

(570) Gunhild: Erik! er det da, fordi du er østerfra, te du ikke forstaar Mors Magt over os her? — Allerede æ Morgen efter stod Mor i æ Dør. Min Hjerte tog til at dunke i æ Bryst. Hun saa paa mig og sagde: „A har snakket med Henrik om, te det er bedst, vi faar gjort den Sag af mellem ham og dig. A har tænkt at ringe til æ Blad.”

(571) Bynke: Har der da været noget mellem jer to?

(572) Gunhild: Ikke mer end som lidt Løjer og Pjank. Det ved du jo godt, Erik, du ved jo godt, hvem a holder af. Men Mor har haft Planer for med os i flere Aar. — A blev som lam, a kunde ikke synke min Spyt, a kunde ikke sige en Ord, og saa var hun

gaaen, og a hørte hende ringe til æ Blad. Da vidste a: nu maa a vælge mellem Mor og Erik. Aah, hvor var det svær for mig. A tyktes paa engang, te du og Mor I var alt for mig — hver for sig. Men a *skulde* jo vælge. Og — nu *har* a valgt.

(573) Bynke: Og om en Time — aah nej, om en Time!

(574) Gunhild: A har været paa Vej til dig engang før; det var æ Nat efter, te der var lyst i æ Kirke for Henrik og mig. A stod op og listed mig herhen; i over 2 Timer stod a i æ Have —

(575) Bynke: Gunhild! har du været her?

(576) Gunhild: Men du sov jo i æ Ovenværelse.

(577) Bynke: Sov!

(578) Gunhild: Hvordan skulde a faa dig fat? Da det begyndte at lysne, krøb a hjemad igen.

(579) Bynke: Det var en Nat med lidt Maane, og du stod ved den syge Jasminbusk —

(580) Gunhild: Erik! har du set mig? Gud forlade dig —

(581) Bynke: Ja, jeg syntes, jeg saa din Skikkelse dernede — men, Gunhild, jeg har jo set dig alle Vegne siden hin Skærsommeraften, den eneste i mit Liv. Da du nu stod helt livagtig for mig, tænkte jeg: „Nu rabler det heroppe,” tog to Pulvere og faldt omsider i Søvn.

(582) Gunhild: Aah, Erik, var du kommen! hvad for 2 Uger havde du ikke sparet os for!

(583) Bynke: Det har ikke været Meningen, at vi to skulde tales ved.

(584) Gunhild: Erik, hvorfor kysser du mig ikke? A har jo sagt dig, a har truffen min Valg.

(585) Bynke: Gunhild! hvad mener du? hvad er du kommen for nu?

(586) Gunhild: Erik!

(587) Bynke: Nej, nej, hvad vil du af mig?

(588) Gunhild: Erik!

(589) Bynke: Gunhild! Gunhild! hvad er det, du vil? nej, sig det ikke.

(590) Gunhild: Om en Øjeblik vil Mor savne mig derhjemme. Og hun vil komme her. Og hverken du eller a har Kraft over for Mor. Saa lad det være sket, Erik. Hvad der er sket, kan hun ikke forandre. Saa kan ingenting skille os mer.

(591) Bynke: Jeg er Præst.

(592) Gunhild: Du er min Elsker, ikke mindre, ikke mer, ikke andet. Du har vakt min Kærlighed til dig, det er din Skyld, a elsker dig. Vil du nu forære den bort til en anden? Vil du skyde den fra dig, naar a byder dig den?

(593) Bynke: Gunhild! Gunhild!

(594) Gunhild: Erik! a har valgt dig. Min Kærlighed til dig var mig mere end Mor — mer end Alverden. Min Skib gaar under, hvis a skal slippe dig, Erik, min Elsker, min nye Verden, min Alting.

- (595) Bynke: Gunhild — lad os — sæt dig ned, Gunhild! lad os sætte os ned, lad os prøve at blive rolige, jo, jo, jo, lad os se at falde til Ro. Saa vil jeg fortælle dig noget. Var du kommen til mig i Gaar, saa — ved jeg ikke, hvad jeg havde gjort. Jo, Gunhild, jeg havde slaaet mine Arme om dig, jeg havde jublet og grædt mod Himlen, havde stjaalet en Hest og sat dig foran mig og var sprængt over Grænser og Floder og Bjerge — med dig.
- (596) Gunhild: Har du talt med Mor i Dag?
- (597) Bynke: Men nu kan jeg ikke, Gunhild, nu har jeg, lille, lille Gunhild, nu har jeg ikke Lov. Saa ond en Tid har det været for mig, det forstaar du nok; ikke een har jeg haft at tale med, og hele Tiden har jeg nærmest troet, at du havde svigtet mig. Jeg har ligget Nætter igennem uden at kunne — eller, for at sige det ærligt til dig: jeg har grædt, som skulde mit Bryst gaa i Stykker.
- (598) Gunhild: Aah!
- (599) Bynke: Saadan laa jeg ogsaa i Nat. Det var saa mørkt for mig, at jeg til sidst syntes, det var, som om Gud ikke var til. Det var blevet hen ad Morgen, og da skete der noget: med-et kom det som en straalende Klarhed til mig: Jo, Gud er netop til. Det er dig, der ved dit Begær efter Glæde og Lyst, ved hele dit verdslige Lykkejag har været ved at lukke ham ud af dit Liv. Hvad Ret har vi Mennesker til at kræve kronede Dage? Maaske det er i Sorg, i Afmagt, i Sjælens hvinende Smerte, at Sjælens Vinger gror.
- (600) Gunhild: Kommer a for sen?
- (601) Bynke: Jo, Gud er netop til; det er ham, der graver om mig med Lidelsens Spade. Mit Liv, min Tro, min Virken har været falsk. Jeg mente, jeg skulde staa som en Blomst i Skoven og sprede Duft og Farveskær om mig. Jeg skal være en Hjælme⁴⁴. Nu planter han mig i Klittens Sand. Jeg skal staa der haard og stærk og stikkende og kæmpe mod Storm og Sandflugt og Goldhed og Død.
- (602) Gunhild: Kommer a for sen? Holder Han ogsaa med Mor?
- (603) Bynke: Saadan kom det til mig, og var jeg nu ikke lydig, var det Faneflugt. Om det har været Guds Vilje engang, at vi to skulde faa hinanden, det ved jeg ikke; men jeg ved, at hvis det sker, som det er nu, da er det vor, ikke hans.
- (604) Gunhild: Du bryder dig ikke om mig mer?
- (605) Bynke: Mit verdslige Menneske, Gunhild, mit verdslige Menneske skælver af sødmefyldt Lykke ved, at du er kommen til mig nu. Men mit aandelige Jeg, det, der efter saa store Veer blev født i Nat, det ser kun en Fristelse i det. Din og min Vej frem, lille Gunhild, den gaar nu kun gennem Kamp og Forsagelse⁴⁵, indtil —

⁴⁴Hjælme: Betyder marehalm, en i sandklitter voksende græsart af hvenegruppen ogsaa kaldet klittag. [ODS]

⁴⁵Forsagelse: Fra ”Trosbekendelsen” kender de fleste danskere ”forsagelsen”, hvor der siges: ”Vi forsager Djævelen og alle hans gerninger og alt hans væsen.” Betyder i denne sammenhæng at afstå fra, at opgive - med bibetydning af, at det koster en overvindelse, resignation eller forårsager et afsavn: det at give afkald på. [ODS & DSD]

- (606) Gunhild: Erik, du er visst ikke mig værdig, i hvert Fald ikke din Kærlighed min. Men a har jo nu valgt, og det er gaaen, som a frygted: det er en Valg for æ Liv. De kan tvinge mig til at slippe dig, men min Kærlighed slipper a aldrig, om a saa skal kæmpe for den mod Mor og mod Gud og mod dig.
- (607) Bynke: Gunhild, forstaar du da ikke —
- (608) Alma Jensen: (*ind med Henrik*) Der er hun, Henrik.
- (609) Henrik: Vi skal snar af Sted til æ Kirke, Gunne. Og vi savned jo dig.
- (610) Gunhild: A skal komme.
- (611) Alma Jensen: Ja.
- (612) Gunhild: Farvel saa længe, Erik.
- (613) Alma Jensen: Bliver det æ gammel Præst, der skal vie dem? eller bliver det Dem?
- (614) Bynke: Jeg elsker Deres Datter, Alma Jensen. Jeg elsker Deres Datter, Alma Jensen.
- (615) Alma Jensen: Saa lad æ gammel Præst vie dem, Pastor Bynke, hvis det bliver for haard ved Dem.
- (616) Bynke: Jeg elsker Deres Datter, Alma Jensen, og Gunhild elsker ogsaa mig.
- (617) Alma Jensen: Men æ Vilje hersker over æ Følelse hos dem Folk, der duer. Og dem andre er det lige meget med.
- (618) Bynke: Vi holder af hinanden, Alma Jensen, Gunhild og jeg.
- (619) Alma Jensen: A fik den, a holdt af. Der er ingen Lykke ved at faa den, En holder af.
- (620) Bynke: Henrik Sandevig, De vil da ikke tage en Kvinde til Ægte, der kun kommer til Dem af Tvang?
- (621) Henrik: Jamen nu er æ Brudefølge jo tilsagt. Og Gunne har da heller aldrig sagt, te hun ikke vil. Du ved godt, Gunne, a skal blive saa god ved dig, a skal opfylde alle dine Ønsker, vi skal faa det saa godt sammen. A holder jo saa grumme meget af dig.
- (622) Bynke: Henrik, Gunhild har sagt til mig, at — at —
- (623) Henrik: Jamen vi kan da ikke lyse æ Bryllup af nu. Far og Mor er kommen og al min Familje — hvad vil Folk vel tænke om mig?
- (624) Gunhild: Mor! lad Erik og mig faa hinanden! Du ved visst ikke, hvor a er i Pine ved al det her. Du holder jo dog af mig, Mor. Maa vi ikke godt?
- (625) Bynke: For lille Gunhilds Skyld, sig Ja, Alma Jensen. Har jeg fornærmet Dem — mod min Vilje — uden at jeg vidste af det at sige — hvorfor skal Deres eneste lille Datter ogsaa undgælde?
- (626) Alma Jensen: A vil min Datters Vel. Det har været min Plan, fra hun var bitte, te naar a fik en dygtig Kommis engang, kunde dem to blive en Par, saa a kunde efterlade æ Forretning til dem, naar a ikke selv kunde mer. Gunhild skal ikke være Præstekone.

Hvad er en Præstekone? En Slavinde for æ hele Sogn, pligtig til at være venlig og gudfrygtig og behagelig og gæstfri og løbe og springe for enhver. Gunhild skal være i æ Sogn, som a har været her.

(627) Gunhild: Mor, Mor, det har a jo slet ikke Evner til.

(628) Alma Jensen: Hvadbehager?

(629) Gunhild: Hvem kan være som du, Mor?

(630) Alma Jensen: Du har Evner til at blive det. Og Henrik har a faaet gjort til en dygtig Købmand om 15 Aar. De siger, Pastor Bynke, De ved ikke af, te De har fornærmet mig. Aah nej, maaske. De havde jo kun været her saa kort dengang. Det kan maaske undskylde, te De gik til ham, æ Proprietær, æ Søllehund, æ Fallent⁴⁶, frem for til mig.

(631) Bynke: Jeg forsikrer Dem —

(632) Alma Jensen: Se, Pastor Bynke, der var her i æ Sogn 3 Forretninger, der alle gik med Underskud, æ Bønder skyldte Penge til dem alle, ingen vidste ret hvor meget. A købte den ene og slog dem andre to ud. Saa var a ene. A bestemte selv mine Priser, og hvordan a vilde have min Betaling. Folk knurrede ad mig, som de knurrer endnu. Hvad angik det mig? Der kom Orden i æ Sogn, efterhaands som a fik Haand i Hanke med alt. Nu er det mig, der bestemmer her. Midt i en Land, hvor alle har lige meget at sige, dem Par kloge og æ Vrimmel af Kvajpander, dem faa flittige og dem Tusind Ødeland⁴⁷, midt i en Folk, der er skabt med Rejsning, men har været dumgod nok til i en Tusind Aar at lade Øboere og Københavnerne bestemme over sig og præge sig, — er der en Sogn, der regeres af een Vilje; det er min. A fik æ Magt, fordi a tog den, og a beholdt den, fordi a forstaar at bruge den og lod ingen tage den fra mig endnu.

(633) Henrik: Alma Jensen, vi —

(634) Alma Jensen: Hvem skulde a dele den med? Æ Bønder? Ja, de skal sidde som Frimænd paa deres Jord, den Jord, de skylder mer i end sin Værdi, hvis de faar Lov — æ Bønder, der bruger dem gode Tider til at stifte Laan i og dem sløje til at gaa fallit i! A samlede æ Magt i min Haand. Til sidst var der ikke een, der trodsed mig aaben og kun een i Skjul: ham, æ Spillefugl, æ Horkarl, æ Fallent, ham, hvis Gaard a har siddet og spundet ind og ventet paa at tage fra ham, og han har snydt mig hver Gang endnu og skaffet Penge, kun æ Dævel ved vel hvorfra.

(635) Henrik: A er ræd, det kan snar blive paa høje Tid.

(636) Gunhild: Mor, tror du ikke —

(637) Alma Jensen: Østerfra kom han, a ved ikke hvor, og nu skulde Lerhøj moderniseres. Ny Kohus og ny Svinehus, Fodreapparat, Vandhævert og Traktor og Skidt, alle dem Experimenter og Importbras, de forarmer æ Land med nu om Dage for æ Behagelighed sin Skyld. Og som æ Gaard, saadan skulde og æ Sogn nu moderniseres

⁴⁶*Fallent*: Italiensk ord for person, som er falleret, gået fallit. [ODS]

⁴⁷*Ødeland*: Ældre nydansk ord for en person, der øder, hvad han ejer, en som ruinerer sig selv ved flot, dyr og overdådig levevis. [ODS]

— Elektricitet og Sluser og Høfder og Dæmning. A gik imod og imod — a ved, hvad hver enkel kan magte, og a slog det ned. Saa kom De, ukendt og ukyndig, a tog vel imod Dem, og De begyndte at støtte ham bag min Ryg. Høfder og Dæmning — Nonsens; æ Hav er ikke gaaen over i dem Tusind Aar, vi ved om, og gør det heller ikke i dem næste Tusind Aar. Og skulde det ske, nuvel, lad os heller drukne som ærlige Mænd i æ Hav end svømme ovenpaa som Kæltringer i Gæld og Fallit.

(638) Bynke: Ministeriet vil jo kun lægge en ringe Del af Udgifterne paa os, hvis —

(639) Alma Jensen: Hvadbehager?

(640) Bynke: Jeg siger, Ministeriet —

(641) Alma Jensen: Ministeriet! Gaa til æ Ministerium, tigge om Almisse i æ Skvalderting i København.

(642) Bynke: Alma Jensen, jeg har ikke set Sammenhængen i det saadan før nu. Jeg beder Dem om Forladelse; jeg rækker Dem min Haand. Og forlang saa af mig, hvad De vil. Kristensen har jeg jo brudt med. Ønsker De det, skal jeg aldrig hæve min Stemme til Fordel for Havbyggeriet; jeg skal søge til et andet Sogn, jeg skal tage min Afsked og prøve at finde mig et andet Erhverv.

(643) Alma Jensen: Hm.

(644) Bynke: Der er Guld, der ikke kan købes for dyrt. Jeg troede, jeg havde afgjort den Sag i mit Sind, men nu ved jeg ingenting mere; der er bare noget i mig, der raaber: Gunhild er min, jeg kan ikke slippe Gunhild, vi to kan ikke skilles, vi hører hinanden til.

(645) Henrik: De tager fejl, Pastor Bynke. Gunhild tilhører mig.

(646) Alma Jensen: A plejer ikke at skifte Planer.

(647) Bynke: Gunhild, saa flygter vi sammen, vi skyder alle Hensyn til Side, vi tror et Øjeblik paa, at Kærligheden er den højeste Magt. Jeg skaffer en Bil —

(648) Gunhild: Erik!

(649) Henrik: I glemmer, a er her.

(650) Alma Jensen: Har De Penge til den Bil, Hr. Pastor? Eller vil De laane af mig? Og bagefter? Hvor vil De saa faa Penge fra? Sender De ikke og Bidrag til Deres gamle Forældre? Vil De grave Grøfter? Med dem Studerefingre? Vil De være Købmand? Agent? De, som gaar og laver Vers og knap nok kender æ Tal! Hvor vil De faa Penge fra, spørger a igen, naar Gunhild ingen Hjem har mer, og De er dømt fra Kjole og Krave?

(651) Bynke: Ja, du har Ret, Gunhild, din Mor er stærk; det er, som alle Sunde lukker sig, naar jeg hører Deres Tonefald eller bare ser paa Deres Hænder der paa Bordet. Ja, De er stærk, Alma Jensen, og jeg bøjer mig for Deres Styrke, som alle de andre bøjer sig, ja, jeg mere end bøjer mig, se, jeg beder om en Naade, jeg falder paa Knæ for Dem; giv mig Lov til at faa lille Gunhild, og jeg vil velsigne Dem til min Død.

(652) Gunhild: Mor! Mor! lille Mor!

- (653) Henrik: Jamen —
- (654) Alma Jensen: Rejs Dem! vi er ikke paa æ Studentarhus. Vi spiller ikke Komædie her.
- (655) Gunhild: Saa er det forbi.
- (656) Bynke: Om De er ond, Alma Jensen, ved jeg ikke, men dette er ondt, og det gør mig ond. Tager De Gunhild fra mig, gør De mig til et andet Menneske. Det Minut, jeg fjøjer hendes Hænder sammen med — med —
- (657) Henrik: Med hendes Kæreste hans Hænder.
- (658) Bynke: — med en Fremmeds, forvandler mig. Derfor spørger jeg Dem —
- (659) Alma Jensen: Den Sag er afgjørt.
- (660) Bynke: Vel.
- (661) Gunhild: Hys, Erik, nej, du maa ikke sige noget, saadan som du ser ud nu.
- (662) Bynke: Saa undsiger⁴⁸ jeg Dem. Jeg tager Kampen op imod Dem her i Sognet —
- (663) Alma Jensen: De? Om 3 Aar gaar æ gammel Præst af, og vi vælger ikke Dem til hans Eftermand.
- (664) Bynke: Det skal jeg vise Dem. Jeg skal danne en Menighed om mig, der skal sætte mit Valg igennem lige for Deres Øjne. Elektricitetsværket skal bygges, Fjorden skal udtørres, Høfderne voxer i Havet, Dæmningen rejser sig — alt, hvad De ikke vil, det skal ske. Jeg skal skabe en Brugsforening, jeg skal knuse Deres Forretning, jeg skal kaste Jord paa Deres Kiste i Kirkegaardens Fattigmandskrog.
- (665) Magle: (*ind*) Vi skal visst af Sted. — Jamen, kære, hvad er det for en Generalforsamling? her? nu?
- (666) Alma Jensen: Ja, vi skal af Sted.
- (667) Magle: Naa, vi *skal* af Sted, ja, ja, jeg har forberedt mig paa, hvis De alligevel mente, jeg skulde —
- (668) Bynke: Jeg takker Dem, Pastor Magle; jeg forretter den Vielse selv.

4. Akt: IV

I „LOKALET” HOS ALMA JENSEN

8 Aar senere.

⁴⁸*undsiger*: Det samme som at erklære, at man ikke vil have venskab eller forbindelse med noget - at man erklærer fjendskab, siger sig løs fra eller opsiges venskab og troskab. [ODS]

- (669) Trine Skelby: (*og Frk. Andersen gaar og dækker Kaffebord*) Det er ellers saa meget skøn en Hus, den nye Missionshus.
- (670) Frk. Andersen: Og det er saa meget skønne Sjæle, der samles der.
- (671) Trine: Ja, Pastor Bynke han kan! Hvad han har faaet udrettet i dem 8—9 Aar, han har været her, det er sgi — det er sandelig det mangedobbelt af, hvad æ gammel Præst —
- (672) Frk. Andersen: Pastor Magle var den bedste Præst, der nogensinde har levet paa Jorden. Ved De det! Hvad kunde han for, at han blev hæmmet af sit Legemes Skrøbelighed.
- (673) Trine: Nej, han blev jo saa ren for fed.
- (674) Frk. Andersen: Det var ingenlunde Fedt, Trine Skelby, det var arvet Asthma, der slog Magle ned.
- (675) Gunhild Sandevig: (*ind med Kaffebrød*) I skal have saa mange Tak, I hjælper mig med æ Opdækning.
- (676) Trine: Er det, fordi te æ Sogneraad skal træffe Bestemmelse i saa vigtig en Sag som æ Dæmning, te I giver Kaffe i Dag?
- (677) Gunhild: Nej, det er, fordi te det er sidste Gang, æ Sogneraadsmøde skal holdes i Mors Lokale.
- (678) Trine: Ak ja, alting bliver tagen fra jer. Saa bliver æ Møder for æ Eftertid holden i æ ny Hus, kan a tænke. I skulde blive omvendt, Gunhild, saa blev alt godt.
- (679) Gunhild: Der er da ikke noget at sige dem paa, te naar de har faaet bygget dem en Mødesal, de saa vil bruge den (*Ud*).
- (680) Trine: Er det ikke sær, te dem to unge Folk faar ingen Børn?
- (681) Frk. Andersen: Det kan jeg, saa sandt Gud lever, ikke hjælpe dem med.
- (682) Trine: Det er sær nok, de kommer saa meget sammen med jer, naar der er den gloendes Fjendskab mellem den Gamle og æ Præst.
- (683) Frk. Andersen: Saa?
- (684) Trine: Tænk, der er dem, der siger, te gammel Venskab ruster ikke. Jo, Folk er onde, og altid er det Guds Børn, det skal gaa ud over. Pfui, er det ikke sørgelig, der er dem, der tror, der er noget mellem Gunhild og ham!
- (685) Frk. Andersen: Ved De hvad, Trine Skelby? Jeg tror, De trænger til at omvendes adskillige Omgange endnu.
- (686) Trine: A?
- (687) Frk. Andersen: Pastor Bynke er en Djævel, det ved Gud, han er, og jeg har sagt til ham de Hundrede Gange: „Jeg flytter, Pastor Bynke, se saa til Deres Hus, naar der ikke er nogen Andersen mer!” Men hans Liv er en Helgens. Vil De hilse de Sladderføre, De omgaas, fra Andersen og sige dem det.

- (688) Gunhild: (*ind*) Der skal dækkes til to mer. A hører, Kristensen og æ Tolder er indbudt til at overvære æ Møde.
- (689) Henrik Sandevig: (*ind*) Hør, lille Gunne!
- (690) Gunhild: Hvad er der, Henrik?
- (691) Henrik: Din Mor mente ikke, te de skulde sidde her og drikke Kaffe. Din Mor mente, te naar de var færdig med æ Møde, kunde de gaa ind til vi andre.
- (692) Gunhild: Ah, det er en farlig Postyr at lave om ved nu.
- (693) Henrik: Tror du ikke, det bliver det bedste?
- (694) Trine: Naar vi nu har dækket her, maa vi da heller blive her.
- (695) Frk. Andersen: Trine Skelby og jeg flytter de Kopper ind i en Haandevending.
- (696) Henrik: Tak! Saa gaar a og Gunne ind og sætter en Klap i den store Bord. (*Ud*).
- (697) Gunhild: Jajada. (*Ud*).
- (698) Trine: De skal nok have dem en bitte ved æ Sognefogeds igen.
- (699) Frk. Andersen: Naa.
- (700) Trine: Det er nu den femte, der kommer der, efter te dem to Folk er bleven omvendt.
- (701) Frk. Andersen: Man kan jo ikke sige andet end, at Pastor Bynkes Gerning sætter Frugt.
- (702) Trine: Velsignet Frugt, ja. Det er rigtignok nogen andet end dengang, te æ Proprietær rendte der. Ak ja, det er en dejlig Mand. Har De hørt, te det er bleven sagt, te æ Sagfører i Gjeiby har truet Alma Jensen med Tvangsauktion?
- (703) Frk. Andersen: Nej.
- (704) Trine: Har De ikke? Har De heller ikke hørt, te Alma Jensen har været ved at tage sig af ved æ Liv? Hun kom hen i æ Brugsforening forleden Aften og vilde købe en Stykke Reb.
- (705) Frk. Andersen: De er den mest —
- (706) Gunhild: (*ind*) Naa, I har dækket af? Tag lige æ Dug. Æ Bakke tager a og render med (*Ud*).
- (707) Trine: Som hun dog holder sig ung, lille Gunhild.
- (708) Frk. Andersen: Det gør De ogsaa. Ja, De bliver nærmest bedre fra Aar til Aar.
- (709) Trine: Tykkes De? Aah, a ved saamænd ikke. Jo, æ Smerter i æ Ben er tagen meget af, siden a er bleven omvendt.
- (710) Frk. Andersen: Ja, De er gaaet fremad over det hele. Da jeg kom hertil, syntes jeg, De var en Hugorm. Nu er De jo nærmest en Klapperslange (*Ud*).
- (711) Trine: De skulde ikke stikle⁴⁹ til mig, Frk. Andersen. A har min Salighedssag i Orden; det kan være, det er mer, end som De har (*Ud*).

⁴⁹*stikle*: Kommer af det tyske "sticheln" og betyder i denne sammenhæng at fremkomme med spydige bemærkninger eller hentydninger. [ODS]

- (712) Henrik Sandevig: (*ind med Folketingsmand Magnussen og Proprietær Kristensen*)
Værsgod, slaa æ Bag i æ Bænk. Æ Sogneraad er her nok om en Øjeblik.
- (713) Magnussen: Naa, Kristensen, hvordan er det saa at bo paa Lerhøj igen?
- (714) Kristensen: Godt, Hr. Folketingsmand. Lige saa godt som sidste Gang og bedre til. Hvad, Henrik Sandevig, det havde Deres Svigermor nok ikke tænkt sig, da hun jog mig ud for 5 Aar siden, at jeg skulde komme tilbage og sidde paa Lerhøj kvit og frit?
- (715) Henrik: Alma Jensen tænkte vel —
- (716) Kristensen: Undskyld: nej! Tænkte! nej. Hun kunde sgu overhovedet ikke tænke i de Aar der. Aldrig havde jeg troet, at saa klogt et Kvindemenneske kunde blive saa forblindet halsstarrig⁵⁰ af Edderspændthed.
- (717) Henrik: Hun tyktes jo, hun vilde kvæle æ Brugsforening i æ Fødsel.
- (718) Kristensen: Drejet Hovedet skulde hun — bare have set til den anden Side, saa havde den Snaske sgu kvalt sig selv. Hun skulde være kommen til mig, skulde hun, hun skulde være kommen til mig. Saa skulde jeg have fortalt hende, at det var Knuderosen⁵¹ i Ansigtet paa Fornuften at sælge sine Varer under Indkøbspris eller ville inddrive sine Fordringer med Magt. At faa Folk erklæret Fallit, naar de ikke vil, det kalder jeg at give Penge for Arrigskab. — Tænke sig, jage mig fra Lerhøj, sætte mig paa Gaden! hahaha!
- (719) Magnussen: Det var da nu ogsaa et bandsat drivende Held, ingen Mors Sjæl kunde regne med, at De skulde gaa hen og vinde saadan en Slant i Lotteriet.
- (720) Kristensen: Sig mig, tror De, selve de hellige Engle i Himlen kan vinde i Lotteriet, hvis de ikke spiller i det, hvad? Min Bror Rikard sagde til mig, da han rejste til Amerika: „Du er en Laban; fra mig skal du aldrig høre mer”. „Rejs Fanden i Vold,” sagde jeg, „og Skidt være med dig.” I 23 Aar holdt han Ord. Saa kunde han ikke mer. Brev fra Sagføreren i Fjor: Død — ugift — derovre — en halv Million til mig. Se, det kalder jeg for en Gentlemand paa Amerikansk, hvabehar? — Hør, Henrik Sandevig, ham, den gamle Kre Post med Træbenet, har han noget at leve af?
- (721) Henrik: Han har jo hans Aldersrente.
- (722) Kristensen: Send noget Brød, Margarine, Pølse, Kaffe, Tobak ud til ham og før det paa Lerhøjs Regning.
- (723) Henrik: Saa gerne! saa gerne! (*Ud*) .
- (724) Magnussen: Handler De her, Proprietær Kristensen?

⁵⁰*halsstarrig*: Fra tysk ”halsstarrig” (starr”: stiv), som betyder stivnakket, stædig. [ODS]

⁵¹*Knuderosen*: Knuderosen (erythema nodosum), en sygdomsreaktion i huden, der viser sig som ømme, varme, røde knuder, især på forsiden af underbenene, som bl.a. kan fremkaldes af infektioner, fx halsbetændelse. ”Knuderosen i Ansigtet paa Fornuften” betyder, at det strider mod al sund fornuft. [DSD]

- (725) Kristensen: Jeg handler her, og jeg handler der, og jeg handler, hvor det passer mig. De Indkøb, jeg gør her i Klitte — naar jeg ikke biler til Byen i min Packard⁵² — deler jeg ligeligt mellem Brugsforeningen og hende her. Man hylder Præsidenten og ærer Exkejserinden, hvabehar? Ser De, Folketingsmand, der er gamle Minders Duft over Alma Jensen. Der var engang, he, der var engang, jeg tog hende under Hagen. Den gik nu ikke — jeg har sgu aldrig været i større Livsfare end den Eftermiddag — siden den Tid — ak ja, det er nu mange Aar siden. — Der har altid været noget over Alma Jensen, som vi Mandfolk — hvad? Der var Staal i Maskinen. Det sang derinde.
- (726) Magnussen: Det passer, Kristensen; det var ikke altid lige let at lade være med at prøve paa at dreje med Haandtaget. Men hu, hvor har hun tabt sig det sidste Par Aar (*Toft ind*).
- (727) Kristensen: Fjedrene er sgu ikke slappe endnu. Tror De vel? hvad, Gamle? naa, Magnussen, hvordan er Pigerne i København nu om Dage?
- (728) Magnussen: Jeg tillader mig at gøre Dem opmærksom paa, Proprietær Kristensen, at jeg er indvalgt i Tinget som Repræsentant for den Indre Mission⁵³.
- (729) Kristensen: Om Forladelse, Folketingsmand Magnussen, vi har jo alle en Overbevisning, som vi følger eller altsaa har. (*Sogneraadformand H. P. Nielsen, Lærer Tember, Gmd. Niels Øster, Hmd. og Fisker Niels Kvas, Arbmd. og Fisker Bernhard Hjælme og Peter, kaldet Peter Sofie, ind og hilser*).
- (730) H. P. Nielsen: Er vi mødt hver en?
- (731) Sognefoged Jørgen Toft: Der mangler Pastor Bynke og Alma Jensen.
- (732) H. P. Nielsen: Vi faar begynde. Det er over æ Tid.
- (733) Niels Kvas: Vi kan da ikke begynde æ Barsel uden æ Præst og æ Jordemor.
- (734) Bernhard Hjælme: Har Alma Jensen ikke nedlagt sin Mandat til Fordel for sin Suppleant? Det har a hørt.
- (735) H. P. Nielsen: Det er ikke meldt mig.
- (736) Niels Øster: Saa passer det da ikke. Ja, En hører jo saa meget, der ikke passer.
- (737) Alma Jensen: (*ind*)
- (738) Niels Kvas: Det er vel Løgn, det halve, som han sagde, æ Mand, æ Jordemor fortalte ham, hans Kone havde faaet Tvillinger.

⁵²*Packard*: Amerikansk producent af luksusbiler, grundlagt 1899 af James W. Packard (1863-1928). Mærket blev hårdt ramt af finanskrisen i 1929 og måtte efter forskellige redningsforsøg til sidst lukke i 1958. [DSD]

⁵³*Indre Mission*: Indre Mission er en folkekirkelig missionsbevægelse baseret på en evangelisk-luthersk kristendomsforståelse. Under Vilhelm Beck (formand fra 1881) voksede bevægelsen sig landsdækkende og indflydelsesrig bl.a. via bygning af missionshuse og dannelse af skoler, foreninger og blade. Indre Mission lagde i sin kristendomsforståelse stærkt vægt på kærlighedsgerningen og den enkeltes religiøse omvendelse (vækkelse). Indre Mission var med sit pietistiske ophav fordrede bl.a. en dyb inderliggørelse af troen med ivrig bibellæsning og samvær med andre omvendte og krævede også en markant og fordømmende afstandtagen fra verdslige fornøjelser, såsom kortspil og teater, der ansås som syndige. Således kan Indre Mission siges at være præget af et vist enten-eller, for- eller imodsyn, og et af Indre Missions kendetegn var da også lægmændene eller vækkelsesprædikanterne, som kunne tale dunder (hvilket Munk i øvrigt nærede en vis beundring og sympati for) og ofte fremstillede Herren som en streng Gud, der dømmes vantro til fortabelse i evighed. [DSD & NN]

- (739) Bernhard Hjælme: Jo, men ved du saa, hvad han gjorde, da han saa, det passede?
- (740) Niels Kvas: Han sagde sin Forkarl op, fordi te han vilde ikke have mer end een ad æ Gang.
- (741) H. P. Nielsen: Vi begynder æ Møde.
- (742) Toft: Vi kan ikke begynde æ Møde uden æ Præst.
- (743) H. P. Nielsen: A er Formand. Æ Møde er sat. Vi har altsaa faaet en Svar fra æ Ministerium paa den Forespørgsel, der blev trumfet igennem her i æ Sogneraad mod æ Flertal sin Ønske. Æ Svar gaar ud paa, te æ Undersøgelseskommission er kommen til den Resultat, te det med æ Tid vil blive paakrævet med dem Høfder. Hvordan den er kommen til den Resultat, staar der ikke. A tænker, det er ved en god Traktament i æ Præstegaard og Underhaandsagitation⁵⁴ i æ Rigsdag.
- (744) Magnussen: Nej, hør, min gode Nielsen; jeg har ikke agiteret hverken under Haanden eller over Haanden. Jeg gik til Ministeren personlig og sagde til ham: „Hr. Minister, De og jeg tilhører jo ikke samme Parti, men eet gør vi, Hr. Minister, vi tilhører samme Folk, og vi arbejder tilsammen paa Danmarks Ve og Vel, vi kæmper mod Undergangens Bølge for vort Fædreneland ved den brusende Strand.” Og saa satte jeg ham ind i Tingene, saadan som de er. Jeg har ikke givet mig af med Agitation.
- (745) H. P. Nielsen: Æ Ministerium vil altsaa bygge dem Høfder, men æ Udtørring af æ Fjord og Opførelse af æ Dæmning bliver æ Kommune sin Sag, skriver de.
- (746) Magnussen: Jamen vi kan faa Tilskud, vi kan fa a Tilskud, naar jeg først faar talt med Ministeren personlig.
- (747) H. P. Nielsen: Æ Ministerium mener, te dem to Arbejder skal i Gang samtidig, Høfder og Dæmning. Det, vi skal bestemme i Dag, er altsaa: skal vi svare: vi er rede til lige øjeblikkelig at smide Tusind og atter Tusind Kroner ud i æ Sand og æ Hav, eller skal vi svare: vi vil helst udskyde den Ting — til æ Ministerium ved en ny Kommission bestemmer, te nu kan det ikke opsættes længer, eller indser, te det er altsammen Pjank, der ingen Nytte er til.
- (748) Toft: Da æ Sogneraadsformand for en Øjeblik siden talte om Underhaandsagitation, da ved a ikke, hvad han mente. Men a ved, te da æ Kommission var herude ved æ Hav, var den meget stærkt delt, endog saa stærkt delt, te a betvivled, te det var af ren saglige Grunde.
- (749) Bernhard Hjælme: Det er hørt. Vel er det Sanden, te den spiste til Middag i æ Præstegaard, men den havde forinden faaet sin Frokost i æ Købmandsgaard.
- (750) Niels Kvas: Skal vi ikke lade æ Københavnerne æde deres Frikadeller, lige hvor de vil.
- (751) Lærer Tember: Jo, lad Sigtelser og Formodninger fare, lad os gaa rent sagligt frem.

⁵⁴*Underhaandsagitation*: Ordet ”agitation” kommer af det latinske verbum ”agitare” - det at søge at påvirke personer eller større kredse ved overtalelse og ophidsning. [ODS]

- (752) Toft: A tykkes, det er vor Skam, at vi ikke staar sammen her, Skulder mod Skulder, a forstaar ikke æ Rigsdag, og a tror heller ikke vor Folketingsmand herudefra har grebet æ Sag an med den Alvor og Uegennyttighed, den har Krav paa.
- (753) Magnussen: Nej, hør nu, Sognefoged, De glemmer visst, De er Stiller for mig. De har Pligt til at være tilfreds med mig. Hvis De vil kritisere, hvad jeg laver, saa falder Skammen tilbage paa Dem, der selv har sat mig til det. Se, det kalder jeg altsaa Forræderi.
- (754) Toft: Æ Skam er, te der har kunnet gaa Politik i saadan en Spørgsmaal. A vil sige jer, a betragter det som en Livssag for æ Sogn at sikre sig og som en Æressag for os at være ens om at gøre det i Tide og saa grundig, som vi kan.
- (755) Kristensen: Det er hørt; det har altid været mit Standpunkt i Aarevis. Jørgen Toft og jeg har altid del — delt Smag — Anskuelse. Vi er Klitte Sogns forstandigste Mænd.
- (756) Niels Kvas: Herregud da!
- (757) Niels Øster: A tykkes jo, det var skøn nok med den Dæmning, hvis som te man var sikker paa, te den ikke blev for dyr.
- (758) Bernhard Hjælme: Hvis vi først faar æ Hav ind over os, kan det være, du ikke tykkes, den havde været for dyr.
- (759) H. P. Nielsen: A begriber ikke, Bernhard Hjælme, hvad en Mand som du tykkes, te du kan stille op mod æ Hav.
- (760) Toft: En kan gøre det Yderste, En kan, og En har Pligt til at gøre det. Saadan —
- (761) H. P. Nielsen: Ikke, naar det er nytteløs.
- (762) Toft: — har dem Folk tænkt, der bygged æ gammel Dæmning, og det er ret tænkt.
- (763) H. P. Nielsen: Det var i gamle Tider, i Overtro og Dumhed, og da æ Arbejdskraft var billig.
- (764) Bernhard Hjælme: Æ Hav er den samme som dengang.
- (765) Niels Øster: Ja, er den nu det? A tykkes aldrig, En hører om Strandinger mer.
- (766) H. P. Nielsen: Æ Hav kommer ikke. Og gaar det saa gal, te den kommer, kan vi ingenting stille op alligevel.
- (767) Lærer Tember: Jeg tror heller ikke, det kommer. Gud er god, og ham er det, vi skal stole paa. Ikke Menneskeværk, ikke egne Planer og Foretagender —
- (768) Toft: A læser i min Bibel daglig, Tember, og a forstaar den ikke anderledes, end te Herren venter af Mennesker, te vi bruger dem Talenter, han har givet os.
- (769) Bernhard Hjælme: De har Deres faste Indtægter og ingen Hus, Tember. Men vi Smaafolk — det bliver altid os, det er haardest ved, naar det gaar gal. Hvad siger du, Niels Kvas?
- (770) Niels Kvas: A siger, a stanger Aal i æ Fjord; a vil ikke af med min Vand i æ Fjord, a vil ikke af med min Vand.

- (771) Lærer Tember: Der staar skrevet, du skal ikke sætte dig op mod det onde. At ville bygge mod Havet, det er Mangel paa Trosmod, det er Udslag af et Sindelag, der ikke vil lade sig nøje med Herrens Styrelse gennem alle Ting.
- (772) Toft: En sender jo da Bud efter Doktor, naar En bliver syg.
- (773) Lærer Tember: Jeg vilde ikke sende Bud efter Doktor, hvis jeg blev syg.
- (774) Niels Øster: Hvis En var viss paa, hvad der kunde betale sig, var En jo ikke i Tvivl om, hvad En vilde stemme paa.
- (775) H. P. Nielsen: Hvor mange nyttige Ting kunde der ikke faas for dem Penge, vi øser ud! Vi kunde bygge —
- (776) Magnussen: Hvis her virkelig er Stemning for at drukne, saa vil jeg se mig om efter en bedre Kreds, hvor de forstaar at vurdere det Arbejde, jeg gør for dem i mit Ansigts Sved. Hvis Sogneraadet nu gaar imod min Fremstilling, saa kan jeg jo ikke nægte, at jeg vrider mig noget ved at træffe Ministeren igen. Jeg synes jo nok, naar vi er sat til at være sammen, saa er der ingen Grund til at gaa imod hverandre, saa Folk kan pege Fingre ad os og sige: Der gaar Idioterne fra Splidderup og falder i Aaen over hinandens Ben.
- (777) H. P. Nielsen: Gaar du, Alma Jensen? Vi skal jo til at stemme.
- (778) Alma Jensen: Stem, som I vil. A er træt.
- (779) H. P. Nielsen: Du skal blive og stemme med. — Ja, det er en skammelig Splid og Spektakel, der blev ved æ Præsteskite her i æ Sogn, hvor alting gik saa rolig før.
- (780) Toft: Lad os nu holde Præst og Religion uden for dether. Pastor Bynke har været til meget Velsignelse her i æ Sogn.
- (781) Magnussen: Der holder jeg sandelig med Sognefogeden. Jeg for mit Vedkommende, jeg er styrket betydelig i min Tro paa Religionens samfundsbevarende og opholdende Magt.
- (782) Niels Kvas: Han er en towle og skrap En. Men han har været god ved Smaafolk.
- (783) Bernhard Hjælme: For at skaffe sig Stemmer, jovisst. Men skidt med det, naar han bruger æ Stemmer godt.
- (784) Tember: Vi er kommen sammen for at drøfte helt andre Ting.
- (785) H. P. Nielsen: A stiller det under Afstemning.
- (786) Toft: Vi kan ikke stemme, før æ Præst er her.
- (787) H. P. Nielsen: A giver Pokker i æ Præst. Er det æ Præst hans Penge, vi skal bygge for? Det er os, det skal svie til. Det er vore Penge, dem, vi har skrabet op af æ Jord og æ Vand, han vil smide ud i æ Sand.
- (788) Kristensen: Hov! hov! Vi skal vel bidrage efter Hartkorn, saa en væsentlig Andel af Skillingerne kommer fra mig. Og jeg stemmer for.
- (789) H. P. Nielsen: De kan ikke stemme her. De er ikke i æ Sogneraad. De kan give Raad. Det er os, der bestemmer.

- (790) Toft: A forstaar jer ikke, naar a hører paa al det her. Hvis En er med paa en Skib, der gaar under, og der er noget ved En — om han saa bliver slaaen lemlæstet af æ Sø og æ Vragstumper, vil han da kæmpe og blive ved at kæmpe for at frelse andre og sig selv. Er der noget ved æ Sogn, vil vi Mænd da trælle os til Krøblinge for at skaffe Penge til en Dæmning heller end at opgive og lade æ Sogn dø. Hvem ved, den ingen Nytte er til? Vi kan dog vel bygge den saadan, te hvis æ Hav vil ind, vi da kan lange en Stød⁵⁵ østerpaa og faa bjerget os længer ind i æ Land. Og skulde æ Ulykke komme saa brat, te det værste skulde ske — a kan ikke dø frimodig og med hel Samvittighed, hvis a ikke har gjort, hvad a kunde gøre. Forstaar I da ikke — til syvende og sidst — der er Ting, det er en Livshaan at kives⁵⁶ om, og gør vi det, hævner det sig paa æ Liv. Ved I da ikke, det gælder Koner og Børn deres Liv? Men det, a holder af — og a holder af Kone og Børn og Hjem — det er hellig for mig, og naar noget er hellig, spørger En ikke om Nytte og Penge, saa kæmper En — uden Omtanke — som hans Ære og Kærlighed tilsiger ham.
- (791) Kristensen: Truffet, Sognefoged, truffet. Maa jeg takke Dem for de Ord.
- (792) Peter: A tror, a kommer til at gaa. Det trækker jo ud.
- (793) Niels Kvas: Han kan ikke undvære æ Kone mer.
- (794) H. P. Nielsen: Saa stemmer vi —
- (795) Toft: Æ Præst —
- (796) H. P. Nielsen: Kan være her til æ Tid. Vi stemmer nu. Det gør mig ondt for Dem, Hr. Folketingsmand, for saa vidt a kan skønne, er æ Flertal Dem imod. — Vi stemmer aaben. Ja eller Nej. Alma Jensen?
- (797) Pastor Bynke: (*ind*) Goddag. Undskyld, jeg har ladet Dem vente. En syndepint Sjæl søgte mig i Lønkamret, og det tog Tid, før den fandt Fred. Det er jo et saare vigtigt Møde, vi afholder i Dag. Jeg foreslaar derfor, vi indleder det med Bøn.
- (798) H. P. Nielsen: Æ Møde er begyndt for ½ Time siden. Vi er naaet hel frem til æ Afstemning.
- (799) Præsten: Saa? Det kommer mig lidt overraskende. Nuvel! Inden vi skrider til Afstemningen, har jeg imidlertid en smertelig Meddelelse at gøre Dem. Det er sikkert faldet en Del af Dem for Brystet, at Sogneraadets mangeaarige Formand Gang paa Gang med Voldsomhed, men ganske ribbet for saglige Grunde, har vendt sig mod det for Sognets Udvikling og Trivsel i Tryghed og Fred — jeg taler paa menneskelig Vis — nødvendige Projekt. Jeg har søgt at komme under Vejr med, hvad det egentlig kunde være, der dikterede Hr. Nielsens Optræden, og jeg tror, det omsider er lykkedes mig.
- (800) H. P. Nielsen: Hvad skal denne — Indledning betyde, Hr. Pastor?

⁵⁵lange en Stød: Betyder ”nå et stykke”.

⁵⁶kives: ”At kives” betyder at strides, oftest blot med ord. [ODS]

- (801) Præsten: Jeg kommer til det strax. Da jeg begyndte at tage Del i det offentlige Liv her i Sognet, var De allerede af Fru Alma Jensen forhaandsindstillet mod Dæmningen, af Grunde jeg ikke skal forsøge at udrede. Som Kampen udviklede sig, blev Stillingen efterhaanden en saadan, at enten førtes Høfdesagen ikke igennem, eller ogsaa maatte De som Sogneraadets Formand gaa af.
- (802) Alma Jensen: Pastor Bynke, betænk, hvad De siger nu — a beder Dem, betænk 2 Gange, hvad De vil raabe ud for alle Øren nu.
- (803) Præsten: Hvorfor det?
- (804) H. P. Nielsen: A ved ikke, hvad al dether skal betyde.
- (805) Præsten: Jeg har et Par Gange direkte spurgt Dem, Hr. H. P. Nielsen, om De havde Deres Sjæleforhold til Herren i Orden. De er hver Gang kommen med Udflugter og undvigende Svar.
- (806) H. P. Nielsen: Her i æ Land har enhver den Tro, han vil.
- (807) Præsten: Maaske. Men enhver har i alt Fald ikke den Moral, han vil. Jeg sigter Dem kort sagt for graverende Unøjagtigheder i Kommunens Regnskaber og sigter Købmand, Fru Alma Jensen for i den senere Tid at have været medvidende derom.
- (808) Bernhard Hjælme: Saa er det sgu da ogsaa for gal.
- (809) Præsten: Man plejer ikke at bande i min Nærværelse.
- (810) Kristensen: Av for Satan!
- (811) Toft: A tror det ikke om dig, Hans Peter, a tror det ikke om dig.
- (812) Niels Øster: Gudskelov a ikke har betalt min Kommuneskat for den sidste Aar endnu.
- (813) Lærer Tember: Hr. Pastor, det er grusomt, hvis det passer. Men kunde De — kunde De dog ikke sagt det først til Manden privat!
- (814) Magnussen: Ja, ved De hvad, Hr. Bynke, med al Respekt for Deres Personlighed og hele Karakterdannelse, det er skidte Momenter at faa inddraget i Sagen.
- (815) Præsten: Har De intet at svare, Sogneraadsformand?
- (816) H. P. Nielsen: Alma Jensen har ingenting vidst.
- (817) Præsten: Det vil vise sig ved den kommende Undersøgelse.
- (818) H. P. Nielsen: Vil De melde mig, Hr. Pastor?
- (819) Præsten: Om Sagens videre Gang kan jeg foreløbig intet sige. Jeg anser det for det rigtigste —
- (820) Gunhild: (*ind*) Undskyld, hvis a forstyrrer jer. A vilde gerne spørge, hvornaar det kan passe jer at komme til æ Bord?
- (821) Præsten: Jeg suspenderer Mødet $\frac{1}{2}$ Time, for at vi kan samle os lidt. Derefter kan vi bestemme, om vi skal afgøre Høfdesagen i Dag eller holde et afsluttende afgørende Møde i Præstegaarden om en god Maanedes Tid. Under de nuværende Forhold anser jeg det sidste for det retteste.

- (822) Kristensen: Ja, lad os slippe ud fra denne Explosionsatmosfære og faa et Par Lungefulde frisk Luft.
- (823) Alma Jensen: Hans Peder Nielsen, følg mig ind paa æ Kontor. (*Alle begynder at gaa.*)
- (824) Gunhild: (*kommer fra Jørgen Toft*) Pastor Bynke, hvad er nu dether sidste, De har for?
- (825) Præsten: Har for?
- (826) Gunhild: De vil da ikke — De vil da ikke gøre Hans Peter ondt for at ramme Mor?
- (827) Præsten: Hvad mener De, Fru Sandevig?
- (828) Gunhild: Pastor Bynke, a siger til Dem nu igen saa mindelig som den Aften, De tilbød Henrik at blive Bestyrer i æ Brugsforening: udson Dem med Mor, Pastor Bynke, udson Dem med Mor nu. Før det er for sent.
- (829) Præsten: For sent? Hvad mener De med „for sent”?
- (830) Gunhild: A staar op af min Seng hver enestens Nat for at se, om Mor er i sin.
- (831) Præsten: Og det er hun jo.
- (832) Gunhild: Ja, endnu. Men sæt, der kom en Nat, hun ikke var der! A kender snar ikke Mor mer. Der er kommen noget i hendes Øjne — det er, som om hun ikke ser mer. Hun sidder over æ Protokoller i Timevis uden at vende en Blad. Hun brænder Lys om æ Nætter; men hun læser ikke; a har set hun ligger lysvaagen paa æ Ryg og stirrer mod æ Loft med den Blik, der ikke ser. Kun i æ Bibel læser hun, og kun i den gamle Testamente. En Aften hun mente, hun var alene, blev hun ved højt at sige den Vers af æ Bog⁵⁷: Men Philisterne grebe ham og stak hans Øjne ud; og de førte ham ned til Gaza og bandt ham med Kobberlænker, eller hvordan det er, der staar.
- (833) Præsten: Hm.
- (834) Gunhild: Hvorfor ser Mor mig ikke? A kan staa lige foran hende, og hun ser mig ikke. Hvad er det for Tanker, hun tumler med? er det en Plan, a ikke kan ane, hvad er — a ikke har Mod til at ane, hvad er? Pastor Bynke, De har tagen alting fra Mor, Penge, Indflydelse, Navn. Skal De bygge dem Høfder — a ved ikke, om det er nødvendig, men er det, saa byg dem, hvor ondt det saa gør i Mor. Men æ Forretning, æ Forretning maa De ikke tage fra hende. Mor kan ikke leve uden den. A siger, Mor kan ikke *leve* uden den.
- (835) Præsten: De fortæller mig intet overraskende der. Syndens Sold er Døden⁵⁸. Det er totusindaarigt Nyt.
- (836) Gunhild: Syndens Sold?
- (837) Præsten: Ja, Syndens Sold. For det er ikke med mig, der skal ske Udsoning. Det er en Større end mig, Deres Mor staar imod. Saalænge hun ikke udsoner sig med Ham,

⁵⁷den Vers af æ Bog: Gunhild refererer til GT: Dom. 16,20-21, hvor der fortælles om Samson, der har mistet sin kraft.

⁵⁸Syndens Sold er Døden: Bibelsk reference til NT: Rom 6, 23.

saalænge hun trodser i Stedet for at neje sig, forhærder sig i Stedet for at ydmyge sig, vil Selvets Sejr i Stedet for Selvets Sønderknuselse, da skal kun Gudsforladtheden gro, hvor hun planter, den, der er gold, eller, *hvis* den bærer, bærer Selvmordets Frugt.

(838) Gunhild: Ved De, hvad De selv siger? Hvis det en skønne Dag ikke er Ord mer, men der *sker* noget, er sket noget —

(839) Præsten: Bah!

(840) Gunhild: — hvis De faar dreven Mor til det yderste — og a ved ikke, hvad Mor kan gøre førend at give fortabt — bliver De saa ved at være saa viss paa, te det er Guds Ærind, De gaar?

(841) Præsten: Gunhild! en nagende Sorg har det været mig i disse Aar, at De endnu ikke har givet Herren Deres Hjerte.

(842) Gunhild: De mener: ikke er bleven En Magen til Trine Skelby.

(843) Præsten: De skal ikke maale Dem med nogen anden. De skal maale Dem med det, Gud bestemte Dem til.

(844) Gunhild: Ved De, hvad det er?

(845) Præsten: Ja. Et helligt troende Guds barn, der med Glæde gaar Herrens Viljes Vej.

(846) Gunhild: Det var til at blive Deres Kone og give Dem Lykken og faa den af Dem.

(847) Præsten: Du maa ikke tale saadan, Gunhild. Jeg vil ikke høre de Ord af en Kvinde, der er en anden Mands.

(848) Gunhild: Du vil ikke høre dem, fordi du ved, de er sande.

(849) Præsten: De er ikke sande. Gud gav mig Kærligheden til dig for at knuse mig ved at tage dig fra mig. Jeg oplevede en Nat, da jeg forstod, at netop fordi jeg elskede dig, maatte jeg ikke faa dig; saaledes vilde Mesteren lutre⁵⁹ Sølvet til at genspejle ham selv.

(850) Gunhild: Og æ Dag efter den Nat faldt du paa Knæ og bad Mor om at faa mig.

(851) Præsten: Nej, nej, det var før den Nat. Da den Forstaaelse var kommen til mig, var jeg staalsat mod alle Fristelser. Den Nat gjorde mig til det Herrens Redskab, jeg nu er.

(852) Gunhild: Og dog var det æ Dag efter den Nat.

(853) Præsten: Jamen du husker fejl, Gunhild. Et saadant Syndefald vilde gjort min Omvendelse til Skin og Upaalidelighed. Og den har dog været Klippegrunden for hele mit Liv siden da. Nej, jeg kan ikke huske fejl i min Saligheds Sag. Fra den Nat af har Herrens Stemme lydt uoverhørlig i mine Øren Døgnet rundt. Men du, Gunhild, du har ikke villet høre den Stemme. Jeg har set det paa dig — og stønnet af Kval for din Sjæls Skyld — at du bærer paa syndig Kærlighed endnu.

⁵⁹ *lutre*: Kommer af det middelnedertyske "lutteren" og betyder "at rense". Her i overført betydning om tænke måde, livsanskuelse, hvor ordet betyder "at forædle". [ODS]

- (854) Gunhild: Aah, Erik, hvor har du og Mor dog været onde ved hinandens Sjæle! Om det saa er din Stemme, din skønne, varme Stemme, er den blevet ødelagt! Erik! Erik! er det dig, der kom ung og glad og rød og hvid og førte an i æ Spøgen hos os unge og vilde være til Velsignelse for æ hele Sogn!
- (855) Præsten: Ja, det er mig, mig, der kom med Pjank og Fraser⁶⁰ og Lætfærdighed og mente at kunne tjene Herren med sligt. Ha, jeg husker, jeg sagde engang, at jeg ville præke Livsglædens Kristus — Jesus skulde lege med Børnene i Skolen og blandt de Unge i Forsamlingshuset selv danse for. Haha, man danser visst ikke paa Fødder flænged' af Naglegab.
- (856) Gunhild: A kunde ikke elske dig —
- (857) Præsten: Gunhild!
- (858) Gunhild: A kunde ikke blive ved at elske dig, hvis a ikke og kunde blive ved at skimte dig selv bag æ Skal. Og hvis Gud er til —
- (859) Præsten: Gunhild! Gunhild!
- (860) Gunhild: A ved det ikke; men hvis han er til, skal hele den grimme tykke Skorpe, æ Liv har frossen om din Sjæl, den skal smelte hen for hans Aande, du skal blive —
- (861) Alma Jensen: (*ind*) Undskyld, hvis a trænger mig ind. A vilde gerne — spørge Dem om en Ting, Pastor Bynke.
- (862) Præsten: Jeg staar til Tjeneste, saa vidt jeg kan.
- (863) Alma Jensen: A har tænkt paa — naa, a har tænkt paa saa meget i mine Dage. Men a kom for at bede Dem — kom for at spørge Dem: tror De, æ Havbyggeri bliver til Virkelighed?
- (864) Præsten: Hvem har givet os et Fædreland, Hjem og Agre at værne om? Hvorfor skulde vi, naar vi tager mod Herrens Gaver, ikke ogsaa bruge dem efter hans Bud?
- (865) Alma Jensen: Jo, det kan være. A ved ikke ret. Men det var ikke det. A vilde bede Dem om —. A tyktes, der var noget — eller var der ikke — jo, a vilde spørge Dem om: hvad vil De gøre med Nielsen?
- (866) Præsten: Ja, hvad gør man med Svindlere og Bedragere i et Land med kristelig Orden og Lov?
- (867) Alma Jensen: Pastor Bynke, a beder Dem, lad Nielsen være. Han er snar en gammel Mand.
- (868) Gunhild: Mor, a har talt med Pastor Bynke. Kan du og han ikke blive ens? kan I ikke slaa en Streg over al det gamle? kan I ikke række hinanden Haand?
- (869) Præsten: Jeg kan ikke række Deres Mor Haanden, før hun har bøjet sin Sjæl under Herrens Haand.
- (870) Alma Jensen: Hvad vil De med Nielsen, Pastor Bynke? Hvor lang endnu rækker Deres Hævn?

⁶⁰Fraser: Bruges oftest synonymt med floskel, en tom, højtravende talemåde. [ODS]

- (871) Præsten: Min Hævn — ja, jeg ved, De tror det om mig. Og Gud ved, at De tror fejl. Jeg tør ikke nægte, at i de første Aar, da Saaret endnu sved, kan der have været personlige Momenter i min Færd. Det er længst forbi. Hvordan tror De, jeg kunde have ført den Kamp, jeg har ført, og saadan som jeg har ført den, hvis det var mit eget, jeg stred for? hvis det var verdslig Hævn og timeligt Had, der drev mig, og ikke hellig Vrede og den Eviges Kærlighed? Hvordan kan De gøre Dem blind for, at i den Væxt og Trivsel, hvormed Værket her har været velsignet, er Beviset for, at Sagen er af Gud?
- (872) Alma Jensen: Bedrag Dem selv, hvis det styrker Dem — *a* ved dog, De har gjort mig al det onde, De kunde, for at gøre mig ondt. Nu fører De mod mig den sidste Slag. Naar De har faaet narret mine Folk fra mig, kastet min sidste Mand i Fængsel, knust mig økonomisk, ramt mig paa min Ære og faaet rejst æ Dæmning derude som en Sejrsmindesmærke for Dem, ja, saa har De besejret æ Hav. — Men hvis det nu var saadan, te æ Hav ikke lod sig besejre, hvad saa? Pastor Bynke, hvad vil De med Nielsen? A beder Dem, ja, men a truer Dem og. A er magtløs nu. Ve Dem, hvis De piner mig *stærk* igen!
- (873) Præsten: Jeg har gjort Dem alt det onde, jeg kunde, for at gøre Dem ondt, siger De til mig. Nuvel, Alma Jensen, jeg kunde jo svare Dem: hvad har De gjort mig? Jeg er jo dog ogsaa et Menneske, alt imens jeg er Præst; og selv om jeg takker Herren for, hvad han har gjort mig til, kan jeg dog ikke altid glemme den Lykke, De hug mig af Haanden. Der var Solskin over mit Liv dengang, der var Sang af Lærker og Duft af Lind og sagte Aande fra aah saa varm en Mund, og jeg græd — og laa som en Orm i Støvet og hørte Skriget af hende, De slæbte bort. Og jeg rejste mig op og børstede Støvet af mine Knæ og begyndte en Livsvandring, der var som en Slæben sig gennem brændende Ørkensand i ulidelig Tørst. Men Guds Skygge var over mig. Og er det nu gaaet saadan, at det er Dem, der ligger for mine Fødder, ja, saa kunde jeg jo svare Dem, at om end Barmhjertigheden maa græde, staar dog Retfærdigheden med Smil.
- (874) Alma Jensen: Saa dø da min Sjæl med Filistrene⁶¹!
- (875) Gunhild: Mor! Mor! hvad har du i Sinde?
- (876) Kristensen: (*ind*) Ah, her er De, Hr. Pastor. Sognefogeden søger Dem alle Vegne.
- (877) Præsten: Jeg skal komme (*Ud*) .
- (878) Gunhild: Pastor Bynke, svar mig kun paa — (*Ud*) .
- (879) Kristensen: Aah, lille Fru Sandevig, sig mig —
- (880) Alma Jensen: Kristensen, maa a tale en Par Ord med Dem.
- (881) Kristensen: Saa gerne, Fru Jensen, saa meget gerne. De ved, der er mig ingen større Glæde end at være i Enrum med en Dame af Rang.

⁶¹*Filistrene*: Filistrene var oprindeligt navnet på et semitisk folk i oldtidens Palæstina, som var israeliternes værste fjender. Konflikten mellem de to folk beskrives i Det gamle Testaments Dommerbog 13-16. Alma Jensen tænker her på Samson, der døde sammen med filistrene, da han væltede deres tempel. [BOE]

- (882) Alma Jensen: A har været paa Vej ud til Dem en Par Gange den sidste Maanedes Tid.
- (883) Kristensen: De skulde været favnet med Velkomstglæde, Fru Jensen. Det vilde have været mig en Nydelse at lukke Dem ind i den Gaard, hvorfra De har smidt mig ud.
- (884) Alma Jensen: Kristensen, a stod jo og mangled Penge. Hvor skulde a faa dem fra, undtagen fra dem, der skyldte mig Penge?
- (885) Kristensen: De er mig sgu en morsom Form paa en Købmand! At tro, man kan faa Penge fra dem, der skylder En! Gud Fader bevares! Fra alle andre! kun ikke fra dem.
- (886) Alma Jensen: Det er saamænd sand. Kristensen, ved De, a har besøgt min Mand?
- (887) Kristensen: Deres Mand — jamen — De er jo —
- (888) Alma Jensen: A fik at vide, te han laa meget syg i København. Saa rejste a derind. A vilde have ham med mig hjem. Men han vilde ikke. Og nu er han bedre, skriver de.
- (889) Kristensen: Naa — saa — ja — jaaa.
- (890) Alma Jensen: Det var vel sær, Kristensen, at se den Mand igen, som En har været gift med, som En har — faaet en Barn med. A tyktes, det var, lige som En blev yngre ved det — lige som der var saa meget fra Ens Ungdom, der vaagned i En.
- (891) Kristensen: Javel — gamle Minder — ja, de gamle Minder — javel.
- (892) Alma Jensen: A er ikke gammel. Der er Kræfter i mig endnu. A har haft Modgang, den svækker de Svage, men styrker dem Folk, der duer. Vi er ikke gamle, Kristensen, hverken De eller a, der er Kræfter i os endnu, Livsbegær i os endnu.
- (893) Kristensen: For Satan, ja — De mener — javisst er der Kræfter i os endnu. Livsbegær? truffet, Fru Jensen, truffet! Jeg strutter sgu af Livsbegær, som da jeg var ung.
- (894) Alma Jensen: De er jo ung, Kristensen. Men De er tillige Herre til Lerhøj, og De er rig. De trænger til Fasthed nu, en Husfrue til at hjælpe Dem med at styre æ Gaard og styre æ Penge, saa det ikke render hen for Dem igen. Og De trænger til Fasthed — ogsaa i Kærlighed. Hvad er disse Tøse, Tjenestepiger og Opvartningsjomfruer for en Mand som Dem?
- (895) Kristensen: Opvaskervand, jeg siger Dem, Fru Jensen: Opvaskervand. Man løfter sin Kop, tror, det er Kaffe med Rom i — og saa — brr!
- (896) Alma Jensen: Og a — ja, a har spurgt mig selv i den sidste Tid: hvorfor har a gaaen og spildt saa mange Aar af min Liv, hvorfor har a gaaen og ført den golde Kamp med mig selv?
- (897) Kristensen: Jamen, Fru Jensen, er det ikke det, jeg har sagt til mig selv de Snese af Gange? „Kristensen,” har jeg sagt til mig selv, „Proprietær Kristensen, det er en Guds Skandale, at saadan en Mark ligger brak.”

- (898) Alma Jensen: Der kommer Folk. Kom med ind paa min Kontor. A har endnu en Flaske Gammelrom i min Kælder.
- (899) Kristensen: Kaffe med Rom! den rigtige gammeldags Slags — Fru Jensen, Fru Jensen, det er saagu bedre end Høfder.
- (900) Alma Jensen: Skifter Herren til Lerhøj saa let Overbevisning?
- (901) Kristensen: Fru Jensen, jeg siger med Absalon: Paris er en Messe værd⁶² (*De ud*) .
- (902) Præsten: (*ind med Gunhild*) Nej, jamen, lille Fru Sandevig, vi skal have Sogne- raadsmødet sat igen og se at blive færdige for i Dag. Jeg skal til Helliggørelsesmøde i Morgen.
- (903) Gunhild: Det kan ikke nytte, Erik, vi vil have talt ud, da vi nu er begyndt. Du snakker om syndig Kærlighed, det faar saa være, saa er hele min Liv Synd. Naar a ser mig i æ Spejl hver Morgenstund, saa tænker a paa dig. Naar a holder mig saa ung, er saa frisk, gaar saa let, saa er det din Skyld, a ved, du ser paa mig, og du tænker, te — egentlig er a din.
- (904) Præsten: Jeg vil ikke høre paa dig mere, du skal tie, tie, tie. Jeg ser ikke paa dig, ser aldrig paa dig, og du er ikke min.
- (905) Gunhild: Jo, a er. Og hvis Gud er til, skal a blive det hel og fuldtud engang. Ja, naar du igen er blevet min fine, lyse, glade Erik, saa skal a blive din.
- (906) Præsten: Den Erik, jeg var, kan jeg aldrig blive; ham har Gud frelst mig fra.
- (907) Gunhild: Det er ikke Gud. Det er æ Djævel, der har ødelagt det udvendige af dig.
- (908) Præsten: Jo, det er Gud, der har været Naade over Naade imod mig. I min Gerning i Sognet har han givet mig Frimodighed og Sejr; og i mit eget Liv den Kærlighed til dig, hvis Fortvivlelse han saa, jeg ikke kunde bære Aar efter Aar, den tog han fra mig hel og ganske.
- (909) Gunhild: Erik, vil det sige, te du ikke elsker mig mer?
- (910) Præsten: Det vil det sige. Han tog den fra mig, jeg kunde taale at se dig, taale at tænke paa —
- (911) Gunhild: Nej, nej, nej, det vil a ikke høre; det maa ikke være sandt.
- (912) Præsten: Men det er sandt.
- (913) Gunhild: Jamen det maa ikke være det. A vil bede til Gud — ja, ja, a vil bede til dig — hør mig — a beder til dig — om du saa er til eller ej — hør mig: lad Erik se ind i sin egen Sjæl og se, hvad den er bleven til. Lad der ske noget, saa han faar set ind i Mors Sjæl, og hvad han har faaet gjort den til, og ligesaadan ind i æ Sogn sin Sjæl og se ind i min Hjerter og, hvad den har holdt ud for hans Skyld, lad ham se al det

⁶²*Paris er en Messe værd*: Kristensen roder her i sagerne: Det var ikke den danske Biskop Absalon (1128-1201), men Henrik 4. (1553-1610), konge af Frankrig fra 1589, som med disse ord til sin kroning i 1593 konverterede til katolicismen. Henrik havde indtil da været en samlende skikkelse for huguenotterne (tidlig betegnelse for de franske protestanter) under de franske religionskrige. [DSD]

og forfærdes, kære gode Gud, lad ham forfærdes, saa han omvender sig og bliver til den Erik, han var, da a var hans, og lad ham saa blive min igen.

(914) Præsten: Gunhild! hvad var det?

(915) Gunhild: Hvad for noget? Ja, hvad var det? En Knald?

(916) Præsten: Hvad var det?

(917) Gunhild: Mor? Erik, det var Mor, Mor har skudt sig, du har dreven Mor ind i æ Død. Aah nej, aah nej, aah nej, Mor har skudt sig med Henrik hans Gevær.

(918) Præsten: Gunhild! lille Gunhild! lille Gunhild!

(919) Henrik: (*ind*) Æ Telefon? hvor er æ Telefon? Æ Doktor — — hvor er æ Telefon?

(920) Gunhild: Den er da ikke her — nej — hvad er der sket?

(921) Henrik: Blod — æ hele Tinding kvast — Blod, Blod — aah fy da — han har skudt sig med en Bøsse — paa æ Vareloft.

(922) Præsten: Hvem har skudt sig? svar dog, Menneske!

(923) Gunhild: Er det Hans Peter, Henrik, er det Hans Peter?

(924) Henrik: Ja ja, æ Sogneraadsformand — aah fy da — æ hele Hoved — æ Doktor — (*Ud*) .

(925) Præsten: Gunhild, jeg er ræd for Menneskene, for Gud, for mig selv. Gem mig, Gunhild, gem mig i din Kærlighed.

5. Akt: V

I PRÆSTEGAARDEN

En 1 ½ Maaned efter.

(926) Gunhild: (*ind*) Goddag, Erik.

(927) Præsten: Kommer du her? Hvordan kommer du herop?

(928) Gunhild: A er cyklende.

(929) Præsten: I dette forrygende Vejr. Hvordan kan du det?

(930) Gunhild: Nem. Det giver mig bare Blomster paa æ Kinder. Se! Det er værre for Mor. Hun kommer til Bens. Henrik vilde age hende; men hun mente, te hun vilde gaa.

(931) Præsten: Saa kan de snart være her allesammen. Og saa bliver det det sidste Møde om den Sag. Og det er godt. Jeg længes efter at faa en Ende paa den Uendelighed, hvordan saa Enden vil blive.

(932) Gunhild: Nu bliver det da nok til Høfder, nu da Kristensen er kommen i æ Sogneraad efter Nielsen. Hvis da ikke —

- (933) Præsten: Hvad er der nu?
- (934) Gunhild: A er ræd, Mor *ikke vil* give tabt.
- (935) Præsten: Har hun sagt noget?
- (936) Gunhild: Nej, men a tykkes, a kan se det paa hendes Øjne.
- (937) Præsten: Aah, du kan altid se paa Øjne. — Lille Gunhild, hvad kan du se paa hendes Øjne? hvordan skulde hun have opdaget det? vi var jo saa rent uden Vidner. Kun Solnedgangshimlen og Aftenstjernen. De sladrer ikke.
- (938) Gunhild: Ved Mor noget, ja, saa, Erik, maa vi to holde sammen i Liv og Død.
- (939) Præsten: Gunhild! lille, lille Gunhild dog! var du ikke kommen den Aften, Gunhild!
- (940) Gunhild: Angrer du paa det?
- (941) Præsten: Gunhild!
- (942) Gunhild: A kunde ikke lade det være. Saa elendig som du var gaaen fra mig. Den, man elsker, maa man da være hos, naar han har det ondt. Og du blev jo dog glad, da a kom.
- (943) Præsten: Min Gerning — min Menighed — hvis den vidste det om mig — hvis den faar det at vide — alt det, jeg har bygget op — og nu at skulle leve i evig Frygt, og i hvad værre er: Fortielse, Hykleri, Løgn.
- (944) Gunhild: Hvad andet har du levet i, dem mange, mange Aar?
- (945) Præsten: Jeg havde en Drøm i Nat — eller i Morges. Jeg laa i et Blund, en Halvsøvn. Jeg sov ikke helt, for jeg hørte Træerne i Haven skrige og hvine mod hinanden under Blæstens rasende Vold. Da syntes jeg med-et — — Gunhild, har jeg bygget fejl i alle disse Aar, og kommer det nu op, det, der ikke — maa komme op, tænk dig, tænk dig, saa faar jeg ikke Lov at blive og bygge om, de jager mig fra Embedet, fra min Præstegaard, fra mit Sogn.
- (946) Gunhild: Sker det, saa gaar a fra Henrik, saa følger a dig til din Død.
- (947) Præsten: Ægteskabet er helligt.
- (948) Gunhild: Æ Kærlighed er det og.
- (949) Præsten: Utroskab er aldrig hellig. Den, der bryder Loven, maa dø.
- (950) Gunhild: A er jo netop tro.
- (951) Præsten: Det er du jo ogsaa, lille Gunhild. Aah Gud forlade mig, hvad er jeg for en Mand? — Men det var min Drøm: jeg laa ved Havet og borede mig ned i Sandet, for at ikke Stormen skulde hvirvle mig op. Og pludselig saa jeg, jeg ikke laa der ene, hele Sognet laa om mig, jeg kendte de enkelte Skikkelser, de laa paa samme Maade som jeg. Da kom Hans Peter Nielsen gaaende ude fra Havet. „Rejs jer og følg mig,” raabte han og vendte om. Og vi rejste os og saa paa hinanden, og En manglede Øjne og En Næsen, En det hele Hoved, en anden Stykker af Legemet, halvopløste,

halvfortærede stod vi og saa paa hinanden, Strandvaskere, Strandvaskere, det hele Sogn.

(952) Gunhild: Hvorfor tager du dem stærke Sovepulvere? ingen har godt af dem.

(953) Præsten: Pludselig blev jeg vanvittig ræd for mig selv, følte paa mit Ansigt, saa op og ned ad mig, syntes dog, jeg var hel — indtil En kom hen til mig og pegede paa mit Bryst, og da saa jeg, Kødet var raaddent og Hjertet faldet ud. Og jeg skreg, og alle om mig begyndte at skringe, og vi vilde kaste os i Havet for at drukne os, men vi kunde ikke, for vi var jo døde, vi kunde ikke, for vi var jo døde, det var forfærdeligt.

(954) Gunhild: Var a da slet ikke med, Erik?

(955) Præsten: Jo, da brød Solen frem, syntes jeg, og højt paa en mægtig blaa rullende Bølge sad du i Solskin og Skum med noget i Haanden. Du smilte og vinkede til mig, men —

(956) Gunhild: Det ved a, hvad var, det, a havde i Haanden; for det var din Hjerte, Erik; den havde a funden og gemt.

(957) Præsten: — men saa var der Vand alle Vegne, og Skyer og Græs, og til sidst kun Mørke med Vingeslag som af store Fugle, der fløj hid og did eller holdt sig stille. Jeg tror ikke, Drømme betyder noget. Men et af Billederne kan jeg ikke blive kvit. Er det sandt, vi er Havlig, vi her i Klitte? er det ikke Liv, det, vi lever? er vi druknede i et Skinliv? driver vi for Vind og Vove? er vi ikke Livet værd?

(958) Gunhild: A ved ikke, hvad nogen er værd, Erik. A ved kun, te kunde a faa Lov til at elske dig, ret som a vilde, da strømmed a over af Liv.

(959) Præsten: Aah, Gunhild, jeg er som et Lig i Opløsning, der tumles omkring i Havstokken. Jeg ved ingen Verdens Ting mer. Ved ikke, om min Udvikling har ført mig op eller ned, ved ikke, om der er op eller ned; ved ikke, om alt det kønne, vi siger om Lidelsen som en Livsværdi, har noget paa sig eller er Fraser, vi pynter paa det meningsløse med for at holde os oprejst: ved ikke, om vi spotter Gud ved at bygge Dæmning eller spotter ham ved ikke at gøre det: ved ikke, aah, Gunhild, ved ikke, om jeg skal takke Gud for den Aftenstund, du kom til mig, eller jeg skal tigge ham om Tilgivelse for det paa mit Ansigt i Støv.

(960) Gunhild: Ved du heller ikke, om du elsker mig?

(961) Præsten: Jeg ved, jeg gør det, Gunhild, men ved jo ikke, om jeg har Lov —

(962) Gunhild: Naar du ved, te du elsker mig, Erik, saa er det da nok.

(963) Præsten: Kærligheden er kun en Del af mig; der er ogsaa min Gerning blandt Menneskene, og der er min egen Sjæl — og over det hele er Gud.

(964) Frk. Andersen: (*ind*) Undskyld, hvis jeg braser ind midt i et sjæleligt Gennembrud⁶³. Men — Alma Jensen er her.

⁶³*sjæleligt Gennembrud*: Udtryk som bruges i pietistiske og indremissionske kredse for at betegne den personlige omvendelse. [DSD & NN1]

- (965) Præsten: Jeg har bedt Dem vise Sogneraadsmemberne herind, efterhaanden som de kommer.
- (966) Frk. Andersen: Om Forladelse! undskyld, jeg er hensynsfuld (*Ud*).
- (967) Gunhild: Erik!
- (968) Præsten: Ja. Lad det nu komme, som det maa!
- (969) Alma Jensen: (*ind*) Goddag.
- (970) Præsten: Goddag, Alma Jensen. Værsgod, tag Plads.
- (971) Alma Jensen: Er du her, Gunhild?
- (972) Gunhild: A sagde dig jo, a tog herop.
- (973) Alma Jensen: Hvadbehager?
- (974) Gunhild: A sagde dig jo, a tog herop, Mor.
- (975) Alma Jensen: Det har a saa ikke lagt Mærke ved.
- (976) Præsten: Strengt at gaa imod Vinden? Vil De ikke sidde ned?
- (977) Alma Jensen: Tak. A staar, saa længe a kan. Pastor Bynke, a kommer til Dem lidt før æ Møde for at — tilbyde Dem Forlig.
- (978) Præsten: Forlig? Saa —? Ja. Og paa hvad Vilkaar?
- (979) Alma Jensen: A ophæver min Forretning og forlader æ Sogn, og De lader den Høfdeværk fare.
- (980) Præsten: Jasaa.
- (981) Alma Jensen: A kan føre æ Krig igennem til den bitre Ende, hvis De vil. Men a tykkes, den har kostet os nok, baade Dem og mig. Derfor tilbyder a Dem, lad os mødes paa æ Halvvej, gaa ind paa min Forslag, og saa er det Slut.
- (982) Præsten: Jeg opgiver Høfderne, og De rejser fra Sognet. Jeg bliver her, og De, hvad vil De?
- (983) Alma Jensen: A ved ikke ret. A har tænkt — maaske rejse over æ Hav og begynde en Forretning etsteds i æ Stater.
- (984) Præsten: Ja saa. Jeg opgiver, og De opgiver, jeg bliver, og De rejser. Jasaa. Jeg kan ikke rigtig se gennem Deres Ord, Alma Jensen, hverken Deres Tilbud eller Trusel kan jeg finde Bunden i. Men der raser inde i mig en Mistanke, jeg helst ikke vil lade bryde ud.
- (985) Alma Jensen: Det er min Alvor. Min Forslag er oprigtig ment.
- (986) Gunhild: Erik, saa skal du — saa skal De tro det.
- (987) Præsten: Deres Forslag, naa, Tilbud, ja. At jeg skal lade de Høfder fare, ja. Det kunde De ønske, jeg gik ind paa. For det er jo en Selvfølge, at jeg har ført denne Kamp for Sikring mod Havet ene for at drille Dem. Jeg er en samvittighedsløs Slyngel, der aldrig har tænkt paa Sognets Liv og Helse; det er blot Ord, jeg har agiteret med for at naa det egentlige: min Hævn. Jo, det kunde De lide, jeg skrev under paa.

- (988) Alma Jensen: Pastor Bynke, a —
- (989) Præsten: Til Gengæld vil De opgive Deres Forretning og rejse herfra. Det skulde jeg takke Dem for. Det var et Tilbud! De, som hænger ved Deres Butik af Sagføreres Naade, — som jeg kan drive fra Hus og Sogn, hvad Dag jeg vil.
- (990) Gunhild: Erik! Erik! behersk dig! Mor er ikke ung mer. Betænk dog det!
- (991) Præsten: Nej, Alma Jensen, saa plump en Fælde gaar jeg dog ikke i. De har selv befordret mig et anseeligt Stykke fra min Ungdoms Godtroenhed. Og her har De mit Svar paa Deres Tilbud: om jeg saa skal i Tugthuset for det, skal de Høfder rejses i Havet.
- (992) Alma Jensen: Saa beder a Dem lyse til Ægte for mig paa Søndag og vie mig dernæst.
- (993) Gunhild: Mor?
- (994) Præsten: Lyse? Hvad mener De? Vie Dem? Jeg vier ikke en Fraskilt. Hvad er det for Vanvid? Hvem vil De vies til?
- (995) Alma Jensen: A vil gifte mig med — det er ligemeget. A vil gifte mig med Penge — med en, der er rig.
- (996) Gunhild: Nej, ikke ham! ikke ham!
- (997) Præsten: Hvem?
- (998) Alma Jensen: Gunne! min lille Pige! Græd ikke saadan, min Barn.
- (999) Præsten: Jamen — Kom ind! (*Gunhild ud. Sogneraadet ind*) . Velkommen! tag Plads, Ved næste Møde indvier vi saa vor nye Sal som Tegn paa, vi gaar en ny Tid i Møde. Men i Dag — Er I her alle?
- (1000) Toft: Peter mangler.
- (1001) Niels Kvas: Han tør ikke gaa fra æ Kone i saadan en Vejr.
- (1002) Kristensen: (*gaar over til Alma Jensen*) Fru Jensen, nu maa jeg have den Vejrmelding. Har De saa bestemt Dem? Ja eller Nej?
- (1003) Alma Jensen: — Ja.
- (1004) Kristensen: Den er dobra⁶⁴, Alma. Saa klemmer vi ham.
- (1005) Præsten: Nogen Drøftelser er der jo ikke Grund til. Den Sag er drøftet nok i de 10 Aar, den har staaet paa. Afstemningen sker ved Navneopraab efter Deres Pladser. Ja er for Høfder og Dæmning, Nej *imod*. Altsaa:
- (1006) Toft: A vil dog gerne sige —
- (1007) Præsten: Der er ingen Grund til at sige mer, Sognefoged. Nu maa enhver vide, hvad han vil. — Bernhard Hjælme?
- (1008) Bernhard Hjælme: Ja,
- (1009) Præsten: Hakon Tember?

⁶⁴*dobra*: Jf. det russiske ”dobre” (godt). [ODS]

- (1010) Lærer Tember: Nej.
- (1011) Præsten: Jørgen Toft?
- (1012) Toft: Ja.
- (1013) Præsten: Niels Kvas?
- (1014) Niels Kvas: A stemmer for, te vi faar det, dem andre vil betale, og det, vi selv skal betale, lader vi være med.
- (1015) Præsten: Det er Alvor nu. Ja eller Nej?
- (1016) Niels Kvas: Saa stemmer a Ja eller Nej.
- (1017) Kristensen: Stem da, for Helvede.
- (1018) Niels Kvas: A stemmer for Helvede.
- (1019) Præsten: De stemmer altsaa ikke?
- (1020) Niels Kvas: Skidt! saa stemmer a Nej.
- (1021) Præsten: Niels Kvas: Nej. — Kristen Kristensen?
- (1022) Kristensen: Maa jeg tillade mig at stjæle 2 Minutter af Forsamlingens Tid. Det vil ikke være nogen af Dem ubekendt, at naar denne Sag er rejst med en Kraft, der som en Lavine uimodstaaelig løber alle Hindringer over Ende, inden den skyder i Afgrunden, og Dybet opsluger den, saa skyldes det i første Instans min utrættelige — hm! Utrættelighed, mit Skarpsyn, min — jeg skal ikke bruge andre rosende Ord end kort og godt sige: mig. Det var mig, der begyndte Sagen, mig, der i et større Aaremaal forfulgte den, og det er mig, der bringer den til Ende. Det forholder sig nemlig slig, som Ibsen siger⁶⁵, at Sagen er en hel Del mere kompliceret, end det uøvede Øje ved første Blik vil blive var. Lad os nu sige, at Høfderne *kan* anbringes, hvilket ingenlunde er sikkert, og at Dæmningen kan holde, hvad lige saa ingenlunde er givet — det kommer for en Del an paa, hvorledes det gøres — saa vil der dog trods alt opstaa flere dermed beslægtede Problemer. Jeg har læst nogen Litteratur herom, ikke mindst om de indhøstede Erfaringer i andre Lande, jeg nævner i Flæng: Frankrig, Østersøprovinserne og Polen.
- (1023) Præsten: Proprietær Kristensen, jeg forstaar ikke —
- (1024) Kristensen: Jeg kommer til Pudelens Kerne⁶⁶, Hr. Pastor, jeg er den ganske nær. Se, det har f. Ex. vist sig, at der kan opstaa Sandformationer — altsaa: Dannelse, mellem disse vandret beliggende, i Flugt paa hinanden følgende Høfder. Disse Formationer kan antage Dimensioner, idet Formationer formerer sig. I Tilfælde af Vestenstorm, hvad jo ubestridelig kan indtræffe og indtræffer, er der observeret Sandflugt af en forøget Styrkegrad paa, jeg skal ikke angive Tal.
- (1025) Niels Øster: Jamen — jamen — det er jo aldrig blevet nævnt for os før.

⁶⁵ *som Ibsen siger*: Kristensen nævner Ibsen igen, men citatet er sikkert opfundet. Han husker måske alligevel, at Ibsens forfatterskab omhandler komplicerede forhold i samfundet. [DSD]

⁶⁶ *Pudlens Kerne*: Reference til den tyske forfatter Johann Wolfgang Goethes formulering ”Das also war des Pudels Kern!” fra ”Faust I” (1808), hvor Faust opdager Mefistoles’ forklædning.

- (1026) Kristensen: Dette er ensbetydende med, at vore Marker og Enge vil under ugunstige Forhold kunne tage betydelig Skade ved Anlæggelsen af saavel ubeplantede Dæmninger som lægivende Høfder, der ikke kunne beplantes. Indtil vi har faaet anstillet Beregninger over, hvor meget i bedste og i værste Fald saadanne Skader vil kunne beløbe sig til, svarer jeg foreløbig: Stemmer ikke.
- (1027) Præsten: Stemmer ikke. Jasaa! — Niels Øster?
- (1028) Niels Øster: Nu ved a sandelig ikke —
- (1029) Præsten: Ja eller Nej.
- (1030) Niels Øster: Det bliver visst det bedste — vi kan jo altid senere tage æ Sag op igen, hvis det skal være — det bliver visst det bedste, te a stemmer Nej.
- (1031) Præsten: Niels Øster: Nej. Alma Jensen?
- (1032) Alma Jensen: A — a — stemmer ikke.
- (1033) Præsten: Hvadbehager?
- (1034) Toft: Stemmer du ikke?
- (1035) Kristensen: Jamen — Stemmer ikke — Nej; hør, Alma, nu gør du mig sgu til Grin.
- (1036) Præsten: Ah! Nej! Nej!
- (1037) Alma Jensen: Hjælp mig hjem, Pastor Bynke, skaf mig en Vogn, hjælp mig hjem!
- (1038) Toft: Vi har vundet! vi har vundet, Bynke. Aah, Gudskelov, Gudskelov!
- (1039) Kristensen: Hvem har vundet? Præsten har ikke stemt. Pastor Bynke, hvad stemmer De?
- (1040) Præsten: Hvad jeg stemmer? Jeg ved det ikke.
- (1041) Toft: Jo, De ved da, Menneske.
- (1042) Præsten: Ja, ja, visst saa, ja. Jeg stemmer jo Ja, jeg stemmer vel Ja.
- (1043) Toft: A konstaterer, æ Sikringsarbejde mod æ Hav er vedtagen.
- (1044) Frk. Andersen: (*ind*) Pastor Bynke, de siger, Vandet i Grøfterne smager salt.
- (1045) Kristensen: Død og Helvede, saa har vi det.
- (1046) Gunhild: (*ind*) Æ Hav slaar ind i æ tørre Fjord, æ Hav slaar ind.
- (1047) Bernhard Hjælme: Hjem til æ Huse! hjem til æ Huse!
- (1048) Toft: Heste! Heste! Koner og Børn fat! og østerpaa! østerpaa!
- (1049) Niels Kvas: Sønderpaa ned til æ Baade i æ Fjord.
- (1050) Præsten: Lad os være besindige! lad os dog være —
- (1051) Niels Øster: Skal vi dø, kan vi vel og *det*.
- (1052) Tember: Venner, lad os knæle ned og bede —
- (1053) Kristensen: Jeg vil sgu ud til Lerhøj. Vesterpaa. Jeg vil dø i min Rede⁶⁷, som han sagde Tordenskjold.

⁶⁷ *Jeg vil dø i min Rede*: Under ”Svenskekrigene 1657-1660”, besluttede den svenske konge, Carl 10. Gustav (1622-1660), at lave et lynangreb på København. Den danske konge, Frederik 3. (1648-1670), var blevet opfordret til at bringe sig selv og sin

- (1054) Bernhard Hjælme: Ud!
- (1055) Toft og Niels Kvas: Ja, ud! ud!
- (1056) Alma Jensen: Her kommer ingen ud! Stille! hører I mig? Æ Hav kan jo ikke komme ind ad eengang. Det maa være en enkel Sted paa æ gammel Dæmning, te den har brudt Hul. Gunhild, ind og ring til æ Central, te de skikker Bud overal i æ Sogn, te enhver har at møde ved æ gammel Dæmning med Sække og Skovle og det strax. I, der er her, skynder jer derud og gør den første Arbejde med Brætter og Sandsække ved æ Brudd.
- (1057) Niels Kvas: A vil hjem til min Kone og mine Smaabørn først.
- (1058) Kristensen: Hold Kæft. Ingen kniber ud. Alle Mand mod Fjenden i Trop.
- (1059) Alma Jensen: Følg Kristensen hver en!
- (1060) Præsten: Vi gør, som Alma Jensen siger.
- (1061) Alma Jensen: Har De en Hest, Pastor Bynke, te a kan age med Dem?
- (1062) Præsten: Der skal spændes for øjeblikkelig.
- (1063) Gunhild: (*ind*) Maa a være med jer?
- (1064) Alma Jensen: Du gaar til din Hjem. Æ Præst og a kører sammen imod æ Hav.

6. Akt: VI

UDE VED HAVET

- (1065) Kristensen: Kom saa her, kom her, for Fanden! mere Sand, mere Sand i her!
- (1066) Niels Øster: De vover Dem for langt ud, Kristensen.
- (1067) Kristensen: Jeg giver Lus og Fnæt i „for langt”. Har vi kunnet lukke Gabet paa ham alle andre Steder, kan vi det vel ogsaa her. Naa! vil du bide, Gamle. Hid med den Planke! tværsover der! Sandsække! Sandsække! Saa Sten i Hullerne, de største Sten her! Det knaser mellem Tænderne paa ham. Det er usund Føde. Han kaster det hele op igen.
- (1068) Toft: Kristensen! bag Dem!
- (1069) Kristensen: (*gør et uhyre Hop*) Au, var han der! vil han have Kødme! Sikke en Slambert! — Pas paa derhenne! Sandsække, Sandsække, bliv ved! Gaar der Hul igen, bliver det rivende galt. Kan I se — kan I se, hvad jeg altid har sagt: vi skulde haft de Høfder som en Tandække der. Man maa bide fra sig i denne Verden. Saa,

familie i sikkerhed, men havde svaret med de berømte ord: ”Jeg vil dø i min rede!”. Formuleringen har altså intet med Peter Jansen Wessel (Tordenskiold) (1690-1720) og dennes stolte bedrifter under den ”Store Nordiske Krig 1707-1720” at gøre, som Kristensen her siger. [NH & DK]

Tember, nu kan De godt børste Knæene. Nu behøver vi ikke mere Beskærmelse fra oven for i Nat.

(1070) Alma Jensen: Æ Fare er ikke dreven over endnu.

(1071) Kristensen: Visst er den saa. Hele Vejen klitlangs undtagen her. Og her holder det snart.

(1072) Henrik Sandevig: A ved ikke, hvad a er mest gennemblødt af, Saltvand eller Sved.

(1073) Præsten: Vinden løjer af nu. Men tager Stormen til i Morgen —

(1074) Kristensen: Saa kan vi spare os mere Slid. For saa blæser hele Jylland over i Hovedet paa Sverrig, og paa de svenske fjælle er vi bjerget godt⁶⁸.

(1075) Niels Kvas: Naar a kommer hjem, skal a have rystet al den Sand ud af æ Øjne. Saa faar vi en Klit ved æ Hus.

(1076) En lille vindtør Gaardmand: I Morgen er æ Fjord rendt fuld af Rødspætter. Saa skal a og min Bror derud.

(1077) Niels Kvas: Saa kommer der ossensaa Torsk.

(1078) Alma Jensen: Pas paa den Sø der.

(1079) Niels Øster: Det er nok den sidste og største.

(1080) Bernhard Hjælme: A tykkes, den er som en Kirketaarn.

(1081) Kristensen: Vi maa møde den, Folk. Fat i Rebet. Lang mig en Planke herhen.

(1082) Henrik: A tykkes, æ Klit ryster.

(1083) Præsten: Hjælpe os Gud.

(1084) Kristensen: Saa tager vi imod den! Hold fast! hold fast!

(1085) Havet: Aah — haahaahaahaaha.

(1086) Niels Kvas: Nu behøver a ikke at tage Fodbad den første Par Aar.

(1087) Toft: Kom længere ind, Kristensen!

(1088) Kristensen: Gu' om jeg vil. Det nytter ikke at krybe i Skjul. Man dæmmer ikke mod Vesterhavet ved at loppe sig inde i Herning. Lang mig de Sække —

(1089) Præsten: Kristensen!

(1090) Kristensen: Der røg Ballonen.

(1091) Toft og flere: Kristensen! Kristensen!

(1092) Kristensen: (*udefra*) Sørg for mine Dreng. Mere Sand paa der!

(1093) Præsten: Hans Sjæl for Gud! Respekt for hans Minde. Han døde en Helts Død.

(1094) Alma Jensen: (*til Præsten*) Store Ord, Hr. Pastor.

(1095) Præsten: Ikke for store.

(1096) Alma Jensen: A vilde sagt: Pral i æ Død som Pral i æ Liv.

⁶⁸*bjerget godt*: Kan være en reference til B. S. Ingemanns ”Den skønne Jordens Sol gik ned” fra samlingen ”Syv Aftensange” (1838): ”Gud! i din Haand alt Stort er smaat, Men kjært det Mindste tillige. Den Barnesjæl er bjerget godt, Som skjuler sig i det Rige.” [KAL]

- (1097) Toft: (*hen til dem*) Er der mere at gøre, Alma Jensen?
- (1098) Alma Jensen: Har I synet æ Dæmning æ hele Vej?
- (1099) Toft: Det holder godt overal. Og vi er vaade og svedt og en Bitte trætte og dem, vi har hjemme, længes efter os.
- (1100) Niels Kvas: Nu, da det hele er overstanden, kommer Hr. København.
- (1101) Folketingsmand Magnussen: (*ind*) Kære Venner, hvad er der dog sket? Jeg tog fra København i Aftes uden at ane det bitterste — og kommer lige med Natexpressen, og saa er det hele et Virvar.
- (1102) Niels Kvas: Vi har lagt Grime paa hende, Magnussen. Kan De nu sørge for, hun ikke smøger af sig.
- (1103) Magnussen: De kan tro, jeg skal sørge for. Jeg skal gaa til Ministeren personlig, og alt, hvad der staar i menneskelig Magt at gøre, det skal blive gjort af mig.
- (1104) Alma Jensen: Æ Fare er ikke overhængende mer. Vi vil gaa hver til sin Hjem — men, naar vi har udstillet en Vagt.
- (1105) Præsten: Jeg vil vaage.
- (1106) Alma Jensen: A og. Saa kan jo æ Tolder være Trediemand.
- (1107) Magnussen: Mig? Ja, det kan jeg jo selvfølgelig. Det skal der ikke være noget i Vejen for. Hvis altsaa, at det er nødvendigt, at der er hele 3 til *det*. For der er jo ingen Grund til at rutte med unødvendig Arbejdskraft i en Tid som vor.
- (1108) Toft: A skal blive sammen med jer 2.
- (1109) Magnussen: Jamen jeg kan saa godt, men I maa jo huske paa, jeg har haft aandeligt Arbejde paa Tinget den hele Dag for jeres Skyld, jeg har rejst hele Natten, og saa er jeg jo heller ikke nogen helt ung Mand længer, saa —
- (1110) Henrik: A kan vel godt gaa hjem som de andre?
- (1111) Alma Jensen: Ja, Henrik, gør du kun — som de andre.
- (1112) Magnussen: Jeg mener altsaa, jeg duer visst ikke til *det*. Men man skal have dem til Arbejdet, der er bedst skikket til *det*. Og I vil jo ogsaa nok indrømme mig, at en Mand i min Alder og Stilling har en viss moralsk Forpligtelse til at tænke paa sig selv.
- (1113) Toft: A bliver her. Skal vi ikke synge en Vers, før vi skilles?
- (1114) Niels Kvas: Jo. Lad os *det*.
- (1115) Præsten: (*synger for*)

Vor Gud, han er saa fast en Borg^a,
 han kan os vel bevare,
 han var vor Hjælp i al vor Sorg,
 vort Værn i al vor Fare.
 Den gamle Fjende led
 er nu for Alvor vred:
 stor Magt og Argelist
 han samler mod os visst,
 ej Jorden har hans Lige.

^aVor Gud, han er saa fast en Borg: 1. og 2. strofe af Martin Luthers salme fra 1528. [DDSO]

(1116) Præsten: Lærer Tember — min Stemme — vil De ikke — bare et Vers mer.

(1117) Tember: Jo.

Vor egen Magt den er kun svag,
 let kan os Fjenden fælde:
 men En antager sig vor Sag,
 omgjordet med Guds Vælde.
 Det er den Herre Krist,
 og Sejer faar han visst.
 Der er ej anden Gud,
 han drager med os ud,
 han Marken skal beholde.

(1118) Toft: (*idet der brydes op*) A gaar en Runde sydpaa og ser efter.

(1119) Alma Jensen: Gør kun det.

(1120) Præsten: Alma Jensen, Alma Jensen, hvor er vi Mennesker dog ubegribeligt sammensatte. Saa sent som i Gaar syntes jeg, at Glædens Have var evigt tilgittret for mig. Og nu er det, som store Porte er slaaet op paa vidt Gab.

(1121) Alma Jensen: Er det over æ „Frelse”, saa vi nu i Morgen kan begynde den samme Liv igen?

(1122) Præsten: Aldrig bliver det det samme Liv. Denne Nat har været mig en Oplevelse, som forandrer alt. Jeg har set disse Mennesker, jeg nu saa længe har levet alt for lavt imellem, løftes op i en offervillig Enighedens, en munter Kampberedthedens ny Verden, som har givet mig Tro paa Fremtiden, paa Livet, paa Sognet igen. Og jeg glæder mig til, ja, jeg glæder mig til at begynde forfra i den Menighed, at blive Præst for dem allesammen, at faa Lov at oprette noget af alt det, jeg har fejlet i, at — Alma Jensen, jeg beder Dem om Tilgivelse for, hvad Smerte jeg har draget over Dem. Jeg har ikke været en Guds Præst for Dem. Giv mig Lov til at være det herefter?

(1123) Alma Jensen: Det begynder at gry.

- (1124) Præsten: Ja, det begynder at gry. Snart har vi den klare Dag. Som en pinefuld Nat med Sved og Mareridt ligger disse Aar bag mig. Nu kommer Dagen til Liv og Virke. Og der er nok at tage fat paa. Om Høfderne tænker jeg ikke, nogen er uenige mer.
- (1125) Alma Jensen: Hvad Gode havde æ Høfder været til i Nat?
- (1126) Præsten: Hvad siger De? hvor havde vi alle været, hvis ikke Stumperne af den gamle Dæmning havde ligget her endnu?
- (1127) Alma Jensen: A har nu den Tro, te hvis æ Hav *vil* ind, saa kommer den ind.
- (1128) Præsten: Naa, ja, ja visst saa. Ja, saa er vi jo lige vidt.
- (1129) Alma Jensen: Æ Sognefoged maa vel snar kan være her.
- (1130) Præsten: De skulde dog betænke den ene Ting, Alma Jensen, at hvis der ikke havde været Folk i Sognet, der havde bygget Dæmning engang før, og hvis vi, der nu lever, ikke havde sat vore Kræfter, vore Liv ind i Nat, saa havde vi alle været Havlig nu.
- (1131) Alma Jensen: Tykkes De, det er bedre, det, vi nu er?
- (1132) Præsten: Alma Jensen!
- (1133) Alma Jensen: Ved *De*, hvorfor a har stridt æ hele Nat for æ Sogn? A ved det ikke. Er den værd at bevare? Er der een derinde, der er værd at lade leve? Kan De nævne mig een? Æ Tolder?
- (1134) Præsten: Han har dog Kone og Børn.
- (1135) Alma Jensen: Æ Kone ser jo op til ham, saa hun er vel ringere end han. Og æ Børn bliver vel kun som deres Far og Mor, naar de voxer til.
- (1136) Præsten: Jørgen Toft er en klog og retsindig Mand.
- (1137) Alma Jensen: Æ Sognefoged? En Mand, der kan glemme, sin Kone har været ham utro og faa Børn med hende Aar efter Aar! En Mand, der vil skribe, naar han ser den, hun bedrog ham med, faa den Død, han har fortjent! Og alle dem andre, der lever for Penge og Kortspil og Salmer og Mad og for at faa Børn, der vil leve for det samme! Der er i æ Sogn kun een, a har respekteret, og a gør det ikke mer.
- (1138) Præsten: Og den ene er? hvem?
- (1139) Alma Jensen: Det var mig. A fik den Mand, a elsked, og han gik til andre bag min Ryg. A var vild af Smerte, og a jog ham ud af min Hus og min Sind, og a blev ikke bøjet af det, nej, min Tanke blev skarp, min Mod og Vilje ukuelig, min Kraft saa ren uden Ende. Og dog satte a ikke en Gran til af den Foragt for Uredelighed og Krogveje⁶⁹, a har arvet fra min Far. Saa kom De, Pastor Bynke, og a fik gjort Dem for stærk for mig. Og hvad er a nu?
- (1140) Præsten: Hvad er dette? Jeg synes — Hvor bliver Sognefogeden af? Tager Stormen ikke til?
- (1141) Alma Jensen: Hvad er a nu? En Skygge af mig selv, et Vrængbilled af, hvad a var engang. Saa hæslig har a fornedret mig i dem sidste Par Aar: Nielsens Svindel har

⁶⁹Krogveje: Billedlig eller overført betegnelse for en hemmelig eller uærlig fremgangsmåde. [ODS]

a vidst om og tyktes, a maatte tie med; ham, a havde glemte var til, har a opsøgt og talt med; og den anden, hans Broder i Sindelag, har a budt mig selv. Og til sidst har a fristet, te min Datter, min Barn, min eneste — te hun — har sin Fars Natur — har brudt sin — har smidt sig hen til — — min Fjende.

(1142) Præsten: Alma Jensen! har De vidst det? ved De det?

(1143) Alma Jensen: A har vidst det og tiet igen. A tænkte paa at sige det, at raabe det ud, at knuse Dem og mig selv og dem alle i æ Ruindyngge i Gaza — men a kunde ikke — a tyktes, te Gunhild — hun var dog det sidste, a havde endnu.

(1144) Præsten: Alma Jensen! Alma Jensen!

(1145) Alma Jensen: Saadan har De ødelagt mig, gjort mig til Træl af Hensyn og Forbehold, tvunget mig, Klitte Købmand, til at gaa paa Akkord. Nu er a ikke andet end dem andre derinde. Hvorfor er De ræd, æ Hav skal viske os ud? De vil heller have, vi dør lidt efter lidt af Kræft og Tuberkulose og Udsvævelser og Slid og faar vore Ste-
ne paa æ Grave. Gaar De rundt med og læser Indskrifter: Niels Øster Nul, Bernhard Hjælme Nul, Henrik Sandevig Nul. Men her kommer æ fine Ende: Her ligger En, han var Sogneraadsformand, Svindler, Selvmorder. Her En mer: Herremand, Hor-
karl, Spillefugl.

Her ligger en Kvinde: Klitte Købmand, Fallent, Og her er Præsten — Sjæleforkvak-
ler, Skørlevner⁷⁰.

(1146) Præsten: Hvor er Jørgen Toft? hvor bliver han af? hvad er det, der lyser saa hvidt mod Syd?

(1147) Alma Jensen: Det er æ Hav, Hr. Pastor. Det blæser frisk op i æ Dagbræk. Det er æ Hav, nu kommer den, a kalder den op. Kom, du store, du stærke, du aabne, du evig ens, skyl ind over Land, gør en Ende paa al den Uværdighed, der er Menneske, begrav os — navnløse — alle til Hobe — fra æ Tolder til mig.

(1148) Præsten: Bor de i det lave derinde, da er det vor Skyld, som vidste det højere, at vi ikke har draget dem op.

(1149) Alma Jensen: A spørger ikke om æ Skyld for, te æ Liv er, som den er. A taler med æ Hav om en Ende paa den. Tal De med æ Himmel om æ Skyld.

(1150) Gunhild: (*ind*) Erik, nu slaar æ Hav over æ Dæmning æ hele Vej sønderpaa.

(1151) Præsten: Gunhild? du her?

(1152) Gunhild: A vilde ud med lidt Kaffe i en Thermoflaske til jer. A fik æ Hest for æ Vogn; og saa ser a —

(1153) Præsten: Alma Jensen, hvad gør vi? det er yderste Nød.

(1154) Alma Jensen: Nu drukner æ Sogn. Nu drukner æ Sogn.

(1155) Præsten: Gunhild og jeg har Kræfterne. Vi bøder efter med Sække, saa vidt vi kan. De op i Vognen og sprænger efter Mandskab, saa fort Hesten kun kan.

⁷⁰Skørlevner: Kommer af det gammeldanske "skør" (ukysk, utugtig) og betyder løsagtig, letfærdig, usædelig levned. [ODS]

- (1156) Alma Jensen: Se, æ Storm er mig lydig, æ Hav er mig lydig. De gør, som a bød.
- (1157) Præsten: Der er druknet 2 Mænd i Nat, forstaar jeg. Der kan drukne Hundreder mer. Hvis De ikke gør, som jeg siger, har De Skylden for dem; og saa stævner jeg Dem som Morderske for den levende Gud. Se paa mig! nu er det mig, der raader. I Guds Almægtiges Navn byder jeg Dem: spræng mod Land! skaf os Folk herud!
- (1158) Alma Jensen: Hvor er æ Vogn?
- (1159) Gunhild: Her, Mor, kom her! her! (*De ud*).
- (1160) Gunhild: (*ind*) Lad dem Sandskorn ligge, Erik. Hvad nytter det nu?
- (1161) Præsten: Det skal nytte. Jeg har en Gerning at gøre. Jeg vil ikke dø nu. Og Sognet har et Liv at naa op til. Det maa ikke dø nu.
- (1162) Gunhild: Nu er der ingen anden Liv end den evige. Nu maa du ikke kæmpe mod Gud.
- (1163) Præsten: Mod Gud?
- (1164) Gunhild: Ja, for Gud er til. Ellers stod a ikke her. Gud har sendt mig herud i denne Øjeblik. For at give mig dig. Se æ Hav omkring os! Om lidt er vi døde. Men se, i æ Hav blev du min.
- (1165) Præsten: Sognet, Gunhild, Sognet!
- (1166) Gunhild: Det faar gaa æ Sogn, som den selv vilde.
- (1167) Præsten: Gud! Gud! jeg kan ikke møde dig med Vægten af Ansvar for alle de Liv, du betroede mig. Jeg skulde have sat den Dæmning igennem i Tide; jeg kunde have gjort det, hvis jeg var gaaet frem med Kærlighed og Tro i Stedet for Selvkærlighed og Dom, hvis —
- (1168) Gunhild: Erik, i dem faa Sekunder, vi har tilbage, skal du tænke paa mig.
- (1169) Præsten: Gud! Gud! Gud! vend Storm! vend Bølger! de maa ikke dø derinde, de skal leve og lære at skønne paa Livets Gave og forstaa, at Livet er alt værd, endogsaa Livet selv, ikke dø nu til ingen Nytte — ikke dø nu — viskes ud.
- (1170) Gunhild: Se, æ Hav! den stiger omkring os. Aah, æ Kærlighed er som æ Hav, uendelig er den, og alt kan den bære, til sidst er der ingenting andet end den.
- (1171) Præsten: Gunhild, hvad skal jeg svare Gud?
- (1172) Gunhild: Er du viss paa, han spørger dig? — A skal svare for dig. Se, nu kommer æ Sol, stiger mellem vilde forrevne Skyer. Nu gryr Guds Dag for os, Erik. Og vi skal takke ham for hinanden.
- (1173) Præsten: Naar din Mor ikke ind? Se, hvor rank hun sidder! Vandet pisker om Hestens springende Fødder — aah, gled den? Nej, der er den igen. Og se derinde! Aah, Gudsketak! de er blevet klar over det selv! de kommer, de kommer!
- (1174) Gunhild: Herud? Aah nej, de maa ikke komme. Ikke ud til os. Vi vil længer ud.
- (1175) Præsten: Bliv, Gunhild!
- (1176) Gunhild: Kom!

- (1177) Præsten: Hvad er det, der standser dem? Hvorfor vender de om?
- (1178) Gunhild: Æ Dæmning er brudt. Aah Erik, Erik, se, vi staar paa en Bjerg i æ Hav.
- (1179) Præsten: Saa er de fortabt derinde.
- (1180) Gunhild: Men vi to er frelst for hinanden, sat her sammen i æ Død af Gud selv.
- (1181) Præsten: Gunhild, jeg er en Mand — kan ikke elske som du. Men for anden Gang beder jeg dig: gem mig i din Kærlighed. Saa straalende glad du er, saa straalende ung og smuk, saa fuld af Styrke og Tro. Jeg vil gaa frem for Gud sammen med dig, jeg vil knæle ned og bede ham tilgive mig mit forvirrede Jordeliv, og du, der var tro saa over al Maade, fulgte dit Hjertes Stemme uden et Sideblik, blev ved og blev ved, aah, Gunhild, du skal kaste din Kaabe over mig — og jeg tror, han vil give mig en Evighed sammen med dig.
- (1182) Gunhild: Erik, se, nu bliver du dig selv. Jeg vidste, du leved derinde.
- (1183) Præsten: Og vi vil bede for de andre, der ogsaa vanrøgtede Livets dyre Gave som jeg, og er han Naade, faar ogsaa de en Evighed til at angre og løftes i.
- (1184) Gunhild: Aah, Erik, hvor Gud er god.
- (1185) Præsten: En Baad, en Baad! Dukker op der bag Klitten.
- (1186) Gunhild: Har vi da tagen fejl? Nej, vi skal ikke skilles. Vi skal ikke leve mer her, tror du vel? Vi har ikke tagen fejl?
- (1187) Præsten: Jeg — haaber det ikke. Men Angst kommer over mig. Henrik er i den.
- (1188) Gunhild: Aah, Henrik, ja.
- (1189) Præsten: Drejer den?
- (1190) Gunhild: Ja. Rundt i æ Strøm. — Henrik!
- (1191) Henriks Røst: Min Hustru! min Hustru!
- (1192) Præsten: Sank de?
- (1193) Gunhild: Æ Baad er der — nej, der, lige imod os. Æ Hav har tagen dem. Snar tager den os.
- (1194) Præsten: Se, Solen om Kirken. Forsamlingshuset falder. Vandet stiger om Gaardene.
- (1195) Gunhild: Min Barndomshjem.
- (1196) Præsten: Og min Præstegaard, se! Mine Nederlags Sted. Og Skærsommernatsmindernes, 2 kun i Tal — aah, Gunhild, se, Træerne svajer.
- (1197) Gunhild: Folk stimer mod æ Kirke. Der faldt æ Missionshus. Æ Skole ryster.
- (1198) Præsten: Kirken ogsaa, den falder, den falder.
- (1199) Gunhild: Æ Vaabenhus faldt. Se, Folk i æ Taarn. Hvor mange kan der være i æ Kirke?
- (1200) Præsten: Den kan rumme dem alle. Og den staar endnu.
- (1201) Gunhild: Æ Hav er her, Erik. Den løfter os.

(1202) Præsten: Vi er rede, Gunhild. Kærligheden er her ogsaa.

(1203) Gunhild: Erik! Erik! den løfter os sammen mod Gud.